

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ALEXANDR DUGİN'İN HAYATI ESERLERİ VE İSLÂM
COĞRAFYASINA BAKIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan ÇINAR

Danışman: Prof. Dr. Şenol KORKUT

TOKAT-2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Şenol KORKUT danışmanlığında hazırlamış olduğum “Alexandr Dugin’in Hayatı, Eserleri ve İslâm Coğrafyasına Bakışı” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

... / ... / ...

Oğuzhan ÇINAR

JÜRİ KABUL VE ONAY

Oğuzhan ÇINAR tarafından hazırlanan “**Alexandr Dugin’in Hayatı, Eserleri ve İslâm Coğrafyasına Bakışı**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 19/09/2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda isimleri verilen Jüri üyeleri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) :

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, yıl boyunca değerli bilgilerini esirgemeyen, saygıdeğer danışman hocam; Prof. Dr. Şenol Korkut'a, çalışmam boyunca bir an olsun yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Sümeyye Torun'a; her zaman yanımda olan sevgili eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, bu çalışmanın hazırlanmasında dolaylı veya dolaysız katkısı bulunan tüm akademik ve idari personele, arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

ÖZET

ALEXANDR DUGİN'İN HAYATI, ESERLERİ VE İSLÂM COĞRAFYASINA BAKIŞI

Çınar, Oğuzhan

Yüksek Lisans, İslam Felsefesi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şenol Korkut

Mayıs 2025, viii + 107 sayfa

Bu çalışma, Rus felsefeci ve siyaset kuramcısı Alexandr Gelyeviç Dugin'in siyaset felsefesi anlayışını analiz etmeyi amaçlamakta ve özellikle onun İslâm coğrafyasına ilişkin dikkat çekici görüş ve çıkarımlarını değerlendirmeye odaklanmaktadır. Dugin'in perspektifi, İslâm dünyasıyla ilgili uluslararası ilişkiler ve medeniyetler arası etkileşim bağlamında alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Dugin, Batı merkezli tek kutuplu dünya düzenine karşı çok kutupluluğu savunan ve küreselleşmeye alternatif bir medeniyet tasavvuru geliştiren önemli bir düşündürdür. Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrasyacılığı yeniden yorumlamış ve günümüz jeopolitik dengeleri açısından dikkate değer bir teorik çerçeve oluşturmuştur. Çalışmanın temel amacı, Dugin'in düşüncelerini sistematik bir şekilde analiz ederek, onun İslâm coğrafyasına bakışını incelemektir. Mevcut literatürde Dugin'in İslâm coğrafyası hakkındaki düşünceleri ve siyaset teorilerine yönelik kapsamlı akademik çalışmaların azlığı, bu araştırmayı daha da önemli kılmaktadır. Günümüzde Türkiye-Rusya ilişkilerinin güçlenmesi, Türk akademisyenlerin Dugin'in teorik çerçevesini dikkate almalarını daha önemli hale getirmektedir. Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Alexandr Dugin'in hayatı ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, Alexandr Dugin'in siyaset felsefesi anlayışı temelinde geliştirdiği Yeni Avrasyacılık ve Dördüncü Siyaset Teorisi gibi önemli teorik perspektifler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu perspektifler, günümüz uluslararası ilişkilerinde alternatif paradigmalara katkı sağlamakta ve Dugin'in siyasi düşünce sistematığının temel unsurlarını oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde, Dugin'in siyaset felsefesi ile İslâm dünyasına yönelik stratejik ve felsefi yaklaşımları kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alexandr Gelyeviç Dugin, Avrasyacılık, Gelenekselcilik, İslâm Düşüncesi, Dördüncü Siyaset Teorisi

ABSTRACT

ALEXANDR DUGIN'S LIFE, WORKS AND HIS VIEW OF ISLAMIC GEOGRAPHY

Çınar, Oğuzhan

Master's Thesis Degree, Islamic Philosophy Scientific

Advisor: Prof. Dr. Şenol Korkut

May 2025, viii + 107 pages

This study investigates the political philosophy of Russian thinker and political theorist Alexandr Gelyevich Dugin, with a particular focus on his perspectives regarding the Islamic world. It aims to evaluate Dugin's prominent ideas and insights in relation to the political and cultural dynamics of Islamic geography. As a notable critic of the Western-centric unipolar world order, Dugin advocates for a multipolar global structure and promotes an alternative civilizational model to globalization. In the aftermath of the Cold War, he reinterpreted the concept of Eurasianism and developed a theoretical framework that remains influential in contemporary geopolitical discourse. The primary objective of this study is to systematically analyze Dugin's philosophical approach and to assess his views concerning Islamic societies. The relative scarcity of comprehensive academic work addressing Dugin's political theories particularly his thoughts on Islam highlights the scholarly significance of this research. In the context of increasingly strengthened Turkey–Russia relations, Dugin's intellectual framework offers valuable perspectives for Turkish academia to consider. The thesis is structured in three main chapters. The first chapter outlines Dugin's life, ideological development, and published works. The second chapter delves into his core theoretical contributions, including Neo-Eurasianism and the Fourth Political Theory, which form the foundation of his political philosophy and offer alternative paradigms in modern international relations. The third chapter provides a thorough analysis of Dugin's interpretations of the Islamic world, examining both his strategic and philosophical stances in relation to Islamic civilization and its role within his broader geopolitical vision.

Keywords: Alexandr Gelyevich Dugin, Eurasianism, Traditionalism, Islamic Thought, Fourth Political Theory

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	i
Jüri Kabul Onay Sayfası	ii
Teşekkür	iii
Özet	iv
Abstract.....	v
İçindekiler.....	vi
Kısaltmalar	ix
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Önemi	4
Araştırmanın Problemi, Amacı ve Hipotez.....	5
Araştırmanın Yöntemi.....	6
Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	7
BİRİNCİ BÖLÜM: ALEXANDR DUGİN'İN HAYATI VE ESERLERİ	8
1.1. Alexandr Dugin'in Hayatı.....	8
1.2. Alexandr Dugin'in Eserleri.....	16
1.2.1. Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım	16
1.2.2. Dünya Adasında Son Savaş: Çağdaş Rusya'nın Jeopolitiği	17
1.2.3. Dördüncü Siyaset Teorisi	19
1.2.4. İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya.....	20
1.2.5. Moskova-Ankara Eksenli: Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri.....	21
1.2.6. Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu	21
1.2.7. Putin'e Karşı Putin	22
1.2.8. Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi).....	22
1.2.9. Political Platonism: The Philosophy of Politics (Siyasal Platonculuk: Siyaset Felsefesi).....	23
İKİNCİ BÖLÜM: ALEXANDR DUGİN'İN GÖRÜŞLERİ.....	25
2.1. Avrasyacılık Teorisi.....	25
2.1.1. Avrasya Bölgesi	25
2.1.2. Fikrî Açından Avrasyacılık Düşüncesi	26
2.1.3. Avrasyacılık Bir Felsefe midir? Dugin'in Tezine Eleştirel Bir	

Yaklaşım.....	28
2.1.4. Klasik Avrasyacılıktan Yeni Avrasyacılığa Geçiş	30
2.1.5. Dugin'e Göre İslâm Dünyası İçin Avrasyacılık.....	31
2.1.6. Jeopolitik Bir Araç Olarak Avrasyacılık: Dugin'in Suriye Politikası Üzerine Bir Değerlendirme	32
2.2. Çok Kutupluluk Teorisi	36
2.2.1. Çok Kutuplu Dünya Düzeni İnşasında İslâm Devletlerinin Önemi	39
2.3. Siyaset Felsefesi Ve Dugin'in Dördüncü Siyaset Teorisi.....	43
2.3.1. Siyaset Felsefesinin Konuları.....	43
2.3.2. Felsefe Dünyasında Siyaset Felsefesinin Teşekkülü.....	45
2.3.3. Alexandr Dugin'in Siyaset Felsefesi Anlayışı	51
2.3.4. Siyaset Felsefesi Açısından Dördüncü Siyaset Teorisi	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:ALEXANDR DUGİN'İN İSLÂM COĞRAFYASINA BAKIŞI	69
3.1. Avrasyacılık, Çok Kutupluluk ve Dördüncü Siyaset Teorisi Açısından İslâm Coğrafyası	69
3.2. Selefilik-Vehhâbilik ve Suudi Arabistan	72
3.3. Dugin'in Kafkasya Ülkeleri Hakkındaki Görüşleri	75
3.4. Dugin'in Kafkasya Jeopolitiği ve Karabağ Sorununa Yaklaşımındaki Tutarsızlıklar	82
3.5. İran: Avrasyacılığın İslâm Dünyasındaki En Büyük Ortağı	84
3.6. Türkiye: Avrasyacılığın İslâm Dünyasındaki Mecburi Müttefiği.....	91
3.6.1. Dugin'e Göre Avrasya Virajında Türkiye.....	95
3.6.2. Dugin'e Göre Jeopolitik Açından 15 Temmuz 2016	97
3.6.3. Dugin'e Göre Türkiye'nin Pantürkizm İdeolojisi	98
3.6.4. Dugin'e Göre Sûfî Gelenek ve Türkiye Ziyareti.....	100
3.6.5. Türkiye'nin Avrasya Açılımı	102
3.7. Dugin'in Türki Cumhuriyetler Hakkında Görüşleri	103
3.8. Dugin'in Gazze Meselesine Bakışı	106
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	112

ÖZGEÇMİŞ	118
-----------------------	------------

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
bkz.	Bakınız
CIA	Amerika Merkezi İstihbarat Teşkilatı
çev.	Çeviren
ed.	Editör
FETÖ	Fethullahçı Terör Örgütü
KGB	SSCB Devlet Güvenlik Komitesi
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
ö.	Ölümü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayıncılık

GİRİŞ

Bu çalışmada, siyaset kuramcısı ve aynı zamanda Rus düşünce dünyasında etkili bir figür olan Alexandr Dugin'in hem siyasi stratejileri hem de geliştirmeye çalıştığı felsefi yaklaşımları ele alınacaktır. Dugin, yalnızca kuramsal düzlemde değil, aynı zamanda jeopolitik vizyonu ile da çağdaş siyasal tartışmalara yön veren bir isim olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, bir siyaset felsefecisi kimliği taşıyan Dugin'in İslâm coğrafyasına ve İslâm düşüncesine yönelik yaklaşımı da çalışmanın odak noktalarından biridir. Bu bağlamda, onun İslâm'a dair değerlendirmeleri, genel düşünce sistematigi içerisindeki yeriyle birlikte incelenecektir.

Günümüz Rus entelektüel çevrelerinin önde gelen isimlerinden biri olan Alexandr Dugin, geliştirdiği Avrasyacılık felsefesiyle çok kutuplu bir dünya düzeninin teorik temellerine önemli katkılarda bulunmuştur. Ona göre Avrasyacılık, Atlantikçi-tek kutuplu dünya modeline karşı sunulabilecek en kapsamlı ve faydalı akımdır. Dugin'e göre Avrasyacılık, köklere savaş açmadan, gelenekselci bir tutumla teknik ve bilimle ilerlemeyi öngören her milletin söz hakkına sahip olduğu bir şemsiye görevi görmektedir.¹

Türkiye-Rusya ilişkilerinin seyrine bakacak olursak son dönemlerde çok önemli gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Söz konusu devletlerin ilişkileri Ortadoğu'daki gelişmelerden Avrupa'nın enerji ulaşım yollarına kadar birçok sahayı etkileyebilecek bir öneme sahip olduğu bildirilmektedir. ABD'nin stratejik müttefiki, NATO'nun vazgeçilmez ortağı ve Avrupa Birliği'ne dahil olabilecek güçlü aday olarak görülen Türkiye'nin Rusya ile yapacağı bir Avrasya iş birliği tüm dünya düzenini doğrudan etkileyebilecek bir birliktelik olarak görülmektedir. Bu nedenle Avrasyacılık düşüncesi için Türkiye ve diğer bölgesel güce sahip İslâm ülkelerinin oynadığı rollerin ortaya konulması, Dugin'in devlet ilişkilerine etkisi, özellikle Dugin'in son dönemlerde birçok

¹ Engin Annak, *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin'in Etkisi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 111.

mecrada adından söz ettiren bir düşünür olması bu konu üzerinde çalışma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.²

Dugin'in Avrasyacılık fikrinde başta Türkiye ve Rusya olmak üzere İslâm ülkelerine ve diğer bölgesel anlamda güçlü sayılabilecek devletlere biçtiği rolü anlayabilmek için Avrasyacılığın temel jeopolitik unsurları üzerinde durmak elzemdir. Türkiye-Rusya ilişkilerinde jeopolitik temelde Türkiye ile çelişen ya da uyuşan problemlere de bakmak gereklidir. ABD'nin Türkiye'ye karşı tek taraflı siyasi faaliyetlerinin olması Türkiye'yi Rusya ile daha iyi ilişkiler kurma yoluna itmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Dugin'in Türkiye hakkındaki olumsuz tutumu değişmiş Türkiye'yi Avrasyacılık için büyük bir güç olarak görmeye dahi başlamıştır.³

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi bakımından Avrasyacılık teorisinin tarihi gelişimine de göz atmak uygun olacaktır. Geçmiş 17. yüzyıla kadar dayandırılan Avrasyacılık terimi Rusların kriz dönemlerinde ortaya çıkan fikirsel arayışlarından birisidir. Birinci dünya savaşından sonra Çarlık Rusya'nın yıkılması üzerine bir siyaset teorisi olarak ortaya atılan Avrasyacılık fikri 1980'li yılların sonunda SSCB'nin dağılması ile yeniden gündeme gelmiştir. 1980'li yılların sonlarında ortaya çıkan ve özellikle 2000 yılında Putin'in iktidara gelmesiyle dünya siyasetini oldukça meşgul eden Avrasyacılık fikri, Dugin'in çabaları ile günümüz siyaset nazariyeleri arasında en çok tartışılan akımlardan birisi olmuştur. 1920'li yıllardaki Avrasyacılık, Klasik Avrasyacılık olarak adlandırılıyordu ve Rus politikasında çarpıcı bir etkiye sahip olmadığı görülmekteydi. Ancak 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan ve dünya siyasetini ciddi şekilde etkileyen akımın adı ise Yeni Avrasyacılık olmuştur.⁴

Günümüzde Yeni Avrasyacılık akımı Dugin ve fikirleri ile özdeşleşmiş hale gelmiştir. Bunun altında yatan sebeplerden biri de Dugin'in Sovyet sonrası Avrasyacılık anlayışını birtakım değişikliklere uğratması ve onu şekillendirmesidir. Dugin, Klasik Avrasyacı fikirleri günümüz modern dünyasına uyarlamaya çalışmış ve sistematize etmiştir. Dugin'in fikirlerine baktığımızda Avrasyacılık anlayışını büyük ölçüde

² Annak, *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin'in Etkisi*, 2.

³ Annak, *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin'in Etkisi*, 3.

⁴ Selim Kurt, "Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri", *Güvenlik Stratejileri* 15/31(08.2019), 427.

Mackinder (ö. 1947)'den⁵ aldığı “kara” ve “deniz” medeniyetleri arasındaki kadim zıtlığa dayandırmaktadır. Bahsettiğimiz zıtlığın günümüz dünyasında ABD ve Rusya arasındaki çekişmeye örnek olduğunu söyleyen Dugin, Rusya'nın gayesinin ABD'nin başını çektiği Atlantik Bloğunun tamamen ortadan kaldırılması olarak belirlemektedir.⁶

Bu amacın gerçekleşebilmesi için Dugin'e göre büyük bir imparatorluk kurulmalı ve bunun başını da Rusya çekmelidir. Bu imparatorluk alt imparatorluklardan meydana gelmeli, her birine kendi içinde gelişme imkânı verilmelidir. Bu imparatorluğu bazı bölgelere ayırmanın gerekli olduğunu söyleyen Dugin'e göre bu bölgelerde de bir öncü devlet olması gerekir. Örneğin Batı Almanya'nın önderliğinde Avrupa İmparatorluğu, Doğu'da Japonya'nın liderliğinde Pasifik imparatorluğu ile güneyde İran'ın öncülüğünde Orta Asya imparatorluğu olabileceğini belirtmektedir. 2003 yılına kadar Türkiye'yi “günah keçisi” adıyla itham edip Avrasyacılık için tehdit olarak gören Dugin, 2003 yılından sonra Türkiye'nin Atlantikçi bloktan uzaklaşıp Rusya ile de gerçekleştirdiği ortak politikalardan dolayı Türkiye'yi Avrasyacılık fikri için çok önemli bir ülke olarak görmeye başlamıştır.⁷

Dugin'in geliştirdiği bu jeopolitik vizyon, yalnızca siyasal stratejilere değil, aynı zamanda medeniyetler arası ilişkiler ve kültürel kimlik inşası süreçlerine de dayanmaktadır. Bu bağlamda, onun İslâm coğrafyasına ve İslâm kültürüne dair görüşleri de dikkate değerdir. Dugin'in Avrasyacılık düşüncesinde Türkiye ve genel olarak İslâm dünyasının konumuna dair değişen yaklaşımı hem siyasal hem de felsefi açılarından dikkatle incelenmesi gereken bir zemin sunmaktadır.

Bu çerçevede, çalışmamızın İslâm felsefesi alanında yapılacak olması, Dugin'in bu coğrafyaya dair değerlendirmelerinin felsefi arka planını da ele almayı gerektirmektedir. Bu durum bazı tartışmaları ve değerlendirilmesi gereken hususları da beraberinde getirmektedir. Bu noktada aşağıdaki gerekçeler öne çıkmaktadır:

-İslâm felsefesi, henüz teşekkül aşamasındayken Doğu ve Batı medeniyetlerinin

⁵ Mackinder, coğrafyanın İngiltere'de saygın akademik bir disiplin olarak kurulmasında anahtar rolü oynayan ve Oxford Üniversitesinde ilk coğrafya okutmasını (1887) ve daha sonra da London School of Economics and Political Science'in ilk başkanı olan (1904) bir araştırmacıdır. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 26 Temmuz 2025, <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?search=mackinder&title=%C3%96zel%3AAra&ns0=1>

⁶ Kurt, “Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri”, 427.

⁷ Kurt, “Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri”, 427.

siyasal düşüncelerine kayda değer bir ilgi göstermiştir. Bu bağlamda, Yunanca, Pehlevîce ve Hint medeniyetine ait birçok siyaset klasiği Arapçaya tercüme edilmiştir. Söz konusu siyasal literatür, Farabi (ö. 950) ve İbn Rüşd (ö. 1126) gibi düşünürlerin kendi dönemlerine özgü siyasal teoriler geliştirmelerine zemin hazırlamıştır. Günümüzde İslâm felsefesinin dinamik ve etkili bir alan olarak varlık gösterebilmesi için, teşekkül döneminde kazandığı bu perspektifi yeniden ihya etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, İslâm felsefesi bağlamında özgün ve çağdaş bir siyaset teorisi oluşturmak, günümüz şartlarında Doğu ve Batı medeniyetlerinin siyasal teorilerinin yakından incelenmesini ve takip edilmesini zorunlu kılmaktadır.⁸

-Hem Avrasyacılık teorisi hem de Dördüncü Siyaset Teorisi, Dugin'in İslâm dünyası ve coğrafyasına ilişkin değerlendirmeleriyle ilahiyat alanını yakından ilgilendirmektedir. Özellikle, onun ısrarla vurguladığı çok kutuplu dünya düzeninde Müslüman ülkelere atfettiği rol, daha derinlemesine incelenmeyi gerektirmektedir. Aynı şekilde, Dugin'in Sünni ve Şii dünyaya yönelik analizleri de ilahiyat perspektifinden daha detaylı bir şekilde ele alınmayı hak etmektedir.

-Günümüz siyaset bilimcileri, Doğu ve Batı arasındaki siyasal meselelerin büyük bir kısmının Dugin'in teorileriyle yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Böylesine tartışmalı bir figürün görüşleri ve teorilerinin, İslâm dünyası ve İslâm'a bakış açısı bağlamında ayrıntılı bir şekilde ele alınmamış olması, çalışmamızın önemini daha da artırmaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Dugin'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümünde ise Dugin'in eserlerinden analiz ederek ve harmanlayarak ortaya çıkardığımız Avrasyacılık, Dördüncü Siyaset Teorisi, Çok kutupluluk gibi kavramlarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Dugin'in İslâm coğrafyasına bakışı konusu ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise Dugin 'in İslâm dünyası hakkındaki görüşlerinin neler olduğu ve günümüz siyaset felsefesine ne gibi katkılar sağladığı incelenmiştir.

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Yeni Avrasyacılık düşüncesinin öncüsü ve çağdaş siyaset bilimi alanında önde

⁸ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*, (Ankara: Atlas Yayınları, 2018), 41-44.

gelen isimlerden biri olan Alexandr Dugin'in, İslâm düşüncesi ve İslâm ülkelerine dair dikkat çekici fikir ve görüşlere sahip olduğu bilinmektedir. Dugin, küreselleşen dünyaya alternatif bir yaklaşım sunmayı amaçladığı *Dördüncü Siyaset Teorisi* adlı eseri başta olmak üzere, birçok bilimsel çalışmasıyla araştırılmaya değer bir düşünür olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, çalışmamızın konusu "Alexandr Dugin'in Hayatı, Eserleri ve İslâm Coğrafyasına Bakışı" olarak belirlenmiştir. Dugin'in eserlerinde ağırlıklı olarak siyaset merkezli bir yaklaşım benimsenmiş olmakla birlikte, İslâm dünyası ve düşüncesine dair önemli görülebilecek fikir ve değerlendirmeler de yer almaktadır. Bu sebeple Dugin'in eserleri ve görüşleri üzerine ülkemizde ilahiyat alanında müstakil bir çalışmanın bulunmaması, bu tez çalışmasının önemini artırmakta ve ilahiyat alanında bu konunun daha fazla dikkatle ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Hipotez

Alexandr Dugin'in siyaset felsefesi ve İslâm dünyasına yönelik değerlendirmeleri, çağdaş siyasal düşünce alanında hem kuramsal hem de uygulamaya dönük düzeylerde dikkate değer tartışmalara zemin hazırlamaktadır. Yeni Avrasyacılık düşüncesinin kurucu figürlerinden biri olan Dugin, yalnızca teorik yaklaşımlarıyla değil, aynı zamanda Batı merkezli siyasal düzen eleştirileri ve alternatif dünya tasavvurlarıyla da öne çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Dugin'in siyaset felsefesini, Yeni Avrasyacılık ve Dördüncü Siyaset Teorisi gibi düşünsel çerçeveler ışığında analiz ederek, bu düşüncenin İslâm coğrafyasına yönelik yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında şu sorulara yanıt aranacaktır:

- Alexandr Dugin kimdir?
- Hangi eserleri kaleme almıştır ve bu eserlerde ne tür fikirler ortaya çıkmaktadır?
- Dugin'in geliştirdiği Yeni Avrasyacılık ve Dördüncü Siyaset Teorisi neyi amaçlamaktadır?
- Dugin'in İslâm coğrafyasına bakışı nasıldır ve bu görüşlerin etkisi ne yöndedir?

Çalışmanın amacı, tüm bu sorular çerçevesinde Alexandr Dugin'in siyaset felsefesi alanına ne tür katkılarda bulunduğunu analiz etmek; ortaya koyduğu Yeni Avrasyacılık, çok kutupluluk ve Dördüncü Siyaset Teorisi gibi kuramsal yaklaşımların özgünlüğünü tartışmak ve bu düşünsel yapıların İslâm coğrafyasına yönelik

değerlendirmelerinde nasıl bir rol oynadığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın hipotezi şudur: Alexandr Dugin'in İslâm coğrafyasına yönelik görüşleri, Platoncu ve Gelenekselci siyaset felsefesinden beslenen Yeni Avrasyacılık ideolojisi ile Rusya'nın ulusal-jeopolitik çıkarları doğrultusunda şekillenmektedir; bu bağlamda, Dugin'in İslâm dünyasına dair analizleri, özgün bir teorik perspektif sunmaktan ve tarafsız bir nitelik taşımaktan ziyade, Avrasyacı stratejilerin bir uzantısı olarak işlev görmekte ve İslâm coğrafyasında beklenen düzeyde geniş bir karşılık veya kabul bulamamaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Alexandr Dugin'in siyaset felsefesi anlayışını ve özellikle İslâm dünyasına yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırma sürecinde hem anlayıcı ve yorumlayıcı yaklaşım hem de eleştirel analiz yöntemi bir arada kullanılmıştır. Çalışmanın temelinde, Dugin'in düşünce sistematüğını anlamak kadar, bu sistematik içinde yer alan jeopolitik çıkar odaklı bakış açısının İslâm coğrafyasına yönelik yansımalarını eleştirel biçimde değerlendirme amacı da bulunmaktadır.

Çalışmada yöntem olarak belgesel tarama ve söylem analizi tekniklerinden faydalanılmıştır. Birincil kaynaklar arasında, Dugin'in siyaset teorisi ve Avrasyacılık yaklaşımını anlattığı temel eserleri yer almaktadır. Bu eserler, Dugin'in devlet, demokrasi, medeniyet ve İslâm coğrafyası gibi kavramları nasıl ele aldığını ortaya koymak amacıyla detaylı bir söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur.

İkincil kaynaklar kapsamında ise, Dugin üzerine yapılan akademik çalışmalar, yüksek lisans ve doktora tezleri, hakemli dergilerde yayımlanan makaleler ve ilgili konularda yazılmış kitaplardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar, Dugin'in fikirlerinin nasıl yorumlandığı ve eleştirildiği konusunda çalışmaya kuramsal bir çerçeve kazandırmıştır.

Araştırmanın uygulama süreci iki aşamadan oluşmaktadır:

1. Kuramsal Arka Planın İnşası: Dugin'in siyaset felsefesine dair temel metinleri analiz edilerek düşünce sistematüğü ortaya konulmuştur. Bu aşamada özellikle Platoncu gelenekten ne ölçüde beslendiği ve kendi teorilerinin özgünlüğü sorgulanmıştır.
2. İslâm Coğrafyasına Yönelik Söylemin İncelenmesi: Dugin'in İslâm dünyası hakkında öne sürdüğü görüşler, jeopolitik söylemler bağlamında değerlendirilmiş; bu görüşlerin bağımsız bir analiz mi yoksa Rus dış

politikasının ideolojik bir uzantısı mı olduğu tartışılmıştır.

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Alexandr Dugin'in hayatını, eserlerini ve İslâm coğrafyasına bakış açısını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın odak noktası, Dugin'in İslâm dünyasına ilişkin görüşleri olduğundan bağlamdan kopmadan onun önemli fikir ve teorilerinden kısa bir şekilde söz edildikten sonra doğrudan bu konudaki düşüncelerine geçilecektir. Dugin'in çalışmalarında, siyaset merkezli bir anlatım dikkat çekmekte olup, siyaset teorisi bağlamındaki tartışmalar eserlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu siyaset merkezli anlatımın odak noktasında da Rusya devleti vardır. Bu çalışmada Dugin'in eserlerinde ve hakkında yazılmış makale, tez, röportaj gibi kaynaklarda yer alan Rusya'nın özgün siyasi gelişimlerine dair detaylara değinilmeyecektir.

Araştırmada Dugin'in sıkça üzerinde durduğu Avrasyacılık, jeopolitik, Atlantikçilik, tek kutupluluk, çok kutupluluk, liberalizm, kapitalizm gibi kavramlara yalnızca okuyucunun genel bir anlayış kazanmasını sağlayacak ölçüde yer verilecektir. Bu kavramların derinlemesine analizi çalışmanın kapsamı dışında tutulacaktır. Dugin'in düşünsel çerçevesi değerlendirildiğinde özellikle Avrasyacılık kavramı etrafında geliştirdiği teorik yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmada, Avrasyacılık düşüncesi merkezî bir konumda ele alınacak olup bu ideolojinin diğer kuramcılarına ilişkin değerlendirmelere kapsamlı biçimde yer verilmeyecektir.

Bu çalışmada, Dugin'in yayımlanmış eserleri arasından içerik ve etki açısından öne çıkan 9 temel eser analiz edilecektir. Bunun yanı sıra pek çok tez, makale ve röportajdan da yararlanılarak Dugin'in fikir dünyasına dair kapsamlı bir analiz sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ALEXANDR DUGİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. ALEXANDR DUGİN'İN HAYATI

Yeni Avrasyacılık teorisinin fikir babası sayılan Rus felsefeci ve stratejist Alexandr Dugin, 1962 yılında Moskova'da doğmuştur. Alexandr Dugin'in ailesi, entelektüel bir çevrede yetişmiş olmasının izlerini taşımaktadır. Annesi akademik kariyere sahip bir profesör, babası ise Sovyet İstihbarat Teşkilatı KGB'de general rütbesiyle görev yapmış bir askerdir. Babasının Yahudi kökenli olduğuna dair bazı iddialar bulunsa da bu durum kesinlik kazanmamıştır. Ailenin hem entelektüel hem de sosyoekonomik açıdan yüksek bir düzeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Alexandr Dugin, 1979 yılında Moskova Havacılık Akademisi'ne girmeye hak kazanmıştır. Akademinin ikinci yılını tamamlamadan siyasi hareketlere katılması sebebiyle okuldan uzaklaştırılmıştır. Okuldan uzaklaştırılan Dugin'in daha sonrasında atıldığı okula devam edip mezun olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Yine bu dönemlerde Dugin, başkentte yaşamını sürdüren şair-mistik E. Golovin, dindar yazar Y. Mamleyev (ö. 2015) ve daha sonra Rusya'da siyasal İslâm hareketinin kurucu önderlerinden sayılan filozof Haydar Cemal (ö. 2016)'in de dahil olduğu grupla birlikte hareket etmeye başlamıştır. Bu grubun üyelerinin tavsiyesi ile yabancı dil öğrenimini geliştiren Dugin, yine literatür olarak “underground” tabiri ile anılan ezoterik-gelenekselci grup sayesinde felsefe, tarih, siyaset, teoloji gibi alanlarda okumalar yapıp kendini geliştirmiştir.⁹ Henüz ömrünün erken yaşlarında siyasete atılan Dugin, 1980'li yıllarda Rusya'nın ilk aşırı sağ hareketi sayılan Dimitri Vasilyev (ö. 2003)'in¹⁰ Pamyat (Hafıza) hareketine katılmıştır. Bu hareketin çıkarmış olduğu dergilerde yayınlar yapmıştır. Bu yayınlar genel olarak Nasyonal-Sosyalizm, Faşizm, Avrupalı “yeni sağ” hareketi, jeopolitik teoriler gibi konuları içermektedir. Söz konusu örgütün faşizm yanlısı fikirleri ve anti-semitik ideolojilerinin olduğu söylenmektedir. İşte bu örgüt yüzünden Dugin'in eğitim hayatına ket vurulmuş ve

⁹ Vugar İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*. (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007) 174.

¹⁰ Dimitri Vasilyev, Rus milliyetçiliği ve Avrasyacılık düşüncesi çerçevesinde önemli fikirler geliştirmiş bir siyasetçi ve aktivisttir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Rusya'da ulusal kimlik, Ortodoks Slavcılığı ve Avrasyacı jeopolitik anlayış üzerine çalışmalar yaparak, Rus milliyetçi hareketleri içinde etkin bir rol oynamıştır. Alexandr Dugin ile Avrasyacı ideolojinin şekillenmesine katkıda bulunmuş, özellikle Rusya'nın Batı karşıtı bir eksende konumlanması gerektiğini savunmuştur. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 7 Temmuz 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Dmitri_Dmitriyevich_Vasilyev

sürgün edilerek Avrupa'ya gönderilmiştir.¹¹ 1990'lı yıllarda Avrupa sürgününden dönen Dugin, A. Prokhanov'un¹² *Den* sonra ise *Sovetskaia Rossiia* gibi çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı da yapmıştır. Gazetecilik yıllarında birçok yayınlar neşrettikten sonra Dugin kendi yayınevini kurmak istemiş ve nihayet *Arktogeia* adında bir yayınevi kurmuştur. Kurduğu bu yayınevinde daha çok R. Guenon (ö. 1951)¹³, J. Evola (ö. 1974)¹⁴, G. Meyrink (ö. 1932)¹⁵ vb. Avrupalı gelenekselcilerin kitap ve yazılarını tercüme ve neşrettirdi; bunun yanı sıra eskatoloji, Hristiyanlığın metafiziği, ezoterizm konularının işlendiği Milyi Angel (Aziz melek) gibi konularda yayınlar yapmıştır.¹⁶

¹¹ Murat Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık* (Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 6.

¹² Alexandr Andreyeviç Prokhanov, Rus milliyetçiliği, Avrasyacılık ve muhafazakâr düşünce alanlarında önemli etkiler bırakmış bir yazar, gazeteci ve siyasetçidir. Sovyet sonrası Rusya'da neo-empyralist ve Avrasyacı ideolojiyi savunan en önemli figürlerden biri olarak öne çıkmıştır. Uzun yıllar gazetecilik yapan Prokhanov, özellikle *Zavtra* (Yarın) gazetesinin baş editörü olarak Rus milliyetçi ve Avrasyacı çevrelerde etkili bir platform oluşturmuştur. Eserlerinde Rusya'nın güçlü bir Avrasya imparatorluğu olarak yeniden yükselmesi gerektiğini vurgulamış, Batı karşıtı söylemiyle dikkat çekmiştir. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 7 Temmuz 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Prokhanov

¹³ René Guénon, Gelenekselci Ekolün kurucularından biri olarak kabul edilen Fransız filozof, metafizikçi ve ezoterik düşünürdür. Batı modernitesine yönelik eleştirileri ve geleneksel bilgeliliğe olan vurgusuyla öne çıkan Guénon, Hinduizm, İslâm, Taoizm ve diğer kadim öğretiler üzerine kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Batı'daki spiritüel krizleri ve modern dünyanın metafizik temellerden kopuşunu ele aldığı eserleri, gelenekselci düşüncenin temel taşlarını oluşturmuştur. 1930'lu yıllarda İslâmiyet'i benimseyerek Mısır'a yerleşen Guénon, burada Sufizmle derinlemesine ilgilenmiş ve yazılarında İslâm'ın geleneksel bilgi sistemindeki merkezi rolüne vurgu yapmıştır. Eserleri, Alexandr Dugin de dâhil olmak üzere birçok entelektüel üzerinde etkili olmuş ve gelenekselci düşüncenin 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmiştir. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 7 Temmuz 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Gu%C3%A9non

¹⁴ Julius Evola, gelenekselci ekolün önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilen İtalyan filozof, mistik ve siyaset düşünürüdür. Modernizme ve sekülerizme karşı geliştirdiği radikal eleştirilerle tanınan Evola, metafizik, ezoterizm ve siyaset felsefesi üzerine önemli çalışmalar yapmıştır. Faşizmle ilişkili düşünceleri nedeniyle tartışmalı bir figür olsa da özellikle Avrasyacı ve yeni sağ entelektüel çevreler üzerinde kalıcı bir etki bırakmış, Alexandr Dugin de dâhil olmak üzere birçok düşünür tarafından referans alınmıştır.

¹⁵ Gustav Meyrink, okültizm, mistisizm ve ezoterik öğretilerle yakından ilgilenen Avusturyalı-Alman bir yazar ve çevirmen olarak tanınır. Edebiyat ile metafizik arasında köprü kuran eserleri, özellikle Batı ezoterizmi, Kabala ve doğu mistisizmi gibi konulara yoğunlaşmıştır. Çalışmaları, gelenekselci ve mistik felsefeye ilgi duyan birçok entelektüel üzerinde etkili olmuş, Alexandr Dugin ve benzeri düşünürlerin referans aldığı isimler arasında yer almıştır. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 7 Temmuz 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Gustav_Meyrink

¹⁶ Bu bağlamda Dugin'in editörlüğünü yaptığı yayın örnekleri için bkz.: Milyi Angel (Moskova: Arktogeia, 1991); Konets Sveta: Eskatalogiia i Traditsiia (Ahir zaman: Eskatoloji ve gelenek) (Moskova: Arktogeia, 1998). Bundan başka, o sıralarda yazdığı tradisyonalizm, Hristiyanlığın metafiziği, Avrasya'nın gizemli geçmişi vs. konuları içeren Puti Absoliuta (Mutlakın yolları), Metafizika Blagoi Vesti (Kutlu mesajın metafiziği), Misterii Evrazii (Avrasya'nın dramı) gibi yapıtlarını da Absolutnaia Rodina (Mutlak vatan) (Moskova: Arktogeia, 1999) isimli ayrı bir kitapta yeniden tabettirmiştir. Tradisyonalizm konusundaki ders notlarını da Filosofiia Traditsionalizma (Tradisyonalizm felsefesi) (Moskova: Arktogeia, 2002) adıyla bir diğer eserinde toplamıştır. Yeri gelmişken, bu yayınlar çerçevesinde, Dugin'in sıradan bir jeopolitikçi değil, dinler, mitler ve kadim gelenekler hususunda derin bilgiye sahip dindar bir insan olduğu söylenebilir. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 26 Temmuz 2025, https://tr.wikipedia.org/wiki/Alexandr_Dugin

1992 yılının ortalarında Dugin, *Elementy* (Esaslar/Başlangıçlar) isimli bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide Dugin'in Avrasyacılık üzerine yazıları olduğundan bu derginin Avrasyacılığı temsil ettiği söylene de aslında bu dergide daha çok gelenekselcilik, Nasyonal-Sosyalizm, Nasyonal-Bolşevizm, Avrupalı “Yeni Sağ” ekolü temsilcileri, jeopolitik gibi konularda yayınlar yaptığı görülmüştür.¹⁷

Dugin, eserlerine yazdığı özgeçmişlerde 1994-1997 yılları arasındaki siyasi faaliyetlerinden bahsetmemektedir. Halbuki Dugin bu yıllarda aktif olarak siyasetle uğraşmış, 1994 yılında Eduard Limonov (Savenko) (ö. 2020) ile Nasyonal-Bolşevik Parti'nin üç kurucusu arasında yer almıştır. Bir yıl sonrasında ise San Petersburg'da milletvekili adaylığı olmuş lakin bu süreç olumsuz sonuçlanmıştır. İlerleyen yıllarda beraber birçok iş yaptıkları yol arkadaşı Limonov ile araları açılmış ve Dugin, parti faaliyetlerine ara vererek yayın hayatına yoğunlaşmıştır. Dugin 1997 yılında *Osnovy Geopolitiki* (Jeopolitiğin temelleri) adlı eseri yayınlamıştır. Bu eser strateji planlama alanında oldukça ilgi çekici bir eser olmuştur. Söz konusu eserde ileride yayınlayacağı eserlerinin merkez konusu olan Yeni Avrasyacılık konusunu işlemiştir. Ayrıca Rusya'nın hangi siyasi davranışlar sergilemesi gerektiği ve Rusya'nın Yeni Avrasyacılık çizgisini neden takip etmesi gerektiğinden bahsetmiştir.¹⁸

Dugin'in fikrî ve siyasi tutumuna baktığımızda Anti-Yeltsinci bir tavır takınmasına rağmen 1998 yılında başkanlık koltuğunda G. Seleznev (ö. 2015)'in oturduğu Rusya Parlamentosu Alt Kanadı Duma Başkanlığı'na bağlı olan Jeopolitik Danışma Kurulu'nun yönetimini devralmıştır. Dugin'in aldığı bu görev onun siyasi hayatına doğrudan katkılarda bulunmuştur. Jeopolitik Danışma Kuruluna başkanlık yaptığı dönem boyunca üst düzey siyasetçiler ve dış politikada etkin isimler ile fikir alışverişinde bulunmuş, onlarla temaslarını sürdürmüştür. Bunların haricinde Dugin, fikirlerini anlatabileceği çeşitli akademilerde öğrencilere ders verebileceği ortamlara, geçmişe nazaran daha kolay erişim sağlamıştır. Örneğin Dugin, Rusya Genel Kurmay Akademisi'nde ve Rusya'nın iç güvenlik işlerini yürüten Federal Güvenlik Servisi'nde eğitim alan subaylara jeopolitik ve strateji alanlarında dersler vermiş ve konferanslar gerçekleştirmiştir.¹⁹

¹⁷ İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 175.

¹⁸ Mark Sedgwick, *Against the Modern World* (New York: Oxford University Press, 2004), 431.

¹⁹ İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 176.

Dugin'in felsefe alanındaki çalışmalarına değinecek olduğumuzda şunları söyleyebiliriz: Dugin, bilimsel paradigmalara evrimi konusuna dair tezini başarıyla tamamlayarak *aspirantura* dan mezun olmuştur.²⁰ Dugin, felsefe alanında gelenekselci ekolden ve Platon (MÖ. 427-347)'dan oldukça etkilenmiş ürettiği siyasi teorilerde bunlardan faydalanmıştır. Batı filozoflarından Heidegger (ö. 1976) ile ilgili çalışmalar yapmış ve “*Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning* (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi)” adlı eseri yayınlamıştır. Platon ile ilgili incelemelerini de “*Political Platonism: The Philosophy of Politics* (Siyasal Platonculuk: Siyaset Felsefesi)” adlı eser ile ortaya koymuştur. Bunların yanı sıra Dugin, Klasik Avrasyacılık ideolojisinin önemli düşünürlerinden olan P. N. Savitski (ö. 1968), N. S. Trubetskoy (ö. 1938), Y. Bromberg (ö. 1951) gibi kişilerin eserlerinin neşredilmesine katkılarda bulunmuştur. Dugin'in Avrasyacılık düşüncesinin oluşmasında bu eserlerin önemi oldukça büyüktür. Dugin, 1990'lı yıllarda Rusya siyasetinde varlık gösteren pek çok grupla etkileşim içine girmiş bunun yanı sıra eski Duma başkanı olan G. Seleznev'in önderliğinde kurulmuş olan merkez sol “Rusya” hareketinin yönetiminde görev dahi almıştır. Aldığı bu görevde uzun süre ilerleme kaydedemeyen Dugin, 2000'li yılların başlarından itibaren çalışmalarını başka kurum ve yapılar bünyesinde değil, doğrudan kendi kurduğu teşkilatlar ve oluşumlar aracılığıyla sürdürmeye başlamıştır.²¹

Dugin'in teorilerinin ve savunduğu tezlerin yıldızının parladığı dönem ise Vladimir Putin'in iktidar olduğu dönemdir. Dugin, Putin'in Çeçenistan politikasında gösterdiği sert savaş tutumunu tasvip etmiş ve bunu imparatorluğun yeniden inşasında önemli bir adım olarak görmüştür. Dugin, Putin'in başa gelmesinden henüz 6 ay sonra “Avrasya hareketini” kurmuştur.²² Dugin'in geçmişte faşist yanlısı olarak görülmesi

²⁰ Zengin literatür içeren bu tezin yayınlanmış hali için bkz.: Alexandr Dugin, *Evolutsiia Paradigmal'nykh Osnovaniy Nauki* (Bilimin paradigmal temellerinin evrimi) (Moskova: Arktogetia, 2002). Bu arada, Rusya'daki akademik sistemin bir az farklılık arz ettiğini belirtmek gerekir, yani “siyaset bilimi doktoru” unvanını almak için her biri üçer-dörder yıllık olan *aspirantura* ve *doktorantura* olarak adlandırılan iki aşamalı eğitim-araştırma sürecinden geçilmesi ve iki akademik çalışmanın yapılması lazım gelmektedir. Birinci aşamayı geçene, örneğin “siyaset bilimleri adayı”, ikinci aşamayı tamamlayana ise “siyaset bilimleri doktoru” payesi verilmektedir. *Aspirantura* çalışmasının, alanındaki literatürü geniş bir şekilde kapsayan kaliteli ve köklü bir yüksek lisans tezine; *doktorantura* çalışmasının ise, bu literatürün yanında bilime yeni açılımlar ve katkılar yapan ciddi bir doktora tezine tekabül edebileceği bir anlamda söylenebilir. Dugin'in, 2005 yılında *doktorantura* tezini de tamamladığını burada unutmadan eklemek icap eder. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 26 Temmuz 2025, https://tr.wikipedia.org/wiki/Alexandr_Dugin

²¹ İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 176.

²² Salih Yılmaz, “Yeni Avrasyacılık ve Rusya”, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi* 34/16 (2015), 115.

kendisinin ve görüşlerinin daha az takip edilmesine yol açmıştı. Avrasya hareketini kurduktan sonra ise birçok alanda takipçisi olmuş ve siyasi kesimlerle bağlantısını güçlü konuma yükseltmiştir. Gerek konferanslarında gerek yazılarında gençlere umut aşılayan bir entelektüel olarak görülmeye başlanmıştır. 2008 yılının şubat ayı ile Dugin'in hayatında önemli sayılabilecek birçok şey meydana geldi bunlardan birisi, Yeni Avrasyacılık fikrinin mimarı kabul edilen Dugin'in görüşlerinin üst düzey siyasetçiler tarafından benimsenmesi olmuştur. Dugin hakkında yapılan araştırmalar ve incelemeler günümüze kadar artarak devam etmiştir. Bazı eleştirmenler Dugin'in faşist bir teorisyen olduğunu öne sürmüşlerdir. Öne sürdükleri bu düşüncelerini Dugin'in Avrupalı Nouvelle Droite (Yeni Sağ) hareketi ile olan yakın ilişkilerine bağlamışlardır. Dugin'in Avrupa sürgünü yıllarında Fransız Alain de Benoist ve Belçikalı Jean Francois Thiriart (ö. 1992) gibi Avrupa da Yeni Sağ Hareketi'ne bağlı olan isimlerle temaslarda bulunduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Dugin, bu önemli fikir adamları ile temaslarından etkilenmiş olacak ki fikirlerinde Avrupa Yeni Sağ Hareketi'nin temel prensiplerini kabul ettiği görülebilmektedir.²³ Dugin'in gerek fikirleri gerekse eserleri ele alındığında Avrupalı bazı yazarların görüşlerinden esinlenmiş olabileceği görülmektedir. Dugin'in moderniteye yönelik eleştirilerinin, özellikle üslup ve kavramsal çerçeve bakımından, gelenekçi düşünür Julius Evola'nın fikirleriyle benzerlik gösterdiği çeşitli çalışmalarda dile getirilmektedir. Bu minval üzere Dugin, siyaset alanında moderniteyi eleştirmekte, gelenekselciliği ve muhafazakarlığı savunmaktadır. Dinî ve felsefi görüşlerine baktığımızda evreni kutsal olan her şeyden soyutlamalıyız fikrini ileri süren din karşıtı bilim adamlarını eleştirmiş, dinin ve kutsalın insan için olmazsa olmaz şeylerden olduğunu ileri sürmüştür. Dugin'in bu görüşlerinde gelenekselci felsefe konusunda fikirlerini benimsediği René Guénon'un etkisi olduğu söylenmektedir. Dugin, Karl Marx (ö. 1883)'ın "ekonomik materyalizmi" ile Sigmund Freud (ö. 1939)'un "psikiyatrik materyalizm" ini günümüz insanının fikrîyatının yozlaşmasının bir sebebi olarak görmektedir. Dugin, birçok kitabında filozoflardan ve onların felsefi görüşlerinden faydalanmıştır. Özellikle *Dördüncü Siyaset Teorisi* kitabında Martin Heidegger'den ilham alarak ortaya attığı siyaset teorisinin felsefi altyapısını kurmuştur. Heidegger'in

²³ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 8.

ontolojisini siyaset teorisine uyarlamaya çalışmış yine Heidegger'den *Dasein* kavramını kendi siyaset teorisini anlatırken kullanmıştır.²⁴

Bu bilgilerden hareketle Alexandr Dugin'in, sadece jeopolitik alanında değil dini, felsefi, tarihi konularda derin bilgi birikimine sahip olduğu, bu bilgi birikimini Avrasya ideolojisini tanıtmak ve güçlendirmek amacıyla kullandığı görülmektedir. Dugin, Yeni Avrasyacılık kuramının günümüzde en önemli temsilcisidir. 1990'lı yıllarda bazı düşünürler Avrasyacılık hareketini mevzubahis yapıp üzerinde eleştirilerde bulundukları sırada Dugin, Avrasyacılığın çerçevesini genişletmekle meşgul oluyordu. Dugin sayesinde Yeni Avrasyacılık, siyaset biliminden, felsefeye; ekonomiden, jeopolitik konsepte ve buradan hareketle stratejik bilimlerden, din işleri, devlet yönetimi gibi sahalarda faaliyet göstermeye başlamıştır. Dugin'in ve Avrasya ideolojisine gönül verenlerin bu çalışmaları sırasında farklı jeopolitik kuramlardan, Avrupa'da çıkmış bazı siyaset teorilerinden, Gelenekçilik akımından ve Nasyonal Bolşevizm'den etkilendikleri görülmektedir.²⁵

Yazdığı eserlerle yoğun bir entelektüel tabakayı etkileyen Dugin'in daha geniş kitlelere açılan görüşleri ise bir televizyon kanalında sunduğu belgeselden kaynaklanmıştır. Bu program 1993 senesinde devlet televizyonlarında yayınlanan Faşist yanlısı bir içerik olduğu öne sürülen "Yüzyılın Sırları" adlı belgeseldir. Bu belgeselde liberal yönetime ve yöneticilerine şiddetli eleştiriler yönelten Dugin, Ulusal Bolşevik Partisi'nin dikkatini celbetmiş ve bu parti adına partinin resmi yayın organında ideolojik nitelikli konularda yazılar yayınlamıştır. Bu partideki çalışmaları takdir edilen Dugin daha sonrasında partinin baş teorisyenleri arasında anılmıştır.²⁶

2001 yılının Nisan ayında Dugin, Avrasya Hareketi'nin kuruluş kongresini düzenlemiş üst düzey siyaset insanlarının, politikacıların, bilim adamlarının ve medyanın bu kongreye katılımını sağlamıştır. İlgileri üzerine çeken Dugin, bu yılın ardından gerek eserlerinde gerek verdiği röportajlarda Avrasyacılık ideolojisini en ince ayrıntısına kadar insanlara anlatmıştır. Dugin'e göre Avrasyacılık sadece bir siyaset teoremi değildir ona

²⁴ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 9; Jose Andres Fernandez Leost, "Alexander Dugin'in Avrasya İdeolojisi: Jeopolitik ve Popülizm Arasında", *Göçebe. Sosyal ve Hukuki İncelemelerin Eleştirisi* 46/2 (2015), 51-60.

²⁵ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 11.

²⁶ Andreas Umland, "Alexandr Dugin's transformation from a lunatic fringe figure into a mainstream political publicist, 1980–1998: A case study in the rise of late and post-Soviet Russian fascism", *Journal of Eurasian Studies* 1(2010), 144-152.

göre Avrasyacılık, farklı ülkelerinde bir arada bulunduğu gelenek-göreneklere saygılı, muhafazakâr, bilim konusunda ilerlemeci anlayışa sahip büyük bir medeniyet inşası sürecidir. Merkezinde Rusya'nın bulunduğu ve Avrasya coğrafyasındaki bütün ülkelerin söz sahibi olabileceği bu düşünce, milletlerin ve devletlerin geleceğini Batı'nın sömürsünden uzak daha yaşanabilir bir dünya haline getirme fikrine sahiptir.²⁷

Dugin'in Avrasyacılık düşüncesinin arka planında, Rusya'nın çok uluslu bir imparatorluk geçmişine sahip olmasının etkili olduğu görülmektedir. Nitekim Bizans'ın varisi olma düşüncesi geçmişte hem Türk hem de Rus mütefekkirleri arasında söylenegelmiş bir iddiadır. Rus tarihinde bu iddiayı ilk öne sürenlerden birinin III. İvan (ö. 1505) olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle Dugin'in Rusya'nın konumunu geçmişten mülhemle açıkladığı görülmektedir. Dugin'in Avrasyacılık tanımlamasına baktığımızda dünyayı kasıp kavuran Amerika hegemonyasına, Amerika'nın küresel hâkimiyet kurma çabasına karşı bir direniş fikri olarak Avrasyacılığı tanımladığını görmekteyiz. Yeni Avrasyacılık ideolojisini tanımlarken sağ ya da sol nitelemesi yapmak doğru olmayacaktır çünkü Yeni Avrasyacılık, kültürel, dini, manevi değerleri ön plana çıkaran aynı zamanda Avrasya toprağında varlığını sürdüren İslâm, Şaman ve Ortodoksluk kültürlerini birleştirme ve uyum içinde yaşamasını sağlamak isteyen bir ideolojidir.²⁸

Dugin'in Avrasyacılık düşüncesini temellendirirken sıkça başvurduğu argümanlardan biri; Batı'nın modern dünyada birçok devleti siyasi, ekonomik ve kültürel olarak tahakküm altına aldığı iddiasıdır. Ona göre Batı, özellikle küreselleşme süreçleri aracılığıyla yerel kültürleri, gelenekleri ve inanç sistemlerini bastırmakta; kendi seküler değerlerini ve liberal dünya görüşünü evrenselleştirme çabası içindedir. Dugin, bu kültürel ve siyasi baskıya karşı alternatif olarak Avrasyacılığı bir kurtuluş yolu olarak sunar. Ancak bu önerinin eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. Dugin'in sunduğu çözümün merkezinde, Batı'ya karşı konumlandırılan başka bir güç odağı olarak Rusya yer almaktadır. Bu noktada, Dugin'in söylemi yüzeyde Batı karşıtı bir özgürlük mücadelesi gibi görünse de özünde yeni bir hegemonyacı modelin teorik altyapısını inşa ettiğini söylemek mümkündür. Zira Dugin, Avrasyacılığı Rusya'nın tarihsel misyonu, jeopolitik konumu ve kültürel kimliği çerçevesinde tanımlamakta ve bu

²⁷ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 12.

²⁸ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 13.

ideolojiyi, Rusya'nın ulusal çıkarlarıyla örtüşecek şekilde yorumlamaktadır. Bu durum, Dugin'in iddia ettiği gibi ezilen halkların sesi olma iddiasıyla çelişmektedir. Zira onun perspektifinde Avrasyacılık, Batı'ya karşı bir direniş değil; Batı hegemonyasının yerine Rusya merkezli yeni bir güç yapısının ikamesi anlamına gelmektedir. Dugin'in büyük Avrasya imparatorluğu tasavvuru, çok kutuplu ve adil bir dünya düzeninden ziyade, tek merkezli ve bu merkezin de Rusya olduğu hiyerarşik bir düzeni öngörmektedir. Bu nedenle, Dugin'in Avrasyacılığı, ideolojik olarak kurtarıcı bir vizyon değil jeopolitik bir stratejinin ideolojik kamuflajı olarak değerlendirilebilir.

2002'den itibaren Dugin gerek devlet medyası gerekse özel kanallar aracılığı ile görüşlerini yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Izvestia, Literaturnaya Gazeta, Vremya Novostey gibi kuruluşlarda köşe yazarlığının dışında kitap ve çeviri faaliyetlerinin olduğu da görülmektedir. Dugin'in, 2008 yılında Moskova Devlet Üniversitesinde M. V. Lomonosov Profesörü olarak akademide yer aldığını ve aynı üniversitenin çeşitli idari işlerinde görev yaptığı halende bu görevlere devam ettiği bilinmektedir.

Son olarak, Dugin'in akademik kariyerine dair kısa bir değerlendirme yapılarak onun yaşamına ilişkin bölüm burada tamamlanacaktır:

Felsefe alanında yüksek lisans, sosyoloji ve siyasal bilimler alanında ise birer doktora sahibi olan Dugin; İtalyanca, Almanca, Fransızca, İngilizce ve İspanyolca ile az da olsa Türkçe bilmektedir. Otuzdan fazla kitap neşretmiş olan Dugin'in bugüne dek Türkçeye çevrilmiş eserleri ise şöyledir:

1. *“Dünya Adasında Son Savaş*
2. *Moskova-Ankara Eksen: Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri*
3. *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*
4. *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*
5. *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*
6. *Dördüncü Siyaset Teorisi*
7. *Putin'e Karşı Putin*'²⁹

²⁹ Alexandr Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, çev. Orhan Efe Özenç, (İstanbul: Kronoloji Yayınları, 2022), 4.

1.2. ALEXANDR DUGİN'İN ESERLERİ

Çalışmamızın bu kısmında Dugin'in söz konusu önemli eserlerini kısaca tanıtıp, sonrasında önemli gördüğümüz teorilerine odaklanacağız.

1.2.1. Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım

Eserin önsözünde Dugin, “Avrasyacı Çağrı ve Türkiye'nin Jeopolitiği” başlığı adı altında bir yöntem olarak jeopolitiğin ne olduğundan bahsetmiştir. Eserde “Türkiye'nin Jeopolitiği” başlığı altında Türkiye'nin uzun asırlardan beri bulunduğu coğrafyanın karakterinden, dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun temel dinamiklerinden bahsetmiştir. Bu minval üzere Dugin, Osmanlı coğrafyası açısından bugünkü Türkiye'nin jeopolitiğini analiz etmiştir. Dugin, Osmanlı'nın yayıldığı coğrafyanın dinamiklerinin saf Avrasyacılık'tan doğduğunu iddia etmektedir. Dugin'in eserin önsözünün son kısmına attığı “Türkiye İçin Yeni Avrasyacılık” başlığında 1999 yılındaki Türkiye hakkındaki görüşlerine değinecek olursak: Dugin'e göre Türkiye, bir ulus-devlet ve NATO üyesi olarak Avrasya projesine karşıt bir konumda yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ile Rusya arasında stratejik ortaklık alanlarından ziyade, daha derin jeopolitik uyuşmazlıkların bulunduğu görülmektedir. Dugin'e göre, mevcut durumu gerçekçi bir yaklaşımla ele almak gerekirse, Türkiye'nin Çeçen ayrılıkçı gruplara belirli ölçüde destek sağlaması, tarihsel Türk-Ermeni gerilimleri, Bakü'de Moskova karşıtı söylemlerin teşvik edilmesi ve Bakü-Ceyhan petrol boru hattı projesine yönelik politikalar, Atlantik eksenli stratejilerin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, Rusya'nın İran ile ilişkilerini derinleştirmesi, Ermenistan'a yönelik öncelikli desteğini sürdürmesi, Kıbrıs meselesinde Rum tarafının çıkarlarını savunan diplomatik girişimlerde bulunması ve Kürt hareketleriyle çeşitli düzeylerde etkileşime girmesi, Moskova'nın geleneksel karşı hamleler stratejisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu adımlar yalnızca kısa vadeli taktiksel manevralar olup, Yeni Avrasyacılık perspektifi daha geniş kapsamlı bir dönüşümü öngörmektedir.³⁰

Dugin'in kanaatine göre, Yeni Avrasyacılık yaklaşımı, küresel güç dengelerini bütüncül bir çerçevede ele almakta ve mevcut uluslararası sistemin tek kutuplu bir yapıya

³⁰ Alexandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, çev. Vügar İmanov, Küre Yayınları, İstanbul 2014, XVIII.

evrimde olduğunu savunmaktadır. Bu teoriye göre, dünya siyaseti Amerikan hegemonyası altında şekillenmekte, Anglo-Sakson siyasi, ekonomik ve kültürel değerler küresel ölçekte belirleyici hale gelmektedir. Jeopolitik açıdan bakıldığında, bu durum kara merkezli güçlerin gerilemesi ve deniz gücüne dayalı küresel hâkimiyetin giderek pekişmesi anlamına gelmektedir. Yeni dünya düzeninin dönüşüm sürecinde yalnızca kara devletlerinin siyasi ve stratejik çıkarları zarar görmeye kalmayacak, aynı zamanda tek tipçi ve küreselci kültürel dayatmalara uyum sağlayamayan geleneksel değerler ve normlar bütünü de bu dönüşümün baskısı altında kalacaktır. Günümüzde hiçbir aktör tek başına bu süreçle mücadele edebilecek güce sahip değildir. Halklar ve inanç toplulukları, kendi değerlerinin üstünlüğü konusunda birbirleriyle rekabet etmeye devam ettiği sürece, küreselleşmenin homojenleştirici etkisi, etnik kimlikleri, dini inanışları ve kültürel farklılıkları bir “tek insanlık” projesi çerçevesinde yok etmeye devam edecektir.³¹

Dugin’e göre, bu süreçte, gerek ABD ile gönüllü iş birliği yapanlar gerekse küresel hegemonya düzenine karşı çıkma cesareti gösterenler benzer ölçüde zarar görecektir. Kendi kimliğimizi koruyabilmek için geçmişte rakip ya da düşman olarak görülen aktörlerle dahi stratejik ortaklıklar kurmak zorunluluk hâline gelmiştir. Bu bağlamda, ortak çıkar noktalarını belirlemek ve farklı kesimleri bir araya getirebilecek esas unsurları tespit etmek büyük önem arz etmektedir. Türkiye’nin jeopolitik kimliğinin özünü Avrasyacılık perspektifinde değerlendirmek gerektiği daha önce ifade edilmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca teorik bir öneri olmaktan öte, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin yeni bir zeminde inşa edilmesine yönelik ciddi bir temel sunmaktadır.³²

1.2.2. Dünya Adasında Son Savaş: Çağdaş Rusya’nın Jeopolitiği

Türkçeye kazandırılan bu eser, müellifin belli başlı jeopolitik teorilerini, görüşlerini ve tezlerini kavramak için önemli bir çalışmadır. Özellikle Rus jeopolitiği hakkında detaylı ve önemli bilgiler içeren bu kitapta SSCB’nin jeopolitiği, Yeltsin Rusya’sının jeopolitiği, Putin fenomeni gibi konularda Dugin’in ayrıntılı görüşlerini görebilmekteyiz. “Avrasya Çok Büyüktür ve Enginlikleri Herkese Yeter.” diyen Alexandr Dugin, bu eserde yine Avrasyacılık düşüncesini işlemeyi ihmal etmemiştir.

³¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği*, XVIII.

³² Dugin, *Rus Jeopolitiği*, XVIII.

Kitabın önsöz kısmında eserin özellikleri ile ilgili şunları söyler: “*Dünya Adasında Son Savaş adını taşıyan bu eser, Rus Jeopolitiği kitabımın daha kapsamlı bir halidir. Söz konusu eser Rus jeopolitiğinin oluşumunun tarihi yönlerini oldukça etraflı ve teferruatlı bir şekilde ele almakla, konunun uzmanlarına hitap etmektedir.*”³³

Dugin’e göre, Türk okuyucular için en önemli hususlardan biri, modern Rusya’nın günümüzde inşa etmeye çalıştığı çok kutuplu dünya düzenini doğru bir şekilde kavrayabilmektir. 21. yüzyılda birçok strateji ve teori geliştirilmiş olsa da üzerinde en fazla durulması gereken konuların başında çok kutupluluk olgusu ve bu çerçevede sunulan jeopolitik perspektif gelmektedir. Günümüzde, Rusya’nın Putin liderliğinde izlediği siyasi yönelim ve stratejik hamleler anlaşıldığında, çok kutuplu dünya düzeninin temel dinamikleri de daha net bir şekilde çözümlenebilecektir. Dugin’e göre, Rusya bu stratejik yaklaşımı Avrasyacılık kavramı altında sistemleştirmiştir. Ancak, içinde bulunduğumuz yüzyılda Avrasyacılık kavramı önemli bir dönüşüm geçirmiş ve bu değişim doğrultusunda yeniden tanımlanma ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, Avrasyacılık anlayışının günümüzde yeni anlamlarını çok kutupluluk kavramı çerçevesinde kazandığı söylenebilir.³⁴

Dugin’e göre, SSCB’nin dağılması ve dünyadaki güç dengelerinin değişmesiyle ABD ve müttefikleri tek kutuplu bir dünya düzeni kurmaya çalışmışlar ve dünya ülkeleri üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamışlardır. Oluşturulmaya çalışılan bu yeni dünya düzenine karşı çıkanlar olmuştur. Bunların başında da İslâm dünyası gelmektedir. Yine İslâm dünyasının yanı sıra Hindistan ve Çin’de bu tek kutuplu dünya düzeninde kendine yer olmadığını fark etmiştir.³⁵

Dugin’e göre çok kutupluluk tabiri her ülke ve millet için farklı anlamlara gelebilir. Örneğin Rusya’nın ele alınması durumunda bu tabir Avrasyacılığı simgelerken, Çin devleti için kendisi ve komşu devlet ve halkları işaret eder. İslâm dünyası içinse; içerisinde herhangi bir ırk ayrımı yapılmaksızın bütün milletleri içine alan İslâm medeniyeti anlaşılabilir. Dugin’e göre konuya bu yönüyle bakacak olursak hem Avrasyacılık hem çok kutupluluk daha iyi anlaşılacaktır. Günümüzde Avrasyacılık

³³ Alexandr Dugin, *Dünya Adasında Son Savaş: Çağdaş Rusya’nın Jeopolitiği*, çev. Arzu Yazıcıoğlu, Pınar Yayınları, İstanbul 2019, 13.

³⁴ Dugin, *Dünya Adasında Son Savaş*, 14.

³⁵ Dugin, *Dünya Adasında Son Savaş*, 15.

Rusya'nın çevresinde büyük bir alan oluşturmak olarak algılanabilirken, Türk dünyası için tüm Türkleri bir çatı altında toplayan Osmanlı gibi görkemli bir devlet kurma anlayışı da olabilir.³⁶

1.2.3. Dördüncü Siyaset Teorisi

Dugin'e göre, günümüzdeki siyasi görüşler işlevselliğini kaybetmiş insanlara ve dünyaya çok çeşitli zararlar vermiş olarak artık rafa kaldırılması gereken görüşler olarak beklemektedirler. Her bir siyasi görüş belirli devletler tarafından benimsenmiş ve bu doğrultuda politikalar yapılmıştır.³⁷ Günümüzde ise bazı stratejistler günümüzdeki siyasi görüşlerin işlevsizliği üzerine yeni siyaset teorileri ortaya atmışlardır bu stratejistlerden biri de Alexandr Dugin'dir. O yazdığı *Dördüncü Siyaset Teorisi* adlı kitabında ele aldığı teoriyi etraflıca açıklamakta ve teorinin pratik halini okuyucularına betimletmeye çalışmaktadır. Düşünürümüz bu esere, "Giriş: Var Olmak ya da Yok Olmak" başlığıyla bir giriş yapmıştır:

*"Günümüz dünyasında siyasi görüşler -en azından, bildiğimiz halleriyle- mazide kalmış görünüyorlar. Liberalizm, alternatif sistemler öneren muhafazakarlık, monarşi, gelenekçilik, faşizm, sosyalizm ve komünizm gibi siyasi düşmanlarına karşı bıkip usanmadan mücadele etti ve 20. yüzyılın sonu itibariyle de hepsini mağlubiyete uğrattı. Bu yüzden, siyasetin liberalleşeceğini, marjinalleşen rakiplerininse, Alain de Benoist'nin merkeze karşı çevre teorisi uyarınca küresel toplumun çevresindeki sınır çizgilerinin uç noktalarında hayatta kalarak stratejilerini gözden geçireceklerini ve yeni bir birleşik cephe formüle edeceklerini varsaymak hiç de mantıksız değildi. Gelgelelim 21. yüzyılın başında her şey bambaşka bir senaryonun pusulasını takip etti."*³⁸

Dugin'e göre diğer siyasi görüşlere nazaran daha çok benimsenen ve kabul edilen liberalizm, diğer görüşlere üstünlük sağlayıp onları saf dışı bıraktıktan sonra temel siyaseti toptan kaldırmaya yöneldi. Liberalizm, siyasetin yeryüzünden kaldırılması için çaba sarf ederken kendisi de bu değişen ve gelişen dünyada değişmek zorunda kaldı. Öyle ki liberalizm, teori duvarını aşarak gerçek hayata yani pratiğe adım attı ve sosyal hayatın merkezine yerleşti. Hayatımızda gerçekleşen olayların doğal düzenleyicisi gibi oldu. Bu değişim yapay değil de doğal olarak kendisini var etmiş gibi insanlara benimsetildi.³⁹ Bu değişim ve gelişimlerin öncüsü olarak liberalizm, hayatımızda konumunu sabitleştirirken

³⁶ Dugin, *Dünya Adasında Son Savaş*, 15.

³⁷ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 29.

³⁸ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 30.

³⁹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 31.

diğer rakiplerini rafa kaldırdı. Muhafazakarlık, faşizm ve komünizm, liberalizm ile girdiği bu yarışta tüm benzerleri ile hayatımızdan dışarı çıkmış oldu. Liberalizm insanlara toplu halde yardımlaşarak yaşamayı değil aksine bireyselleşmenin hâkim olduğu, üretimin değil doyasıya tüketimin yaşanacağı bir hayatı sundu. Ne var ki gelişen ve değişen dünya değişimine liberalizmi de ortak etti ve liberalizmi de ortadan kaldırdı. Bu olay insanları şaşırttı liberalizmi destekleyen ya da desteklemeyen kimselerde alternatif bir siyasi teori düşüncemize hale geldiler. Dugin'e göre, yapmamız gereken ufukumuzu genişletmek, son hızda değişen ve gelişen çağımızda dünyayı iyi okumak, postmodernitenin yaşamımızı zorlaştıran yanlarını görebilmek ve yeni bir siyaset teorisi oluşturmak için birlikte çaba sarfetmektir. Dugin, kitabında Liberalizm, Faşizm ve Komünizme karşı ve onlara alternatif olarak Dördüncü Siyaset Teorisi'ni etraflica bir teori haline getirmeye çalışmaktadır.⁴⁰

1.2.4. İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya

Alexandr Dugin'in Avrasyacılığı en geniş çerçevede açıkladığı, tarihi köklerinden bahsettiği kitaplarının başında gelen *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* kitabı hem yazar hem okuyucu açısından önemli bir kitaptır. Bu kitap bizim için de öneme haizdir çünkü gerek başta Türkiye olmak üzere gerekse birçok Müslüman devletlerin Avrasyacılık projesindeki yerlerinden bahsetmektedir. Dugin'e göre, Avrasyacılık, modern ve postmodern unsurlara karşı değildir bunların yetersizliğinden ötürü temele gelenekçi unsurları koyar ve onun üzerine modern ve postmodern dünyayı kurmaya çalışır. Böylelikle gelenek, modern ve postmodern unsurları birleştiren bir siyasi felsefe olma özelliğini taşır. Bu felsefe, toplumların kökenlerine sadık kalarak değişen ve gelişen modern teknikleri hayatlarına almasını tavsiye eder. Avrasyacılık post endüstriyel bilgi toplumuna karşı bir felsefe değildir. Aksine köklere, gelenek ve kültür unsurları yerleştirildikten sonra postmodernizmin uygulanabileceğini savunmaktadır.⁴¹

Batı sözde Aydınlanma Çağı döneminde felsefeye, bilime önem verip çalışmalar yaparken bir yandan da milletler ve devletlerin var olması için önem teşkil eden bazı

⁴⁰ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 31.

⁴¹ Alexandr Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, çev. Erdem Ergen (Ankara: Kaynak Yayınları, 2017) 62.

kavramları ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bunlar; din, millet, imparatorluk, kahramanlık, ayin, ibadet, gelenek ve efsane gibi olgulardır.⁴²

Dugin bu kitabında ayrıntılı olarak Avrasyacılık düşüncesini işledikten sonra bazı İslâm ülkeleri ve milletleri ile ilgili görüşler sarfetmiştir. Bu görüşlerini çalışmamızda daha ileride müstakil başlıklar altında inceleyeceğiz.

1.2.5. Moskova-Ankara Eksen: Avrasya Hareketi'nin Temel Görüşleri

Alexandr Dugin'in bu kitabı merkezi Moskova'da olan Avrasyacılık akımının parametrelerinden bahsetmenin yanı sıra Dugin'in özellikle son çeyrek yüzyılda Türkiye hakkında değişen görüşlerini de içermektedir. Kitapta Dugin'in son yıllarda Türkiye hakkında konuşmalarını ve makalelerini bulabilmekteyiz. Kitap, Dugin'in Türkiye'ye bakışının süreçleri açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu bakımdan eser çalışmamız için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

1.2.6. Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu

Dugin, Soğuk Savaş sonrası Kazakistan başkanı Nursultan Nazarbayev'in Kazakistan'ı milli bir kimliğe kavuşturmasını, Kazakistan'ın Soğuk Savaş sonrası geçirdiği aşamaları Avrasyacılık tezi açısından oldukça önemli görmektedir. Bu nedenle Kazakistan'ın kurucu mimarı, Nursultan Nazarbayev'in görüşlerine oldukça önem vermektedir. Kazakistan'ın eski cumhurbaşkanı olan Nursultan Nazarbayev, 1994 yılının haziran ayında "Avrasya Birliği" adı altında Avrasya sahasında yeni entegrasyon projesini gündeme getirdi. Dugin'e göre bu proje Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Avrasya halklarının tekrar dinamizm kazanması için çok önemli bir adımdır. Böyle büyük bir adımın Rusya tarafından değil de Kazakistan cumhurbaşkanı tarafından atılması da bir hayli önem arz etmektedir. Dugin'e göre bu adım yeni bir çağın başlamasına vesile olacaktır.⁴³

Nursultan Nazarbayev, 3 Haziran 1994'te BDT ülkelerinin başkanlarına yukarıda bahsettiğimiz "Avrasya Birliği Devletlerinin Teşekkülü" adlı projeyi gönderdi ve Dugin'e göre bu adım ile Avrasyacılık düşüncesinin aksiyonu başlamış oldu. Çünkü bu proje her ne kadar Sovyetler birliği dağılmış olsa da Avrasya halklarının birbirlerine olan

⁴² Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 63.

⁴³ Alexandr Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*, çev. Lazzat Urakova, Nehriban Gençkal, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara 2006, 7.

bağlılığının devam ettiğini göstermektedir. Dugin'e göre Nazarbayev'in Avrasya Birliği fikri BDT ülkelerince ve en önemlisi Rusya'da gerekli önemi görmedi halbuki Avrasya Birliği fikri BDT'nin ideallerinden çok daha etkili ve umut vericiydi.⁴⁴

1.2.7. Putin'e Karşı Putin

Alexandr Dugin'in Türkçeye kazandırılan "*Putin'e Karşı Putin*" adlı eseri, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 7 Mayıs 2000'de göreve gelmesinden itibaren başlayan dönemin, Yeni Avrasyacılık perspektifiyle değerlendirilmesi açısından önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu eser, yalnızca Putin'in liderliğiyle ilgili bir analiz sunmakla kalmayıp, aynı zamanda Dugin'in temel tezlerini anlamak için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Özellikle, Rusya'nın Sovyetler Birliği sonrası yeniden inşa sürecindeki dönüşümüne ve bu süreçte Dugin'in etkisine ışık tutmaktadır. Dugin'in savunduğu Yeni Avrasyacılık düşüncesi, Putin'in siyasi etkisinin artmasıyla birlikte, Rusya'nın hem iç hem de dış politikasında daha fazla yer bulmaya başlamıştır. İlk dönemlerde politik arenada doğrudan belirleyici bir etkisi olmamakla birlikte, Putin'in liderliğinde bu ideolojinin yavaş yavaş şekillenen bir stratejiye dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda, "*Putin'e Karşı Putin*", yalnızca Putin dönemini anlamak açısından değil, aynı zamanda Yeni Avrasyacılığın teorik temellerine giriş yapmak için de dikkate değer bir eserdir. Dugin'in çalışmaları, modern siyasi ideolojilerin kapsamlı bir eleştirisini içerirken, küresel gelişmeleri daha geniş bir bağlamda değerlendirmeyi de mümkün kılmaktadır. Özellikle, "*Putin'e Karşı Putin*" ve "*Dördüncü Siyaset Teorisi*" adlı eserleri, yalnızca Avrasyacılık düşüncesini değil, aynı zamanda moderniteye yönelik eleştirel bir yaklaşımı da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Dugin'in modern siyasi ideolojilere yönelik eleştirileri, yalnızca teorik değil, aynı zamanda uygulamaya yönelik bir jeopolitik vizyon sunmaktadır.⁴⁵

1.2.8. Martin Heidegger: *The Philosophy of Another Beginning* (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi)

Alexandr Dugin'in "*Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*" (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi) adlı eserinde, Heidegger'in felsefesinin modern düşünce üzerindeki dönüştürücü etkileri detaylı bir şekilde ele

⁴⁴ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*, 8.

⁴⁵ Alexandr Dugin, *Putin'e Karşı Putin*, çev. Adnan Yıldız (İstanbul: Pınar Yayınları, 2022), 7-19.

alınmaktadır. Dugin, Heidegger'in geleneksel Batı metafiziğini kökten sarsan ve varlık sorusunu yeniden konumlandıran yaklaşımını; öznenin merkeze alındığı modern felsefi paradigmanın ötesine geçerek, varlığın tarihsel, mistik ve deneyimsel boyutlarını ön plana çıkaran bir düşünce sistemine işaret eden bir "başlangıç" olarak tanımlar. Eserde, Heidegger'in "Varlık ve Zaman" gibi temel metinlerindeki varlık anlayışının, teknolojik akılcılığın ve mekanik düşüncenin yarattığı ontolojik boşluğa karşı, varlığın kendine has derinliğini ortaya koyan bir dönüşümü simgelediği vurgulanmaktadır.⁴⁶

Dugin, bu dönüşümün sadece felsefi bir yenilikten ibaret olmadığını, aynı zamanda çağdaş, sosyo-politik ve kültürel dönüşümlere de zemin hazırladığını ileri sürer. Heidegger'in eleştirel yaklaşımı, modern dünyanın dogmatik yapısını sorgularken, varlığın temel dinamiklerine yönelik eleştirel ve dönüştürücü bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda eser, felsefi düşüncenin tarihsel sürekliliği içerisinde yeni bir başlangıcın işareti olarak Heidegger'in fikirlerini, modernitenin eleştirisi ile ötesinde politik ve kültürel dönüşümlerin kuramsal temeli olarak yorumlamaktadır. Böylece, Dugin'in çalışması, Heidegger'in felsefesinin yalnızca ontolojik bir sorgulamadan ibaret olmadığını, aynı zamanda modern insanın varlık deneyimini ve toplumsal yapıyı yeniden tanımlama potansiyeline sahip kapsamlı bir dönüşümü temsil ettiğini ortaya koymaktadır.⁴⁷

Alexandr Dugin'in "*Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*" (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi) adlı eseri, bu tez çalışmasında temel kaynaklardan biri olarak kullanılmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki, eserin Türkçeye henüz çevrilmiş bir nüshası bulunmamaktadır. Dolayısıyla, eserin kullanımında, yalnızca eserin İngilizceye çevrilmiş versiyonuna başvurulmuştur. Dugin'in eseri, Heidegger'in felsefesinin derinliklerine nüfuz eden bir bakış açısı sunarak, modern düşünce, sosyal ve kültürel dönüşümlere dair eleştirel bir perspektif geliştirmektedir. Bu bağlamda, eserin orijinal dilindeki anlam bütünlüğü göz önünde bulundurularak, İngilizce çevirisi üzerinden yapılan analizler, tezdeki felsefi çözümlemeler için esas alınmıştır.

⁴⁶ Alexandr Dugin, *Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*, (Radix: Washington Summit Publishers, 2014), 91.

⁴⁷ Dugin, *Martin Heidegger*, 330.

1.2.9. *Political Platonism: The Philosophy of Politics* (Siyasal Platonculuk: Siyaset Felsefesi)

Alexandr Dugin'in "*Political Platonism: The Philosophy of Politics*" (Siyasal Platonculuk: Siyaset Felsefesi) adlı eserinde, Platon'un felsefesinin siyasi düşünce üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Dugin, Platon'un devlet anlayışını, idealar dünyası ile dünyevi politik yapılar arasındaki ilişkiyi merkeze alarak tartışır ve Platon'un felsefesinde yer alan "ideal devlet" kavramının çağdaş siyasette nasıl yeniden inşa edilebileceğini ele alır. Eserde, Platon'un ideal politik düzeninin, insanın mistik ve ontolojik doğası ile uyumlu bir şekilde tasavvur edilen bir toplum modeline dayandığına dair tartışmalar derinlemesine işlenmektedir. Aynı zamanda, Dugin bu felsefi yapıyı günümüz siyasetiyle ilişkilendirerek, Platon'un fikirlerinin modern siyasal yapılar için nasıl bir yönlendirici ilkeler oluşturabileceğini sorgular. Dugin, Platon'un politik felsefesinin zamanın ötesinde bir evrensellik taşıdığını ve yalnızca Antik Yunan'a ait bir düşünce sistemi olmanın ötesine geçtiği üzerinde durur. Ona göre, Platon'un ideal devlet anlayışı günümüz koşullarında, modern toplumların giderek artan ideolojik çelişkilerine ve devletin rolüne dair yeniden yapılanma ihtiyaçlarına yanıt verebilecek potansiyele sahiptir. Dugin, özellikle demokrasi ve modern liberalizm eleştirisini derinleştirerek, Platon'un "iyi" ve "adalet" anlayışlarını savunur ve bu kavramların politik bir pratiğe nasıl dönüştürülebileceğini tartışır. Bu tez çalışmasında, Alexandr Dugin'in "*Political Platonism: The Philosophy of Politics*" (Siyasal Platonculuk: Siyaset Felsefesi) adlı eserinden faydalanılırken, eserin Türkçe çevirisinin bulunmadığı göz önünde bulundurulmuş ve yapılan analizler, eserin İngilizce çevirisinden yararlanarak gerçekleştirilmiştir.⁴⁸

⁴⁸ Alexandr Dugin, *Political Platonism: The Philosophy of Politics* (PDF: Arktos Yayınları, 2019), 4.

İKİNCİ BÖLÜM: ALEXANDR DUGİN'İN GÖRÜŞLERİ

Tez çalışmamızın bu kısmına gelinceye kadar Avrasyacılık ideolojisinin Dugin'in fikir dünyasında önemli bir yer teşkil ettiğini göstermiş olduk. Bu nedenle Avrasyacılık kavramının ne olduğundan ve Avrasyacılık düşüncesinin tarihi gelişiminden bahsedeceğiz.

2.1. AVRASYACILIK TEORİSİ

Avrasyacılık, tarihsel olarak Rusya'nın yaşadığı büyük siyasal, toplumsal ve ideolojik kırılma dönemlerinde, ülkenin entelektüel çevrelerinde şekillenen ve hem Rusya'nın hem de Avrasya coğrafyasında yer alan halkların geleceğini yeniden inşa etme arayışına dayanan bütüncül bir siyasi ve jeopolitik düşünce sistemidir. Bu fikir, özellikle Batı merkezli modernleşme paradigmasına karşı alternatif bir medeniyet tasavvuru ortaya koyma iddiası taşımakta; Rusya'nın sadece ulusal bir aktör değil, Avrasya'nın kültürel, tarihsel ve jeopolitik merkezlerinden biri olduğunu savunmaktadır. Avrasyacılık, bu bağlamda, Rusya'nın hem kendi kimliğini hem de bölgesel liderliğini yeniden tanımlamayı hedefleyen ideolojik bir refleks olarak değerlendirilmektedir.⁴⁹

2.1.1. Avrasya Bölgesi

Avrasya kelimesi jeopolitik bir kavram olarak önümüze çıkmaktadır. Belirli bir toprak alanını tanımlamak için kullanılan bu terim zamanla içeriği doldurularak jeopolitik alanında sıkça kullanılan bir siyaset terimi haline gelmiştir. Buna göre Avrasya jeopolitik terimini şöyle tanımlamak mümkündür:

“Avrasya, Asya ile Avrupa'nın kesiştiği bir alan, yani Asya'nın Avrupa'ya açılan batı yakası ile Avrupa'nın Asya'ya açılan doğu yakasının kesiştiği bölge olarak tanımlanmaktadır. Avrasya'nın batı sınırlarının Viyana'dan başladığı, merkez bölgesinin Anadolu'nun yanı sıra Karadeniz, Ukrayna, Moldova, Güney Rusya'yı kapsadığı ve doğu yakasının ise Çin Seddi'ne kadar uzandığı genel kabul görmektedir. Avrasya'nın güney bölgesi ise Orta Doğu'dur. Bu çerçevede, Avrasya'nın ne Avrupa ne Asya ne de Afrika olmadığı, bu üç kıtanın ortasında bir saha olduğu söylenebilir.”⁵⁰

⁴⁹ Sorgu, *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*, 32.

⁵⁰ Kurt, “Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri”, 428.

2.1.2. Fikrî Açıdan Avrasyacılık Düşüncesi

Dugin'in kanaatine göre, günümüz dünyasında bazı siyasi terimler çok sık kullanılmasından ya da içeriğinin tam olarak doldurulamamış olmasından dolayı ilk ortaya atıldıkları zamandaki önemini kaybetmişler ve tarihi etkinliklerini yitirmişlerdir. Örneğin Kapitalizm, Sosyalizm, Faşizm, Demokrasi gibi siyasi terimler son yüzyılda tam olarak içeriği doldurulamayan ya da anlamını yitirmiş terimlerden bazılarıdır. Diğer bir deyişle bu terimler çok kullanılmasından dolayı anlam aşınmasına uğramıştır. Aynı şekilde, Avrasyacılık ve onunla ilişkili kavramlar da teorik içeriği tam olarak belirginleşmemiş ve düşünsel zemini yeterince inşa edilmemiş kavramlar arasında yer almaktadır. Ancak Avrasyacılık kavramının bu özelliğe sahip olması onun çok kullanılmasının aksine daha taze bir kavram olmasından ve dinamik bir yapıya sahip olmasındandır. Nitekim Avrasyacılık terimi tarihin akışına göre şekillenen, üzerinde düşünen ve fikir üreten ilim adamlarının fikirleri ile dönüşen bir terimdir.⁵¹ Avrasyacılık düşüncesi Sovyet devrimi döneminde Avrupa'ya sürgün edilen bazı ilim adamlarının var olan dünya düzenine karşı yeni bir soluk olarak öne sürdükleri siyasi bir ideolojidir. Genellikle Rusya'nın kriz dönemlerinde gündeme sıkça getirilen Avrasyacılık düşüncesinin kökeni 17. Yüzyıla kadar dayanmaktadır. Avrasyacılık terimi ilk olarak Alman coğrafyacı Alexandr Von Humboldt (ö. 1859) tarafından, Rusçada ise etnograf Vladimir Lamanski (ö. 1914) tarafından dile getirilmiştir. Avrasyacılık terimini eserlerinde kullanan ilim adamları bu terimi ilk başlarda sadece coğrafi bir terim olarak kullanmıştı lakin 19. Yüzyıla gelindiğinde sadece coğrafi bir terim olarak değil felsefi alt yapısı olan yeni bir siyaset teoremi olarak öne sürüldüğü görülmektedir. Özellikle Rusya'nın siyasi kriz yaşadığı dönemlerde ön plana çıkan Avrasyacılık fikri, Ruslar için yeni bir medeniyet inşası oluşturma görevi üstlenmiştir.⁵²

Dugin'e göre, Avrasyacılık düşüncesi, merkezinde Rusya'nın bulunduğu Avrasya coğrafyasındaki ülkelerin merkeze bağlı olmak kaydıyla kendi dinlerini, kültürlerini, geleneklerini, dillerini, iktisadi ve sosyal hayatlarını muhafaza edebilecekleri, dünyadaki tek kutuplu sömürü düzenine karşı çok kutupluluğu savunan bir imparatorluk kurma fikri olarak özetlenebilir. Bu fikriyat merkezine medeniyeti, kültürü, ilerlemeciliği ve

⁵¹ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*, 212.

⁵² Kurt, "Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri", 28.

hoşgörüyü alan yeni bir dünya görüşü olarak nitelenebilir.⁵³

Dugin'in düşüncesine göre, Rusya kendi varlığını Avrasya bölgesinde daha etkili hissettirmek, kurduğu bu düşünce sistemini pratik hayata uygulayıp dünya politikasında kendine sağlam yer tutabilmek maksadıyla Avrasyacılık düşüncesini desteklemektedir. Bu sayede Avrasya halklarını özünden, dininden, kültüründen ve dilinden soyutlamadan onlara yüksek iktisadi-sosyal yaşantılar kazandırmak amacı ile liderlik etmek istemektedir. Avrasyacılık kavramına baktığımızda önümüze iki farklı Avrasyacılık düşüncesinin çıktığını görmekteyiz. Bunlar Klasik Avrasyacılık ve modern bağlamda sistematize edilen Yeni Avrasyacılık olarak bilinmektedir. Temel görüşleri büyük ölçüde sabit kalmakla birlikte, Yeni Avrasyacılık, değişen küresel koşullara uyum sağlamak ve ideolojik dinamizmini koruyabilmek adına zamanla çeşitli revizyonlardan geçmiştir.⁵⁴

Dugin'e göre, Klasik Avrasyacılık savaş dönemlerinde ortaya çıktığı için bulunduğu dönemin psikolojisinden etkiler taşıyan bir düşüncedir. Rus halkının yeni bir medeniyet inşası içinde olduğunu bu medeniyetin izlerini de yine kendi özünde yani Avrasya da bulacağını belirten Avrasyacı düşünürler Avrupa kaynaklı herhangi bir düşünce, teori ve sistemi kabul etmemektedirler. Bu yüzden de Klasik Avrasyacılık kendisine rakip olarak Avrupa'yı seçmiştir. Yeni Avrasyacılık ise kendisine rakip ve hedef bağlamında ABD'yi belirlemiştir. Yeni Avrasyacılık fikri SSCB'nin dağılması sonrası Rus halkı için zehirli fikirler ve zararlı siyasi sistemler dayatmaya çalışan Avrupa ve ABD karşısındaki zayıflığın engellenmesi, Rus kimliğinin tekrardan inşa edilip vatanın eski gücüne kazandırılması amaçlarıyla ve asıl olarak Batı ve ABD yayılcılığına engel olmak için Yeni Avrasyacılık fikrinin doğduğu söylenmektedir. İki düşünce teorisinin de benzer sebeplerden dolayı ortaya çıktığını ve politikacılar tarafından desteklenerek kuvvetlendiğini görmek mümkündür.⁵⁵

Dugin'e göre, bu iki teorisinin fikirsel anlamda ortak söylemleri bulunmaktadır. Klasik ve Yeni Avrasyacılık, Rusya'nın Avrasya milletlerini ve devletlerini tek bir çatı altında toplayıp onların dünyada yayılan sömürü düzenine uyum sağlamamaları için destek sağlamak, onların gelişimine katkı verme görevini üstlenmiştir. Farklı kültür ve

⁵³ İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 24.

⁵⁴ Abdurrahman Külünk, *Avrasyacılık Düşüncesi ve Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasına Etkisi*, (İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 92.

⁵⁵ Külünk, *Avrasyacılık Düşüncesi ve Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasına Etkisi*, 103.

milletlerin tek bir çatı altında uygar varlık olmasını sağlamayı amaçlamıştır. Avrasyacı düşünürlere göre Batı her zaman Avrasya'nın milli-manevi değerlerine sahip olmaya ve Rusya önderliğinde oluşturulmak istenen jeopolitik birliği yok etmeyi amaçlamıştır. Rus düşünürleri de Batı'nın hegemonyasına engel olmak için Avrasyacılık düşüncesine sarılmışlar onu felsefi, siyasi, bilimsel anlamda geliştirmeye çalışmışlardır.⁵⁶

2.1.3. Avrasyacılık Bir Felsefe midir? Dugin'in Tezine Eleştirel Bir Yaklaşım

Dugin'e göre, Avrasyacılık orijinal bir felsefedir. Hatta *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu* isimli kitabında bu konuyu etraflıca ele almaktadır.

“Avrasyacılık, geleneğin orijinal tarzını, çağdaşlığını ve hatta postmodernizmin elementlerini birleştiren belirli bir dünya görüşü, belirli bir siyasi felsefe olarak tanımlanabilir. Avrasyacılığın bu felsefesi geleneksel toplum değerlerin üstünlüğünden çıkmakta olup, teknik ve sosyal modernleşmenin (kültürel değerlerden kopmadan) disiplinini kabul etmekte ve postmodernizm denilen post endüstri ve bilgi toplumuna fikirlerini adapte etmeye çalışmaktadır. Avrasya felsefesinde Aydınlık devrine yerini bırakan din, ulus, imparatorluk, tapınma, efsane vs. gibi gerçekler resmi bir yer almaktadır. Aynı zamanda modernizmden; teknolojik sıçrayış, ekonomik gelişme, sosyal adalet, emeğin serbest bırakılması vs. alınmaktadır.”⁵⁷

Dugin'e göre Avrasyacılık felsefesi, dogma olarak kabul edilen şeylerden uzak, açık bir felsefedir. Bilimsel çalışmalara destek veren, bilimsel faaliyetlere devam ederken aynı zamanda birçok dilin, kültürün muhafaza edilip korunmasını sağlamaya çalışan bir siyaset felsefesidir. Dugin'e göre Avrasya felsefesinin ana noktalarını ve çizgilerini şöyle özetleyebiliriz:

1. Tek kutuplu dünya düzenine devletlerin ve milletlerin entegre olmasını zorlayan Batı'ya karşı etnik çoğulculuk, değer sistemlerinin çokçuluğunu benimsemek.
2. Son yüzyılda dünyanın genelinde etkisini artıran bireyselleşmeye karşı, geleneksel toplumların kendi öz benliğini korumasına destek sağlayıp dillerini, dinlerini ve adetlerini muhafaza edebilecek ortamın sağlanması yani gelenekçiliğin korunması.
3. Dünyada oluşturulmak istenen tek hükümet ile insanları kolay yönetme teşebbüsüne karşılık kıta devleti fikrini benimsemek.

⁵⁶ Seval Şahin, *Rusya'nın Yeni Avrasyacılık İdeolojisi Bağlamında Türk Dış Politikası* (Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 15.

⁵⁷ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*, 231.

4. Kapitalist sistemin devletleri ve milletleri sömürmesinin önüne geçmek maksadı ile milletlerin haklı direnişini desteklemek.
5. Milletlerin benliğinin yok edilip tek insan tipi oluşturmak isteyenlere karşı olarak her milletin özel ve değerli olduğunu kabullenip saygı göstermek.
6. Sömürünün her şeklinin karşısında durup sosyal adaleti sağlamaya çalışmak ve emekçilerin hakkını savunmak Avrasyacılığın temel prensipleridir.⁵⁸

Alexandr Dugin'in eserlerinde, Avrasyacılık düşüncesi çoğunlukla özgün ve sistemli bir felsefe olarak sunulmaktadır. Dugin, bu ideolojik çerçeveyi yalnızca bir jeopolitik yönelim değil, aynı zamanda tarihsel bir zorunluluğa dayanan kültürel ve metafizik bir paradigma olarak temellendirmeye çalışır.⁵⁹ Ancak bu yaklaşım, Avrasyacılık bir felsefedir iddiasının ne ölçüde geçerli olduğu sorusunu beraberinde getirir. Çünkü herhangi bir düşüncenin felsefi bir sistem olarak nitelendirilebilmesi, yalnızca belirli bir tarihsel, kültürel ya da siyasi ihtiyaca cevap vermesinden ibaret değildir.

Felsefe, tarih boyunca yalnızca pratik hedefler belirleyen ideolojik yapılanmalardan ayrılmış; insanın varlıkla, hakikatle, bilgiyle ve ahlâkla ilişkisini sorgulayan eleştirel bir düşünme etkinliği olarak tanımlanmıştır.⁶⁰ Bir düşüncenin felsefe olarak kabul edilebilmesi için şu temel koşulları taşıması gerekir:

1. **Evrensellik:** Felsefe, belirli bir milletin, coğrafyanın ya da zamanın sınırlarını aşan evrensel sorulara yönelir.⁶¹ Avrasyacılık ise, büyük ölçüde Rusya merkezli bir tarih ve medeniyet anlayışıyla sınırlıdır.
2. **Eleştirelilik:** Felsefi düşünce, kendi öncüllerini bile sorgulayan bir yapıya sahiptir.⁶² Oysa Dugin'in düşünce sisteminde, dogmatik bir kültürel aidiyet ve Batı karşıtlığı temel eksenleri oluşturmaktadır.
3. **Tutarlılık ve sistematiklik:** Bir felsefi sistem, mantıksal tutarlılık içinde birbiriyle ilişkili kavramlar ve argümanlar üretmelidir.⁶³ Avrasyacılık ise zaman zaman metafizik, teolojik ve jeopolitik öğeleri iç içe geçirerek düşünsel bulanıklığa yol açmaktadır.

⁵⁸ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 63.

⁵⁹ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 47-48.

⁶⁰ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş* (Ankara: Serbest Kitaplar Yayınları, 2022), 28.

⁶¹ Frederick Copleston, *A History of Philosophy* (New York: Image Books Doubleday, 1993), 2-5.

⁶² Bertrand Russell, *Felsefe Sorunları*, çev. Vehbi Hacıkadiroğlu (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1994), 10.

⁶³ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Paradigma, 1999), 691.

4. **Varlık, bilgi ve değer problemlerine yönelme:** Felsefe, yalnızca “nasıl yaşamalıyız?” değil, aynı zamanda “varlık nedir?”, “hakikat nedir?”, “bilgi nasıl mümkündür?” gibi sorulara yanıt arar.⁶⁴ Avrasyacılık ise daha çok “biz kimiz?” ve “coğrafi kaderimiz nedir?” gibi siyasi ve kültürel kimlik sorularıyla sınırlı kalmaktadır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Dugin’in Avrasyacılık anlayışı, bütüncül bir felsefe olmaktan ziyade, ideolojik bir inşa ve jeopolitik bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Elbette bu düşüncenin bazı metafizik göndermeleri, dinsel ya da tarihsel yorumları içermesi onu “felsefi bir tonda” kılabilir; ancak bu, onu doğrudan bir “felsefe” hâline getirmez. Felsefe ile ideoloji arasındaki fark burada belirginleşir: Felsefe sorgular, ideoloji ise yönlendirir. Dugin’in Avrasyacılığı, modern dünyanın krizlerine karşı alternatif bir medeniyet modeli önerme iddiası taşımakla birlikte, bu öneri çoğunlukla kültürel ve politik reaksiyonlara dayanır. Felsefi bir derinlikten ziyade, stratejik bir tasarım ve kimliksel bir savunma refleksi olarak şekillenmektedir. Bu nedenle, Dugin’in Avrasyacılığı bir felsefe değil; felsefi unsurlar taşıyan, fakat ideolojik içeriği ağır basan siyasi bir dünya tasarımıdır.

2.1.4. Klasik Avrasyacılıktan Yeni Avrasyacılığa Geçiş

Klasik Avrasyacılık, Rusya tarihinin en çalkantılı dönemlerinde yani Birinci Dünya savaşı zamanlarında yarı sistematize edilmiş Rusya için bir kurtuluş reçetesi rolünde ortaya çıkmıştı. Batı’nın değer yargılarının, siyaset teorilerinin Rusya ile özdeşleşemeyeceğini düşünen Rus düşünürler jeopolitik alanda yeni kuramlar geliştirmeye başladılar. Dugin’e göre bu kuramlardan en sağlıklı olanı Avrasyacılık oldu. Klasik Avrasyacılığın kurucu liderlerine bakacak olursak bunlar; Prens Nikolay Trubetski (ö. 1938), Sergey Y. Efron (ö. 1941), Yakov A. Bromberg (ö. 1948), Lev Karsavin (ö. 1952), Nikolay Alekseyev (ö. 1964), Georgiy Verndski (ö. 1973), Vladimir N. İlyin (ö. 1974), Petr P. Suvçinski (ö. 1985), Petr Savitski ve Rusya’nın diğer büyük düşünürleridir. Bu düşünürler bir araya gelerek jeopolitiğin temel kanununda çekirdeği Rusya olan büyük bir Avrasya birliğinin kurulmasının şart olduğunu kurulacak bu birliğin kendi değer yargılarını, siyaset felsefesini, ekonomik ve bilimsel ilerleme için gerekli olan çalışmaların üretilmesini istemişlerdi. Batıda üretilen herhangi bir düşünce sisteminin

⁶⁴ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş*, 25-29.

Avrasya toprakları için yabancı olacağı hatta Avrasya halklarına zarar vereceği endişesi içindeydiler. Rus düşünürler bu ideallerin gerçekleşmesini ümit ederken Rusya’da ortaya çıkan yeni bir ideolojiyle karşılaştılar. Bu ideoloji Marksizmin kendisiydi. Dugin’e göre Avrasyacılık ideallerini gerçekleştiremeden Marksizm’e kaybetmişti. Marksizm’de Rusya’nın sorunlarına deva olamamış bir süre sonra ortada ne Avrasyacılık ideali ne de Marksizm kalmıştı. Dugin’e göre 20. Yüzyılın son çeyreğinde eski neslin son Avrasyacısı olan Lev Nikolayeviç Gumilev’in neşrettiği eserler sayesinde Avrasyacılık düşüncesi tekrar ilgi görmüş ve yeniden doğma imkânı bulmuştur. Bilimsel çevrenin Avrasyacılık felsefesine destek sağlaması ile Yeni Avrasyacılık ortaya çıkmış oldu. Eski Avrasyacı düşünürlerin öngördüğü gibi Sovyet ideolojisi zamanın çağrısını yakalayamadı bu dönemde yaygınlaşmaya başlayan Yeni Avrasyacılık düşüncesi sayesinde Rus halkının ciddi trajedi yaşamasının önüne geçilmiş oldu. 90’lı yılların başında Dugin ve arkadaşlarının kurduğu Rus jeopolitik okulunun Yeni Avrasyacılık düşüncesine fiktisel ve örgütlenme açısından çok katkısı oldu. Nitekim günümüzde Yeni Avrasyacılık ideolojisinin fikir babası Alexandr Dugin olarak dünyada kabul edilir hale geldi.⁶⁵

2.1.5. Dugin’e Göre İslâm Dünyası İçin Avrasyacılık

Dugin’e göre İslâm dünyası Avrasyacılık için bir tehdit oluşturma aksine jeopolitik müttefiktir. İslâm dünyasının jeopolitik ve siyasi sorunlarına bakacak olursak her sorunun altında mutlaka Avrupalı ülkeler ve ABD çıkacaktır. İslâm dünyasının birlik içinde olmasını istemeyen Batıya karşı Avrasya misyonu İslâm dünyasıyla çok daha ılımlı bir tutum sergilemektedir. Avrasya topraklarında çoğunluğun Müslüman ülkeler olması hasebiyle Avrasyacı düşünürler İslâm dünyasına genel olarak müttefik gözüyle bakmışlardır. Dugin neşrettiği kitaplarında İslâm dünyasının geleceği için Avrasyacılık düşüncesiyle hareket etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hristiyanlık ve İslâm’ın kesiştiği Avrasya bölgesinde dinler arası diyalog konusuna sıcak bakmayan Dugin, yine bu konuda bir gazetecinin yönelttiği “İslâm ile Hristiyanlığın her yönüyle uzlaşma olasılığı bulunan dinler olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu üzerine şöyle demiştir:

“Onların asla sökülemeyen birçok iç tezatlarının olduğunu, tek bir paradigma ve matriste birleştirilemeyen çok esaslı bir biçimde ayrılmış iki din olduğunu düşünüyorum. Fakat global laikleştirme karşısında yani bu tehlike karşısında bizim, bir daha belirtiyim, sökülemeyen tezatlarımız

⁶⁵ Dugin, Nursultan Nazarbayev’in Avrasya Misyonu, 199-201.

ikinci planda kalıyor, çünkü ortaya “ortak düşman” anlayışı çıkıyor.”⁶⁶

Avrasyacılığın dinleri yakınlaştırma hareketinin dinler arası diyalog olabileceğini iddia edenlere karşı Dugin şu ifadelerde bulunmuştur:

“Hristiyanlık, İslâm, Budizm ve Musevilik arasındaki dogmatik tezatlar eşit düzeyde kaldırılamaz. Bu düzeyde barıştırılma denemeleri imkânsız ve hatta bütün dinler için bir felaket de olabilir. Bundan dolayı Avrasyacılık'ta dinler arası diyalogun esası, dinlerin evrensel olmalarını sağlayacak dogmatizmden ziyade, onların global laikleştirilme, dindarlığın tamamen reddedilme ve eritilme tehlikesi karşısında tüm dini geleneklerinin ortak faydasını bulmaktır. Dinlerde kaldırılamaz tezatlar vardır. Ancak müşterek bir husus da vardır: Batı, Amerikan merkezli laik globalleşme düşmanlığıdır. Böyle bir düşman yokken, dikkatler dinler arası çelişkilerin üzerindeydi (gerçi her yerde ve her zaman değil) Ortak düşmana karşı (negatif payda) geleneksel dinlerin iş birliği ve müttefikliği için yeni bir temel oluşmaktadır.”⁶⁷

Görüldüğü üzere Dugin, eserlerinde İslâm dünyasının kendi savunduğu Avrasyacılık düşüncesi için önemli olduğunu belirtmiştir. İslâm dünyasının içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve jeopolitik elverişsiz şartların doğrudan tek kutuplu dünya düzenini kurmaya çalışan ABD ve Batı ile ilgili olduğunu iddia eden Dugin gerek Avrasya bölgesindeki ülkelerin gerek diğer ülkelerin varlığını devam ettirebilmesi için çok kutuplu bir dünya görüşünü benimsemesi gerektiğini söylemektedir. Ayrıca Dugin, dinler arası diyalog konseptinin bir Batı ve ABD projesi olduğunu düşünmektedir.⁶⁸

2.1.6. Jeopolitik Bir Araç Olarak Avrasyacılık: Dugin'in Suriye Politikası Üzerine Bir Değerlendirme

Alexandr Dugin, Rusya merkezli Avrasyacılık düşüncesiyle uluslararası ilişkilerde çok kutupluluğu savunmakta; özellikle Batı merkezli tek kutuplu dünya düzenine karşı alternatif bir jeopolitik vizyon ortaya koymaktadır. Bu kuramsal çerçevede Suriye krizi, Dugin'in hem teorik savlarını somutlaştırmaya çalıştığı hem de Rusya'nın bölgesel müdahalelerini meşrulaştırdığı önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Dugin, Suriye'deki iç savaşı yalnızca bir iç çatışma değil, aynı zamanda küresel güç merkezleri arasında cereyan eden bir jeopolitik hesaplaşma olarak tanımlamakta; bu bağlamda Rusya'nın Beşar Esad rejimine verdiği desteği ideolojik ve stratejik bir zorunluluk olarak sunmaktadır. Ancak Dugin'in söylemleri incelendiğinde, Avrasyacılığın teorik ilkeleri ile

⁶⁶ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misiyonu*, 164.

⁶⁷ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misiyonu*, 242.

⁶⁸ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 264.

Rus dış politikasının pratikteki uygulamaları arasında ciddi tutarsızlıklar bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmada, Dugin'in Suriye'ye dair değerlendirmeleri analiz edilerek, Avrasyacılığın söylemsel inşasının eleştirel bir çözümlemesi yapılacaktır.⁶⁹

Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* adlı eserinde Suriye konusunu değerlendirirken, bölgedeki çatışmayı Avrasyacılar ile Atlantikçiler arasındaki küresel mücadele bağlamına yerleştirir. Dugin'e göre Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Ortadoğu'da oluşan siyasal boşluğu, ABD "Büyük Ortadoğu Projesi" doğrultusunda kaotik bir şekilde doldurmaya çalışmıştır. Bu bağlamda ABD'nin, kendisine bağlı devletleri dahi yıpratın hegemonik politikaları karşısında Rusya'nın, özellikle Vladimir Putin döneminde, bölgeye jeopolitik bir karşı hamleyle müdahil olduğu savunulmaktadır. Dugin, Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığını, sözde "terörizme karşı mücadele" olarak tanımlar ve bunu Avrasyacı jeopolitik eylemin bir tezahürü şeklinde sunar. Ona göre Suriye, tek kutuplu dünya düzenini temsil eden ABD ile çok kutupluluğu savunan Rusya arasındaki sistemsel mücadelenin odak noktasıdır.⁷⁰

Ne var ki, Dugin'in bu yaklaşımı hem teorik hem de etik bakımdan ciddi çelişkiler barındırmaktadır. Avrasyacılık teorik olarak bölgesel güçlerin kendi kimlikleri ve kalkınma süreçleriyle özerk biçimde gelişmelerini savunan, hegemonik müdahaleleri reddeden bir anlayışı temel alır. Ancak Rusya'nın Beşar Esad rejimiyle kurduğu yakın ittifak, binlerce sivilin ölümüne yol açan askeri operasyonlara verdiği destek ve Suriye'deki muhalif grupları "terörist" olarak tanımlayarak meşruiyet zemini yaratma çabası, bu ilkelere açıkça aykırıdır. Dugin, Avrasyacılığı ideolojik bir araç olarak kullanarak Rusya'nın Ortadoğu'daki çıkarlarını meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda çok kutupluluk ilkesi de yalnızca ABD karşıtlığı üzerinden tanımlanmakta ve bölgede bağımsız bir Suriye'nin inşası değil, Rusya'nın jeopolitik nüfuzunu genişletmesi amaçlanmaktadır. Böylece Dugin, Avrasyacılığı bir felsefi doktrin olmaktan çıkıp, reel politik zeminde meşruiyet üretme aracına dönüştürmektedir.⁷¹

Alexandr Dugin, Rusya'nın Suriye politikasına meşruiyet kazandırmak amacıyla başvurduğu argümanlardan biri olarak IŞİD tehdidini ön plana çıkarmaktadır. Ona göre, 2015 yılında Rusya'ya ait bir sivil yolcu uçağının 224 kişinin ölümüyle sonuçlanan

⁶⁹ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 111.

⁷⁰ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 111.

⁷¹ Ahmet Özkan, "Alexandr Dugin'in Afganistan ve Suriye Özelinde Bölgesel ve Küresel Güvenlik Analizleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 76 (2023), 182-196.

şekilde düşürülmesi, IŞİD tarafından üstlenilmiş ve gerekçe olarak Rusya'nın Suriye hükümetine verdiği askeri destek gösterilmiştir. Ancak bu olayın failleri ve yöntemi üzerine farklı görüşler bulunmaktadır. Rus uzmanlar bu olayı bir “vurulma eylemi” olarak yorumlarken, birçok uluslararası araştırmacı uçağın içerisinde infilak eden bir bombanın düşüşü sebep olduğunu ileri sürmektedir. Her halükârda bu olay, Dugin açısından Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığını haklılaştıracak bir güvenlik tehdidi örneği olarak sunulmaktadır.⁷²

Dugin, IŞİD'in yalnızca Ortadoğu'yu değil, doğrudan Rusya'yı da hedef alan bir tehdit olduğunu öne sürer. Bu örgütün sivil halkı hedef alan eylemlerini şiddetle kınarken, İslâm diniyle hiçbir ilgisinin olmadığını, aksine İslâm'ın masum insanları öldürmeyi kesin bir dille yasakladığını vurgular. Ona göre, IŞİD İslâm'ı istismar ederek Rusya'ya karşı ideolojik bir cephe açmıştır ve bu nedenle Suriye'de durdurulması elzemdir. Bu gerekçeyle Dugin, Avrupa'nın da Rusya'nın Suriye politikasına destek vermesi gerektiğini savunmakta; aksi takdirde söz konusu tehdidin zamanla Avrupa'yı da doğrudan hedef alabileceğini ileri sürerek, Rusya'nın müdahalesine uluslararası düzeyde meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır. Ne var ki, Dugin'in bu yaklaşımı, Rusya'nın uluslararası hukuk dışı müdahalelerini ideolojik gerekçelerle meşrulaştırma çabasının bir yansımasıdır. Dugin, Suriye'yi adeta Rusya'nın “dış savunma hattı” olarak tanımlasa da Suriye ile Rusya arasında doğrudan bir kara bağlantısı bulunmamakta ve bu tanım jeopolitik gerçeklikten oldukça uzakta durmaktadır. Gerçekte Suriye, Rusya açısından hem “sıcak denizlere inme” stratejisinin bir ayağı hem de Ortadoğu'daki güç mücadelesinde bir askeri ve siyasi üs işlevi görmektedir. Bu durum, Rusya'nın bölgedeki varlığını barışçıl ya da terörle mücadele ekseninde değil, yayılmacı jeopolitik hedefleri doğrultusunda şekillendirdiğini göstermektedir.⁷³

Rusya'nın Suriye'deki askeri müdahalesi yalnızca bu ülkeyle sınırlı kalmamış, bölgedeki diğer devletleri, özellikle de Türkiye'yi doğrudan etkilemiştir. Türkiye, Suriye ve Irak'ta ortaya çıkan güvenlik tehditlerine karşı sınır güvenliğini sağlamak amacıyla çeşitli askeri ve diplomatik önlemler almak zorunda kalmıştır. Dugin ise Türkiye'nin dış politikasını analiz ederken zaman zaman NATO ile olan ilişkilerini de dikkate almakta; Türkiye ile Batı ittifakı (özellikle ABD ve Avrupa ülkeleri) arasındaki görüş ayrılıklarını

⁷² Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 111.

⁷³ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 111.

ve gerilimleri öne çıkarmaktadır. Bu noktada Dugin'in bazı gözlemleri, sahadaki gerçek durumla örtüşmektedir. Ancak Türkiye ile Rusya arasında kalıcı ve stratejik bir iş birliği kurulabileceğine dair ileri sürdüğü fikirler, gerçekçi olmaktan uzak, fazlasıyla iyimser yorumlardır. Çünkü Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığı tarihsel, kültürel ya da hukuki bir temele dayanmamakta; esas olarak jeopolitik çıkarlarına hizmet eden bir müdahale niteliği taşımaktadır. Nitekim Dugin'in, Türkiye'nin Irak'taki güvenlik temelli adımlarını meşru bularak desteklemesine karşın, Suriye'de benzer tehditlere karşı attığı adımları eleştirmesi, dikkat çekici bir tutarsızlık barındırmaktadır. Bu yaklaşım, Dugin'in jeopolitik analizlerinin ilkesel değil, Rusya merkezli stratejik önceliklere göre şekillendiğini göstermektedir. Türkiye'nin sınırlarını ve güvenliğini koruma amacıyla yürüttüğü Suriye politikası, Dugin tarafından sıklıkla Batı eksenli olarak yaftalanırken; Irak bağlamında benzer girişimler ulusal çıkar perspektifinden değerlendirilmektedir. Bu çifte standart, Dugin'in Avrasyacılık ideolojisinin söylem düzeyinde dayanışmacı bir yön taşımasına karşın, uygulamada Rusya'nın bölgesel çıkarlarını önceleyen yönlendirici bir araç olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.⁷⁴

Ayrıca yalnızca Rusya değil, ABD'nin de Suriye'deki askeri ve siyasi faaliyetleri benzer biçimde emperyalist bir anlayışa dayanmaktadır. Suriye'de ve bölge genelinde faaliyet gösteren birçok terör örgütünün doğrudan ya da dolaylı olarak bu küresel aktörlerin politikalarından beslendiği görülmektedir. Bir zamanlar Osmanlı topraklarının bir parçası olan ve günümüzde Türkiye'nin sınır komşusu durumunda bulunan Suriye'deki bu tür örgütlerin mevcudiyeti, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eder nitelikte olup, küresel güçlerin vekâlet savaşlarına zemin hazırlayan stratejileriyle doğrudan bağlantılıdır.⁷⁵

Dugin'in Suriye politikası üzerinden ortaya koyduğu yaklaşım, onun İslâm dünyasına ve özelde Ortadoğu'ya yönelik bakış açısının Rusya'nın çıkarlarına sıkı sıkıya bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Avrasyacılık, teoride bölgesel özerklikleri ve çok kutupluluğu savunan bir jeopolitik vizyon olarak sunulsa da Dugin'in söylemleri bu ideolojik yapının Rusya'nın dış politika araçlarına dönüştüğünü göstermektedir. IŞİD tehdidi, Batı karşıtlığı ve Avrupa'ya yöneltilen uyarılar, Rusya'nın askeri müdahalesine

⁷⁴ Ahmet Özkan, "Alexandr Dugin'in Afganistan ve Suriye Özelinde Bölgesel ve Küresel Güvenlik Analizleri", 193.

⁷⁵ Hamza Akengin- Ayşe Yaşar, "Suriye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Suriye-Rusya İlişkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/32 (2018), 42.

etik ve stratejik meşruiyet sağlamak için araçsallaştırılmıştır. Özellikle Suriye'nin “dış savunma hattı” olarak tanımlanması ve Türkiye ile Batı arasındaki gerilimlerin abartılı bir iyimserlikle Türkiye-Rusya ittifakına zemin oluşturacak şekilde yorumlanması, Dugin'in yaklaşımındaki çelişkileri daha da görünür kılmaktadır. Sonuç olarak, Dugin'in Suriye bağlamındaki söylemleri, Avrasyacılığın teorik tutarlılığını zedelemekte ve bu ideolojinin, pratikte Rusya'nın jeopolitik çıkarlarını örtbas eden bir söylem aracı haline geldiğini açıkça göstermektedir.⁷⁶

2.2 ÇOK KUTUPLULUK TEORİSİ

Alexandr Dugin'in eserlerini incelediğimizde üzerinde en çok durduğu ve önem atfettiği kavramlardan birisi de çok kutupluluk kavramıdır. Öncelikle bu tabirin daha net anlaşılabilmesi için tek kutupluluk ve çift kutupluluk tabirlerini açıklayıp daha sonra çok kutupluluk tabirinden bahsedeceğiz.

Tek kutupluluk, iki kutupluluk, çok kutupluluk gibi kavramlar uluslararası ilişkiler alanında dünyadaki güç dengesinin dağılımını açıklayabilmek için kullanılan kavramlardandır.⁷⁷ Bir devletin tek kutup haline gelmesi demek o devletin askeri, ekonomik ve siyasi alanlarda güçlü bir sisteminin olması ve bu sistemin gücü ile diğer dünya ülkelerine karşı caydırıcı güce sahip olması demektir. Gerek askeri alanda caydırıcılığını kullanarak gerekse diğer alanlarda ambargo uygulayarak uluslararası ilişkileri yönlendirir. Devletlerarası anlaşmazlık yaşandığı durumlarda egemen güç konumunda olan tek kutup devlet, diğer devletlerin hareketlerini istediği gibi yönlendirebilir. Bu yönlendirmeye karşı çıkan ülkeleri ise çeşitli alanlarda kısıtlamalar ve ambargolarla kendisine itaat edilmesini sağlar. Tarihte tek kutuplu devlet örnekleri mevcuttur. Bunun en başat örneği 1991'e kadar Sovyetler ve ABD iki kutuplu dünya düzeninin aktörleri konumunda iken Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ABD uluslararası sistemin tek süper gücü olarak kalmıştır. ABD'nin bu konumu sebebiyle yürüttüğü siyasi sisteme de “tek kutuplu sistem” denmiştir.⁷⁸

Dünyadaki güç dengesinin iki devlet arasında dağıldığı, birinin diğerine üstünlük

⁷⁶ Mehmet Efe Çaman, “Suriye Örneğinde Türkiye ve Rusya Arasındaki Jeopolitik İhtilafın İdeolojik Nedenleri”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* 3/2 (2015), 63-98.

⁷⁷ Göktürk Tüysüzoğlu, “Çok Kutupluluk Tartışmaları ve Karadeniz Havzası'nın Bölgesel Görünümü”, *Akademik İncelemeler dergisi*, 8/3(2013), 244.

⁷⁸ Aydın Aydın – Emir Bakıncak, “Uluslararası Güç Dengesi ve İki Kutupluluk Arasındaki İlişki”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17/1(2016), 98.

kuramadığı fakat bu iki güçlü devletin diğer devletler üzerinde üstünlük kurabildiği yapıya ise çift kutupluluk ya da iki kutupluluk denmiştir. Çok kutupluluk ise ikiden fazla güçlü ülkenin bulunduğu bu devletlerin herhangi birinin diğerlerine üstünlük kuramadığı sisteme denir. Devletlerden biri diğer zayıf devletlere üstünlük kurup yönlendirmeye çalıştığında diğer süper güç ülkeler buna karşı koymaktadır. Çok kutuplu sistem kendi içinde iki ana kısma ayrılmaktadır. Bunlar dengeli çok kutuplu sistem ve dengesiz çok kutuplu sistemdir. Dengelenmiş çok kutuplu sistemde herhangi bir devlet ekonomik, siyasi ya da askeri alanda diğer kutup devletlere üstünlük sağlayamamaktadır. Bu yapıda güç, devletler arasında birbirine yakın bir şekilde dağılım gösterdiğinden güvenlik konusunda herhangi bir pürüz çıkmamaktadır. Dengelenmemiş çok kutuplu yapıda ise güçlü devletler arasında bir devletin daha güçlü olması ve diğerlerine baskı kurması ve onları etkisi altına alma anlayışı varlığını sürdürmektedir. İşte bu yüzden bu yapıda savaşlar ve güvenlik sorunları kaçınılmaz olmaktadır.⁷⁹

Dugin'e göre günümüz dünyası, ABD'nin sömürü düzenini kolayca sürdürebildiği bir hale gelmiştir. Bunun başlıca sebebi çekirdeğinde ABD'nin ve Batı'nın yer aldığı tek kutuplu sistemdir. Tek kutuplu sistem insanlık için zararlıdır çünkü süper güç olan ABD diğer devletleri kendi emperyal hedeflerine uygun şekilde hareket etmeye zorlamakta ve uluslararası alanda stratejik egemenliğini sağlamaya çalışmaktadır. ABD'nin verdiği her kararın doğruluğuna ya da yanlışlığına bakılmaksızın kabullenilmesinin sebebi tek kutuplu dünya düzenidir. Çünkü bu sistemin başında bulunan süper güç haklı da olsa haksız da olsa caydırıcı gücünü kullanarak devletleri pasif hale getirebilmektedir. Dugin'e göre böyle baskıcı, küresel diktatöre karşı dünya halklarının özgürlüklerini savunmamız gerekir. Bunun yolu da çok kutuplu yeni dünya düzenini inşa etmekten geçmektedir. Var olan tek kutuplu sisteme baktığımızda ideolojik olarak bireyselciliği benimseyen, dinin, geleneğin, kültürün izlerinin silindiği toplum inşa etmek isteyen ve bu topluma kendi ürettiği değer sistemini benimsetmeye çalışan bir ideolojidir. Dugin, tek kutuplu dünya düzeni konusunda René Guénon ve Julius Evola'nın fikirlerini benimsemektedir. Nitekim onlara göre dünyadaki artan bencil yaşamın, insanların bireyselleşmesinin, kültüründen ve geleneğinden soyutlanmış toplumların ortaya çıkmasının arkasındaki başlıca sebep Batı tipi yaşam tarzını insanlara benimseten

⁷⁹ Aydın – Bakıncak, “Uluslararası Güç Dengesi ve İki Kutupluluk Arasındaki İlişki”, 99.

küreselci tek kutup düzenidir. Dugin'e göre Amerika kendi değerlerini "evrensel" değerler olarak nitelemekte ve diğer devletlerde var olan özgün, kadim gelenek ve kültürlerin yozlaşmış olduğunu iddia etmektedir. Bu evrensel olarak nitelediği değerleri günümüzde Afganistan, Irak, Libya, Suriye ve İran'da askeri caydırıcılığını da kullanarak benimsetmeye çalışmakta, İslâm dünyasında kurulan yeni rejimlere ideolojisini aşılama istemektedir.⁸⁰

Dugin'e göre, Batı dünyasında ve ABD'de Amerika'nın küresel emperyalizm hareketine, dünyaya yaymaya çalıştığı modernite ve postmoderniteye karşı çıkan insanlar bulunmaktadır. Bu insanlar Batıdaki ahlaki yozlaşmanın farkında olan modern öncesi Batı'nın manevi geleneklerine özlem duyan bu yüzden küreselcilere destek vermeyen kişilerdir. Hem Batı'daki gelenekçiler hem diğer devletlerdeki gelenek savunucuları dünyadaki yozlaşmanın pençesine düşmemek için hep birlikte çok kutuplu dünya düzeninin oluşması için ortak çaba göstermelidirler.⁸¹

Dugin'e göre milletlerin ve devletlerin ortak çabası ile refah içeren bağımsız bir yaşam için çok kutuplu düzene geçilmelidir. Ayrıca medeniyetleri yok sayıp tek bir medeniyet formu yaratmak isteyen Batı'ya karşı, ne kadar medeniyet varsa o kadar çok kutbun olacağı bir düzen insanlık açısından daha faydalı olacaktır. Milletlerin dinini, kültürünü ve geleneklerini yaşatabileceği bir düzene geçiş yapılmalıdır. Aksi halde bu tek kutuplu düzende tek tip insan formu oluşturulacak ve insanlık milli değerlerinden mahrum bırakılacaktır. Dugin, çok kutuplu ideolojinin hâkim olacağı dünyada medeniyetlere olan yaklaşımın nasıl olacağı ile ilgili *Dördüncü Siyaset Teorisi* kitabında şunları dile getirmiştir:

"İnsanda zamanla bir şeyler değişir ama bazı şeyler değişmez, sabit ve ebedi olmayı sürdürür. Medeniyet, kişinin her şeyi yerinde geliştirmesine müsaade eder. Bu sayede akıl ve onun yarattığı felsefi, sosyal, politik ve ekonomik sistemler, kendi çizgilerine göre gelişebilir, kolektif bilinçdışı ise arketiplerini, temelini ve dokunulmazlığını özgürce koruyabilir. Ayrıca hem akıl hem de bilinçdışı her medeniyette kendi standartlarını teyit edebilir, doğruluğunu güvence altına alabilir ve kendi takdirine göre bu standartları güçlendirebilir yahut değiştirebilir. Bu sistemde ne maddi ne de manevi açıdan evrensel bir standart olmayacak. Her medeniyet, nihayetinde, kendi isteklerine göre her şeyin kerteriz noktasını ve ölçütünü (şeylerin ölçüsünü) özgürce ilan etme hakkını elde edecek. Kimi yerde bu

⁸⁰ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 314.

⁸¹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 315.

ölçüt insan olacak, kimi yerde din, kimi yerde ahlak, kimisinde de belki materyalizm.”⁸²

2.2.1. Çok Kutuplu Dünya Düzeni İnşasında İslâm Devletlerinin Önemi

Dugin’e göre, Batı ve Amerika’nın tek kutuplu dünya düzenini kurdukları dönem Varşova Paktı ülkeleri ile SSCB’nin dağıldığı döneme tekabül etmektedir. Bu dağılmadan sonra küreselcilerin önünde büyükçe bir saha kalmış ve kapitalist sistemi bu sahaya uyarlamak için çalışmalarda bulunmuşlardır. Dünya genelinde siyasi, askeri vb. diğer alanlarda hâkimiyeti ABD ve müttefikleri eline almışlardır. Ancak bu tek kutuplu sistemin güçlenmeye başladığı dönemde bazı medeniyetler bu sisteme karşı çıkmış ve farklı ideolojileri benimsemişlerdir. Bu medeniyetler; Batı’nın hâkimiyetini reddeden İslâm âlemi ile medeniyetlerini binlerce yıldır korumaya çalışan Hindistan ve Çin medeniyetleridir. Dugin’e göre İslâm dünyasının tek kutuplu sisteme ilk baş kaldırısı 9/11 Eylül saldırılarıdır.⁸³

Dugin’in, İslâm dünyasının tek kutuplu dünya düzenine karşı ilk büyük başkaldırısını 11 Eylül 2001 saldırılarıyla başlattığını öne sürmesi hem teorik hem de tarihsel açıdan sorunlu bir yaklaşımdır. Öncelikle bu ifade, örtük biçimde İslâm dünyasını bir bütün olarak terörle özdeşleştirme riskini taşımaktadır. 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren gruplar radikal ve marjinal yapılardır; bu yapıların eylemleri ne İslâm dinini ne de İslâm coğrafyasındaki halkların büyük çoğunluğunun iradesini yansıtır. Dolayısıyla, bu tür saldırıları İslâm dünyasının “ilk başkaldırısı” olarak nitelendirmek, genelleyici, indirgemeci ve potansiyel olarak İslâmofobik bir yaklaşımı beraberinde getirir.⁸⁴

İkincisi, tarihsel gerçeklik açısından bakıldığında, İslâm dünyasının Batı merkezli düzenle hesaplaşması 11 Eylül’den çok daha önceye dayanır. Örneğin: 20. yüzyıl boyunca İslâm dünyasında anti-emperyalist hareketler gerek Osmanlı’nın son döneminde gerekse Mısır, İran, Cezayir, Hindistan gibi coğrafyalarda etkin olmuş ve Batı’nın siyasi, kültürel ve ekonomik hegemonyasına karşı çeşitli biçimlerde direniş sergilemiştir. 1979 İran İslâm Devrimi, doğrudan Batı destekli bir rejime karşı gerçekleşmiş ve Batı tipi modernleşmeye karşı alternatif bir İslâmi siyasal modelin inşası iddiasını taşımıştır.

⁸² Dugin, Dördüncü Siyaset Teorisi, s.204

⁸³ Dugin, Dünya Adasında Son Savaş, s.15

⁸⁴ Jocelyne Cesari, *When Islam and Democracy Meet: Muslims in Europe and in the United States* (New York: Palgrave Macmillan, 2004), 92-95.

Soğuk Savaş döneminde Afgan mücahitlerinin Sovyet işgaline karşı yürüttüğü silahlı mücadele, yine küresel güçlerin tahakkümüne karşı gelişen bağımsızlıkçı reflekslerin bir örneğidir. Tüm bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, 11 Eylül saldırılarının İslâm dünyasının “ilk başkaldırısı” olarak tanımlanması hem tarihsel sürekliliği yok saymakta hem de olayları radikal uçlara indirgemektedir. Ayrıca, Dugin’in bu söylemi, jeopolitik analiz kılıfı altında kültürel kutuplaşmayı ve İslâm’ın siyasal yorumlarıyla ilgili yanlış genellemeleri meşrulaştırma riskini taşır.⁸⁵

Dugin’e göre Batı dünyası, söz konusu döneme kadar Avrasyacı Sovyetlerin gelişimini engellemek için İslâm dünyasını maddi-manevi her alanda destekliyordu. Batı’nın İslâm dünyasını Avrasyacı İslâm’a karşı desteklemesi aynı zamanda onların tek kutuplu sisteme entegre olmasını sağlamaya yöneliktir. Sanılanın aksine İslâm dünyası tek kaynaklı ya da tek bir siyasi ideolojiye bağlı değildir. Dugin’e göre İslâm dünyası dört kısma ayrılmaktadır: Avrasyalı olup “Batı karşıtı İslâm anlayışı”, “Atlantist İslâm”, “Batıcı İslâm” ve “Batı karşıtı İslâm” anlayışları mevcuttur. Bu ayrımları belirleyen temel ölçüt, İslâm’ın inanç esasları ya da fıkıh alanındaki farklılıklar değildir. Asıl belirleyici unsur, dini inançların kendine özgü özelliklerinin toplumsal ve siyasal hayata nasıl uyarlanıp yorumlandığıdır. Nitekim, Vehhâbilik ile Tasavvuf arasındaki gerilim ya da Aydınlanmacı İslâm anlayışı ile İslâm Sosyalizmi arasındaki fikir ayrılıkları, bu çerçevede ele alınması gereken örnekler arasındadır. Bu tür karşıtlıklar, doktrinel farklılıklardan ziyade, İslâm’ın sosyal ve politik düzlemde nasıl yorumlanıp hayata geçirildiğine dair yaklaşım farklarından kaynaklanmaktadır.⁸⁶ Dugin’e göre bu karşıtlıklara rağmen İslâm dünyası ortak düşman karşısında tek vücut olabilirse o zaman tek kutuplu düzen karşısında ayakta kalabilir. Liberalizmin dayatılmaya çalışıldığı Rusya, Türkiye, Çin ve İran gibi ülkeler birbirleri ile rekabet ederek ya da tek başlarına liberalizmden ve küreselcilerin dayattığı normlardan kurtulamazlar. Dugin’e göre İslâm ülkeleri ile Rusya, Çin, Hindistan, Afrika ülkeleri ve Avrupa’nın kendisi de dahil olmak üzere diğer ülkeler eğer ortak bir çatı altında bir araya gelebilirlerse ki bu çatı ister Avrasya birliği olsun ister çok kutuplu yeni bir düzen olsun işte o zaman gerçek bağımsızlıklarını kazanabilirler. Dugin’e göre ancak bu şekilde Atlantikçi

⁸⁵ William Cleveland - Martin Bunton, *A History of the Modern Middle East* (Amerika Birleşik Devletleri: Westview Press, 2009), 205-245.

⁸⁶ Alexandr Dugin, *Moskova-Ankara Eksenli Avrasya Hareketinin Temel Görüşleri*, çev. Leonid Bahrevski (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007), 101

küreselleşmeden kurtulabilir, liberal egemenliğe karşı ayakta kalabilirler.⁸⁷

Dugin'e göre ABD, özellikle son yıllarda İslâm devletleri ile İsrail arasında köprü kurup kendi emperyalist hedeflerini İsrail üzerinden İslâm ülkelerine yaymaya çalışmaktadır. Siyasi olarak önemli sayılabilecek bazı iş birlikleri ortaya çıkmakta iken İsrail'in masum Gazze halkına yönelik saldırıları ile bütün iş birliği ve yakınlaştırma girişimleri karşılıksız kaldı. İslâm dünyası nihayet ortak bir düşman karşısında bir araya gelebildi. İslâm dünyasının bir araya gelmesi ve İsrail'e karşı tepki ortaya koyması ile tek kutuplu dünya düzeni büyük bir darbe aldı. ABD'nin İsrail'i koşulsuz olarak desteklemesi İslâm ümmetinin tekrardan Batı karşıtlığını ortaya çıkardı. Lakin Dugin'e göre asıl sorun İsrail'in kendisi değildir çünkü İsrail, kibirli ve zalim Batı hegemonyasının vekili konumunda hareket etmektedir. Filistin'de meydana gelen ve bütün İslâm alemini derinden sarsan savaş hadisesi belirli bir halka ya da belirli bir ırka karşı değil, doğrudan tüm İslâm dünyasına ve dolaylı olarak İslâm medeniyetinin kendisine yönelik açılan bir savaştır.⁸⁸

Dugin'e göre İslâm dünyasına doğrudan saldıran İsrail, ABD ve Batı'ya karşı İslâm aleminde bir uyanış başlamıştır. İslâm dünyasının, yaşananların dinler arası ya da etnik bir çatışma olmadığını fark etmesi büyük önem taşımaktadır. Bu, aslında ateizm, deizm, materyalizm ve deccaliyetin; sadece İslâm'a değil, tüm geleneksel dinlere karşı yürüttüğü kapsamlı bir savaştır. İslâm dünyası bu gerçeğin farkına vardığında çıkış yolunun çok kutuplu yeni bir düzen inşasında olduğunu görecektir ve buna azami ölçüde katkı sunacaktır. Nitekim Dugin, Filistin topraklarında meydana gelen İsrail'in zalim saldırılarının sebebinin dinler arası savaş olmadığını düşünmekte ve bu düşüncesini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Modern Batı, Hristiyanlıkla olan birçok bağıni materyalizm, ateizm ve bireycilikten lehine kopararak ve Hristiyan medeniyetinden önemli ölçüde uzaklaşarak küreselleşmiştir. Hristiyanlığın maddi bilimlerle ya da temelde kâr amacı güden sosyo-ekonomik sistemle herhangi bir bağlantısı yoktur. Sapkınlığın yasallaştırılması ve patolojinin norm olarak benimsenmesini ya da İsrailli post-hümanist filozof ve yazar Yuval Harari'nin heyecanla kaleme aldığı insanlık sonrası varoluşa geçişe hazırlanma eğilimini kesinlikle onaylamaz. Bugün Batı modern haliyle,

⁸⁷ Alexandr Dugin, “Kuşak ve Yol Girişimi: Avrasya'nın Yolu”, *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 1/4 (2020) 12-13.

⁸⁸ Alexandr Dugin, “İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı”, *Şarkul Avsat* (Erişim 29 Ocak 2025).

Hristiyanlığın değerleriyle ya da Hristiyan haçının kucaklanmasıyla hiçbir bağlantısı olmayan, Hristiyanlık karşıtı bir tezahürdür. İsrail de Yahudi, laik, Batılı bir devlettir. Batılı bir ülke olması bir yana, Hristiyanlıkla da ortak hiçbir yanı yoktur. Dolayısıyla İslâm dünyası ile Batı dünyası karşı karşıya geldiğinde İslâm dünyasının İsa'ya inanan bir medeniyetle değil, İsa karşıtı bir medeniyetle, deccal medeniyetiyle çatışma halinde olduğunu anlıyoruz.”⁸⁹

Alexandr Dugin'in yukarıdaki ifadelerinde Batı medeniyetini, Hristiyanlıkla tüm bağlarını koparmış, materyalist, seküler ve hatta "deccalî" bir düzen olarak tanımladığı görülmektedir. Ancak bu yaklaşım, birkaç açıdan eleştiriye açıktır.

Her şeyden önce, bu analiz, Batı'yı homojen ve mutlak biçimde din karşıtı bir blok olarak sunmakta, farklı düşünce ve inanç biçimlerinin Batı içindeki çeşitliliğini göz ardı etmektedir. Oysaki, Batı dünyasında özellikle ABD'de kamusal alan hâlâ büyük ölçüde Hristiyan değerler temelinde şekillenmektedir. Siyasi liderlerin çoğu Hristiyan inancına vurgu yapmakta, aile yapısı, birey hakları, eğitim ve hatta dış politika dahi sıklıkla bu değerlerle ilişkilendirilmektedir. Avrupa'da da benzer şekilde, laikleşme eğilimleri bulunsa da tarihsel ve kültürel açıdan Hristiyanlığın izleri hâlâ güçlü biçimde görülmektedir. Dolayısıyla, Batı'nın tamamını Hristiyanlık karşıtı ilan etmek, genelleyici ve indirgemeci bir söylemdir.⁹⁰

İkinci olarak, Dugin'in Batı'ya yönelik eleştirileri, dini semboller ve soyut kavramlar üzerinden Batı'yı kötü göstermeye dayanmaktadır. Batı'yı “deccal medeniyeti” olarak tanımlaması, siyasi bir eleştiriden çok, kıyamet benzeri bir anlatıya dayanmaktadır. Bu tür bir yaklaşım, olaylara akılcı ve tarihsel bir gözle bakmak yerine, kutsal bir Doğu-Batı çatışması düşüncesini beslemektedir.⁹¹

Üçüncü olarak, Dugin'in bu değerlendirmeleri büyük ölçüde şahsi teolojik görüşlerine dayalıdır ve sosyal bilimlerin nesnelliğiyle örtüşmemektedir.⁹² Batı toplumlarının kendi içlerinde yaşadığı dönüşümleri, dinî kimliğin yeniden yorumlanma biçimlerini ve modernitenin çeşitli yönlerini dikkate almadan, yalnızca metafizik bir karşıtlık düzleminde yapılan bu tür yorumlar, akademik tartışma zeminini

⁸⁹ Dugin, “İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı”.

⁹⁰ Pew Research Center, “ABD’de Hristiyanlığın Gerilemesi Hızla Devam Ediyor” (Erişim 13 Haziran 2025).

⁹¹ Marlène Laruelle, “Russia’s Ideological Construction in the Context of the War in Ukraine”, *Ifri Studies* 46 (Mart 2024), 5-36.

⁹² Dmitry Tolstoy, “Dugin’s Fourth Political Theory: Between Fascism and Esotericism”, *Journal of Political Ideologies*, 23/1 (2018), 75-93.

zayıflatmaktadır.

Son olarak, Dugin Batı'yı dinden uzaklaştığı gerekçesiyle eleştirirken, Rusya'yı ve Doğu'yu kutsayan söylemleri, onun düşünsel sisteminin ne denli ideolojik olduğunu da gözler önüne serer. Bu, bir tür medeniyetçi ikili karşıtlık kurma stratejisidir: Batı yozlaşmıştır, Doğu saf ve kurtarıcıdır. Ancak bu çerçeve ne Batı'nın iç dinamiklerini anlamaya ne de Doğu'nun kendi içsel sorunlarına nesnel biçimde yaklaşmaya izin verir.

2.3 SİYASET FELSEFESİ VE DUGİN'İN DÖRDÜNCÜ SİYASET TEORİSİ

Dördüncü siyaset teorisi konusuna geçmeden önce siyaset felsefesi konusunu asgari düzeyde işlemekte fayda vardır. Siyaset felsefesinin konuları nelerdir? Dugin'in, dördüncü siyaset teorisi siyaset felsefesi tarihinde nerede durmaktadır? Dugin'in ürettiği siyaset teorisi ile filozofların idealindeki siyaset teorilerinin benzerlikleri var mıdır? Bu kısımda bu soruları cevaplayacağız.

2.3.1 Siyaset Felsefesinin Konuları

Siyaset hem bilimsel hem de felsefi bir bakış açısı ile ele alınması gereken çok boyutlu ve mahiyeti geniş bir konudur. Siyaset felsefesini siyaset biliminden ayıran kısım daha derin bir düşünsel alana hitap etmesi ve var olanla değil olması gerekenle yani ideallerle ilgilenmesidir. Siyaset bilimi, devletin ve siyasal kurumların yapısını, işlevlerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini nesnel ve bilimsel yöntemlerle incelemeye çalışan bir sosyal bilim dalı iken siyaset felsefesi, iktidarın kaynağını, meşruiyetini ve birey ile devlet arasındaki ilişkiyi ahlaki ve hukuki boyutlarıyla sorgular. Bu disiplin insanların mutluluğu kazanabilmesi için siyasetin önemli bir konu olduğuna vurgu yaparak insan yaşamı için siyasi idealler üretir. Siyaset felsefesi, toplumların nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda tarih, ahlak, din ve kültür gibi unsurları da göz önünde bulundurur ve bu unsurların geçmişteki ve bugünkü yansımalarını analiz eder.⁹³

Siyaset felsefesinin ana konuları, toplumsal yaşamın temel sorunlarını ve siyasal düzenin nasıl olması gerektiğini anlamaya yönelik sorular etrafında şekillenir. Bu konular, birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin derinlemesine analizini içerir.

⁹³ Fuat Akpınar, *Amiri'nin Siyaset Felsefesi*, (Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 47-48.

Siyaset felsefesi, insan topluluklarının nasıl bir arada yaşayabileceğini, toplumsal düzenin nasıl kurulması gerektiğini ve bu düzenin dayandığı ilkelerin ne olduğunu sorgulayan bir disiplindir.⁹⁴

Bu bağlamda, siyaset felsefesinin temel meselelerinden biri iktidarın kaynağı ve meşruiyetidir. İktidarın neye dayanarak varlık kazandığı, bir yönetimin meşru sayılabilmesi için hangi koşulların sağlanması gerektiği, bu disiplinin sıklıkla ele aldığı temel konulardandır.⁹⁵

Siyaset felsefesinin diğer önemli konusu ise adalet kavramıdır. Toplumların temel taşı olan adaletin nasıl sağlanabileceği, toplumsal eşitlik ve hakkaniyetin temin edilmesi için hangi mekanizmaların gerektiği gibi sorular, siyaset felsefesinin merkezinde yer alır. Farklı filozoflar bu konuda çeşitli bakış açıları geliştirmiştir; kimileri adaleti bireysel hakların korunmasıyla ilişkilendirirken, kimileri ise toplumsal refahın dağıtımıyla bağdaştırmıştır.⁹⁶

Siyaset felsefesi ayrıca özgürlük kavramı üzerinde de derinlemesine düşünür. Özgürlüğün ne olduğu, bireyin özgür iradesinin sınırlarının ne ölçüde çizilebileceği ve devlet otoritesi altında özgürlüklerin nasıl korunabileceği gibi meseleler bu tartışmanın odak noktasıdır. İnsan doğası gereği özgür olabilir mi, yoksa özgürlük belirli bir sosyal düzen içinde mi anlam kazanır? Bu sorular, felsefecilerin kafa yorduğu önemli başlıklardır.⁹⁷

Eşitlik ve haklar da siyaset felsefesinin dikkatle incelediği konular arasındadır. Toplumun bireyleri arasında eşitliğin var olup olmadığı, eşitsizliklerin nasıl önlenebileceği ve bu durumun ahlaki veya hukuki bir meşruiyete sahip olup olmadığı, geçmişten günümüze uzanan tartışmalara yol açmıştır.⁹⁸

Son olarak, siyaset felsefesinin yoğun şekilde ele aldığı bir başka tema ise devlet kavramıdır. Devletin ne olduğu, hangi amaçlarla var olduğu, sınırlarının neler olduğu ve ideal bir yönetim biçiminin nasıl olması gerektiği üzerine sorular, bu disiplinin temel tartışma alanını oluşturur. Aynı şekilde, birey ile toplum arasındaki ilişkiler de önemli bir

⁹⁴ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 777.

⁹⁵ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 777.

⁹⁶ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 777.

⁹⁷ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 777.

⁹⁸ Norman Barry, *Modern Siyaset Teorisi*, çev. Mustafa Erdoğan-Yusuf Şahin (Ankara: Liberte Yayınları, 2018), 121.

inceleme konusudur. Toplumun birey üzerindeki etkisi ve bireyin özgürlüklerinin ne ölçüde sınırlandırılabilirliği gibi meseleler, siyaset felsefesinin odaklandığı başlıca noktalardır.⁹⁹

Siyaset felsefesi, yalnızca teorik bir alan değil, aynı zamanda toplumların geçmişten bu yana devam eden siyasal meselelerini anlamamızı sağlayan bir düşünce hareketidir. Bu ana konular, toplumların sadece bugünkü durumlarını değil, gelecekte nasıl şekillenmeleri gerektiğini de derinlemesine ele alır. Siyaset felsefesi, bizi, içinde yaşadığımız düzenin ahlaki ve düşünsel temellerini sorgulamaya davet eder. Bu nedenle hem geçmişe hem de geleceğe ışık tutan bir alan olarak değerini korur.¹⁰⁰

2.3.2 Felsefe Dünyasında Siyaset Felsefesinin Teşekkülü

Siyaset felsefesine dair düşüncelerin başlangıç noktası, genellikle Antikçağın etkili düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Sokrates (m.ö. 399)'e dayandırılır. Sokrates, ilk defa siyaset alanını doğasına uygun bir şekilde ele alan ve en ideal yönetim biçimini keşfetmeye çalışan bir filozoftur. Onun bu alandaki fikirleri, öğrencileri Platon ve Aristoteles (m.ö. 384/322) tarafından daha kapsamlı bir sistematığe dönüştürülmüş ve ideal bir düşünce yapısına taşınmıştır. Sokrates'in yaklaşımı, bireylerin ahlâkî anlamda en yüksek seviyeye ulaşmasını ve toplumun da bu bireyler sayesinde daha ileri bir düzeye evrilmesini amaçlayan bir anlayışı temel alır. Sokrates'e göre siyaset, yalnızca kurallar ve yönetim mekanizmalarından ibaret değildir; esasen erdemli bir yaşamın topluma yansımasıdır. İnsan doğasının özü, bedenden ziyade ruhta saklıdır. İnsan ruhu, potansiyelini akıl aracılığıyla ortaya koyar. Akıl, insanın anlam arayışını yönlendiren ve onu gerçek bilgiye götüren bir güçtür. Bu bağlamda, bireyin kendini tanıması, kendi doğasını anlaması ve bu süreçte erdemleri hayatına kazandırması, Sokrates'in düşüncesinde merkezi bir yer tutar.¹⁰¹

Erdemli bireylerin oluşması, yalnızca kişisel bir kazanım değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşümün temel taşıdır. Sokrates, bilge ve erdem sahibi insanların toplumda lider konumunda olması gerektiğini savunur. Çünkü bilge yöneticiler, bilgi ve ahlâk ilkelerine dayalı bir düzen kurabilir. Böyle bir düzen hem bireylerin hem de

⁹⁹ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 777.

¹⁰⁰ Akpınar, *Amiri'nin Siyaset Felsefesi*, 48.

¹⁰¹ Neşet Toku, *Siyaset Felsefesine Giriş* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2015), 37.

toplumun ahenk içinde var olmasını sağlar.¹⁰²

Sokrates'in siyaset anlayışı, ahlâkî değerlerle harmanlanmıştır ve ilahi bir boyut taşır. Onun için siyaset, insanı ve toplumu erdeme yönelten bir araçtır. Bu erdemlerin yerleştiği bir toplumda adalet, bir sonuç değil, doğal bir durum hâline gelir. Adalet, Sokrates'in hayalindeki düzenin hem hedefi hem de yansımasıdır. Özetle, Sokrates'in siyaset felsefesi, bireylerin ve toplumun erdem yoluyla mükemmeliyete ulaşabileceği bir dünya tasavvur eder. Onun mirası, siyaset ile ahlâkın bir bütün olduğunu ve ideal bir toplumsal yapının, ancak bilge ve erdemli bireylerle mümkün olacağını gösterir. Bu yaklaşım, günümüzde bile siyaset ve toplum üzerine yapılan tartışmalara ışık tutmaya devam etmektedir.¹⁰³

Siyaset felsefesinin temellerini inşa etme noktasında emeği yadsınamayacak bir diğer isim şüphesiz Platondur. Platon oluşturduğu siyasi ideallerle ve kaleme aldığı eserlerle siyaset felsefesi denilince ilk akla gelenlerden biri olmuştur. Platon felsefesinde siyaset ve ahlak konularını birbirinden ayrı boyutlarda ele almaz bilakis siyasetin ahlakla ayrıştırılamayacak olduğuna vurgu yaparak bu iki kavramı bütünlük içerisinde ele alır. Hocası Sokratesin geliştirdiği evrensel etik anlayışı, Platon tarafından hem korunmuş hem de daha sofistike bir düzeye taşınmıştır. Platon, hakikatin bilgisini “idea” kavramıyla tanımlar ve idealar dünyasını, algılarla sınırlandırılmış maddi dünyanın ötesinde yüce bir epistemik gerçeklik olarak kabul eder. Bu bağlamda, Platon'a göre hakikatin bilgisi ve erdem özdeştir; biri diğerinden bağımsız düşünülemez. Platon ile öğrencisi olan Aristoteles, yalnızca Antik Yunan düşüncesini değil, aynı zamanda İslâm siyaset felsefesini de derinden etkilemiş iki temel figürdür. Bu iki filozof, ahlâk, erdem, liderlik, devlet ve mutluluk gibi kavramların İslâm düşüncesinde ele alınışında belirleyici bir rol oynamıştır. İslâm siyaset felsefesinde sıkça işlenen bu kavramlar, Yunan kültürel mirası ve felsefî geleneği üzerinden şekillenmiştir. Platon'un siyaset felsefesine ilişkin en önemli eserleri arasında *Devlet*, *Devlet Adamı* ve *Yasalar* bulunmaktadır. Bu eserler, çoğu zaman “politik ütopyalar” başlığı altında değerlendirilse de aynı zamanda etik, erdem ve siyaset felsefesi açısından teorik bir bilgi zenginliği sunar. Özellikle *Devlet* adlı eseri, ideal toplum ve devlet anlayışını detaylı bir şekilde ortaya koyar ve siyaset filozofları için hem bir model hem de bir tartışma zemini oluşturur. Platon'un bu eserleri, kendisinden

¹⁰² Neşet Toku, *Siyaset Felsefesine Giriş*, 39-40.

¹⁰³ Celal A. Kanat, *Platon ve Aristoteles'te Devlet ve Toplum Felsefesi* (İstanbul: Doruk Yay., 2013), 27.

sonraki dönemlerde siyaset felsefesine dair yeni teorilerin geliştirilmesine kaynaklık etmiştir. İdeal bir toplumun ve devletin nasıl olması gerektiğine dair görüşleri, sonraki filozoflar tarafından yorumlanmış, yeniden şekillendirilmiş ve farklı bağlamlarda uygulanmıştır. Böylece Platon, siyaset felsefesi tarihindeki yerini yalnızca bir düşünür değil, aynı zamanda bir başlangıç noktası ve referans kaynağı olarak almıştır.¹⁰⁴

Platon'un *Devlet* adlı eseri, siyaset felsefesi alanında yazılmış ilk kapsamlı çalışma olarak kabul edilmektedir. Diyalog formunda kaleme alınan bu eser, yalnızca genel felsefi konuları değil, aynı zamanda etik, erdem ve toplumsal yapıyla ilişkili olarak devlet kavramını derinlemesine ele alır. Platon, bu eserde ideal bir devlet düzenine dair psikolojik ve sosyolojik perspektifler sunarak teorik bir model ile gerçeklik arasında bir köprü kurar. Bu nedenle, eser tamamen soyut bir kurgu olmaktan ziyade hayatın ve bireylerin gerçekliğinden izler taşır. *Devlet*'in ardından yazdığı *Devlet Adamı* eserinde Platon, ideal bir devletin yöneticisinde bulunması gereken nitelikleri detaylı bir şekilde incelemiş; filozof kral kavramını tartışmış ve devletin sürekliliği için liderin eğitiminin önemini vurgulamıştır. Ayrıca, devletin temel unsurları ile bu unsurların taşınması gereken özellikleri de kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Ancak bu eserde, mükemmel yöneticilerin mevcut koşullarda bir devlette var olamayacağına dair bir çıkarımda bulunmuştur. *Yasalar* adlı eserinde ise Platon, devletin idari, ekonomik ve sosyal temellerini belirleyerek genel bir anayasal çerçeve ortaya koymuştur. Bu çerçeve, *Devlet* eserindeki eksiklikleri gidermeyi amaçlayan daha sistematik bir devlet tasviri olarak değerlendirilir. *Yasalar*, Platon'un idealist yaklaşımını gerçekçi bir perspektifle zenginleştirme çabasını temsil eder.¹⁰⁵

Platon, insanın ancak toplumla beraber yaşam sürebilen sosyal bir varlık olduğunu ileri sürdükten sonra farklı fiziksel özellikler ve farklı zihinsel yetileri olan insanların ancak bir yönetim sayesinde beraber yaşayabileceğini öne sürer. İşte bu yönetime de devlet adını verir. Platon'a göre devletin yasaları olmalıdır ve bu yasalara bağlı kalarak insanları güven içinde yaşatmalıdır. Platon'a göre birçok devlet yönetim şekilleri olmakla beraber kendisinin benimsediği devlet şekli mutluluğu insanlara verebilecek rejimin devlet reisinin filozof olması şartıyla, aristokratların yönettiği monarşik devlet şeklinin

¹⁰⁴ Toku, *Siyaset Felsefesine Giriş*, 42-43.

¹⁰⁵ Toku, *Siyaset Felsefesine Giriş*, 42-43.

en iyi devlet nizamı olduğunu dile getirir.¹⁰⁶

Platon'un siyaset felsefesi, insanın varoluşunu idealist ve ütöpik bir düzlemde ele alarak gerçeklikten ziyade soyut kavramlara dayalı bir düzen tasavvur eder. Bu yaklaşım, teorik ilkeler ile pratik gerçekler arasında belirgin bir mesafe oluşturur ve bu nedenle uygulanabilirlik açısından sorgulanabilir bir zemin sunar. Platon'un düşüncesi, insanı yalnızca duysal dünyanın ötesine yerleştirmekle kalmaz, aynı zamanda onu aşkın bir varlık olarak tanımlayarak, siyaset felsefesini metafizik bir perspektifle zenginleştirir. Ancak bu metafizik yaklaşım, ideal ile gerçeklik arasındaki gerilimden kaynaklanan bir dizi sorunu da beraberinde getirir. Aristoteles, Platon'un bu idealist yaklaşımını ele alarak daha somut ve uygulanabilir bir siyaset felsefesi geliştirme yoluna gitmiştir. Aristoteles, siyaset düşüncesini, zaman ve mekân bağlamında şekillenen toplumsal gerçekliklere dayandırarak, teoriyi pratikle uzlaştırma çabasına girmiştir. Onun anlayışında, siyaset yalnızca soyut bir ideal değil, aynı zamanda somut yaşam koşullarını dikkate alan bir disiplindir. Bu yaklaşım, Platon'un aşkın idealleri ile günlük yaşamın gereklilikleri arasında bir denge kurmayı hedeflemiştir. Platon'un evrensel ve ideal devlet modeli ile Aristoteles'in pratik gerçekliği temel alan siyaset anlayışı arasında belirgin farklar bulunsa da iki filozofun düşünceleri arasında tamamlayıcı bir ilişki de mevcuttur. Platon'un soyut ideallerle temellendirdiği siyaset felsefesi, Aristoteles'in gerçekçi ve deneyime dayalı yaklaşımlarıyla eleştirilmiş ve yeniden şekillendirilmiştir. Bu eleştirel ilişki, yalnızca iki filozof arasındaki bir tartışmayı değil, aynı zamanda siyaset felsefesi tarihinde ideal ile gerçeklik arasındaki ebedi gerilimi temsil eder. Sonuç olarak, Platon'un idealist tasarımları ve Aristoteles'in gerçekçi değerlendirmeleri, siyaset felsefesinin farklı boyutlarını anlamada önemli bir çerçeve sunar. İki düşünürün birbirini tamamlayan ve eleştiren yaklaşımları, siyaset teorisinin hem metafizik hem de pratik düzlemde nasıl ele alınabileceğine dair zengin bir perspektif sağlar. Bu dinamik etkileşim, modern siyaset felsefesinin temellerini şekillendiren önemli bir düşünce mirası oluşturmuştur.¹⁰⁷

Aristoteles'te Sokrates ve Platon gibi siyaset felsefesi üzerine fikirler üretmiş ürettiği fikirleri de *Politika*, *Nikomakhos'a Etik*, *Eudemos'a Etik*, *Atinalıların Devleti* ve *Retorik* adlı eserleri ile kalıcı hale getirmiştir. Aristoteles devleti mutluluk ve iyi ideallerine ulaşabilmek için bir basamak olarak görmüştür. Ona göre devlet, insanların

¹⁰⁶ Fahrettin Olguner, *Batı ve İslâm kaynakları Işığında Platon* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1989), 138.

¹⁰⁷ Toku, *Siyaset Felsefesine Giriş*, 42-43.

moral değerleri hayata geçirebilmeleri için gerekli olan bir yapıdır. Dolayısıyla devletin en önemli işlevi, vatandaşlarını erdemli bireyler haline getirmeyi ve bu sayede onların gerçek mutluluğa ulaşmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Aristo, devleti insanların ürettiği bir olgu olarak değil doğal bir oluşum olarak değerlendirir. İnsanların bireysel olarak hayatlarını idame ettiremeyeceğini düşünen Aristoteles'e göre toplum, bireylerin temel insanî ihtiyaçlarını karşılamak, örneğin üreme, büyüme ve beslenme gibi gereksinimleri gidermek amacıyla bir arada yaşamalarını zorunlu kılar. Erkekler ve kadınlar doğal olarak toplumsal ilişkiler içinde yer alır ve bu ilişkiler güvenlik, hayatta kalma gibi temel unsurları sağlamaya yöneliktir. Bu bağlamda devlet, yalnızca fiziksel hayatta kalmayı sağlamakla kalmaz aynı zamanda adalet, eğitim, sağlık ve ekonomik güvence gibi daha karmaşık haklar ve sorumluluklar da ortaya çıkarır. Bahsedilen bu devlet yapısı insanların üreteceği yasalara muhtaçtır. Çünkü yasalar olmadan devlet gerekli disiplini ve güvenliği sağlayamaz. Böylece Aristoteles hem doğal hem de kurumsal unsurların iç içe geçtiği erdemli bir toplum inşa etmenin yollarını arar. Bu süreç, insanların yalnızca biyolojik değil, ahlâkî ve toplumsal gereksinimlerini de karşılamayı hedefleyen kapsamlı bir yapıdır.¹⁰⁸

İslâm felsefesi geleneğinde siyaset felsefesi üzerine dikkate değer çalışmalar gerçekleştirilmiştir. İslâm filozoflarının siyaset düşüncesine dair eserlerini şekillendirirken başvurduğu temel kaynaklar arasında Kur'an ve sünnetin yanı sıra Yunan felsefesinin mirası da önemli bir yer tutar. Yunan filozoflarının siyaset teorilerini derinlemesine inceleyen İslâm filozofları, bu teorileri sadece geliştirip zenginleştirmekle kalmamış, aynı zamanda kendi düşünce sistemlerinden hareketle yeni ve özgün siyaset teorileri de ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar, hem İslâm düşüncesinin temel değerleriyle uyumlu hem de evrensel bir siyaset anlayışına katkı sunan çeşitli perspektifler içermiştir.¹⁰⁹

İslâm siyaset felsefesi, iki ana çizgide gelişim göstermiştir. Bir yandan, Mâverîdî (ö. 1058), Gazzâlî (ö. 1111) ve İbn Teymiyye (ö. 1328) gibi fıkıh ve kelâm âlimlerinin, vahyi merkeze alarak yaptıkları çalışmalar bu disiplinin temelini oluştururken; diğer yandan, Fârâbî, İbn Sînâ (ö. 1037) İbn Rüşd, İbn Haldûn (ö. 1406), Nasîrüddin Tûsî (ö.

¹⁰⁸ Veli Urhan, *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*, (Ankara: Fol Yayınları, 2020), 138-139.

¹⁰⁹ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi*, 37-41.

1274), Celâlüddîn Devvânî (ö. 1502), İbn Miskeveyh (ö. 1030) ve Kınalızâde Ali (ö. 1572) gibi filozoflar, Yunan felsefesi ve Yeni-Platoncu düşünceyi İslâmî hakikatlerle harmanlayarak siyaset felsefesine özgün katkılar sunmuşlardır. Bu düşünürler, siyasetle ilgili görüşlerinde ahlâk, adalet, mutluluk, fazilet, siyaset, devlet, halk, yönetici, âlim ve din gibi temel kavramları hareket noktası olarak kabul etmiş ve doğru bir yönetim anlayışının idealize edilmesini amaçlamışlardır.¹¹⁰

Antik Yunan'dan itibaren, yönetimin en ideal formuna ulaşma çabası Batı düşüncesinde önemli bir yer tutmuştur. Benzer şekilde İslâm düşünce geleneğinde de yönetim ve siyaset alanında derinlemesine çalışmalar yapılmıştır. İslâm filozofları için siyaset felsefesi hem bu dünyada hem de ahirette en yüksek amaç olan mutluluğu elde etmenin bir aracı olarak görülmüştür. Bu bağlamda, evrensel düşünce sistemlerini ahlâk ve siyasetle birleştiren bu bilginler, ilimler sınıflandırmasında ahlâk ve siyaseti medeni ilimler yani pratik bilimler kategorisine yerleştirmişlerdir. Tabii ve dini ilimlerin yanında ahlâk ve siyaset toplumların saadetini temin eden unsurlar olarak özel bir öneme sahiptir. Özellikle Fârâbî'nin eserleri incelendiğinde birey ve toplumun mutluluğa ulaşmasının ancak erdemler yoluyla mümkün olduğu vurgulanır. Fârâbî, siyasal sorunları yalnızca bir yönetim meselesi olarak ele almakla kalmamış, bu sorunların çözümünü teorik ilimlerle ilişkilendirmiştir. Bu bakış açısı, doğal bilimlerden hareketle ahlâk, sosyoloji ve siyaset gibi pratik bilimlere ulaşan bir düşünce sürecini ortaya koymuştur. Fârâbî'nin felsefesinde siyaset, metafizikten bağımsız bir olgu olarak düşünülemez; aksine metafizik, siyaset için vazgeçilmez bir zemin oluşturur.¹¹¹

Bu yaklaşım, İslâm siyaset felsefesinin yalnızca yönetimle ilgili teknik detaylarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda ahlâkî ve ontolojik bir çerçeveye dayandığını göstermektedir. İslâm düşüncesinde siyaset, bireylerin ve toplumun ruhsal ve fiziksel gelişimini sağlamayı, bu gelişim sayesinde adalet ve saadeti temin etmeyi amaçlayan bir disiplindir. Böylece, İslâm filozoflarının siyaset felsefesi, ahlâk ve metafizikle iç içe geçen, bireysel ve toplumsal anlamda daha yüksek bir varoluş düzeyine ulaşmayı hedefleyen bütüncül bir düşünce sisteminin parçası olarak karşımıza çıkar.¹¹²

¹¹⁰ Ömer Osmanoğlu, "Metafizik ve Ahlakla İlişkisi Bakımından Orta Çağ İslâm Siyaset Düşüncesi", *Dem* 2/5 (2010), 108.

¹¹¹ Osmanoğlu, "Metafizik ve Ahlakla İlişkisi Bakımından Orta Çağ İslâm Siyaset Düşüncesi", 109; Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*, 36.

¹¹² Osmanoğlu, "Metafizik ve Ahlakla İlişkisi Bakımından Orta Çağ İslâm Siyaset Düşüncesi", 109.

Çalışmanın buraya kadarki kısmında siyaset felsefesinin konularından, felsefe dünyasında siyaset felsefesi alanının teşekkülünden bahsedilerek konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla bir girizgâh yapılmıştır. Günümüz önemli siyaset teorisyenlerinden biri olan Dugin'in ortaya koyduğu Dördüncü Siyaset Teorisi'ne geçmeden önce Dugin'in siyaset felsefesi anlayışından bahsetmek uygun olacaktır.

2.3.3 Alexandr Dugin'in Siyaset Felsefesi Anlayışı

Alexandr Dugin'in siyaset felsefesine yaklaşımı, siyaset ile felsefenin yalnızca tarihsel süreçte birlikte gelişmediği, aynı zamanda varlık düzeyinde de birbirinden ayrılmaz olduğu düşüncesine dayanır. Bu bakış açısı, özellikle modernitenin parçalayıcı ve ayrıştırıcı eğilimlerine karşı bir tepki niteliği taşır. Dugin, eski dönemlerde pek çok bilgenin aynı zamanda yasa koyucu olarak rol aldığını, örneğin Solon'un hem düşünür hem de devlet adamı kimliğiyle tanındığını hatırlatarak, siyasi eylem ile düşünsel temellendirmenin başlangıçtan itibaren bir arada geliştiğini vurgular. Bu nedenle Dugin, siyasetin felsefeden bağımsız bir alan gibi ele alınmasını eksik ve hatalı bulur. Ona göre siyaset felsefesi yalnızca düşünürlerin siyasal olana dair gözlemlerini incelemekle yetinmez; aynı zamanda siyasal düzenlerin ve hukuk sistemlerinin dayandığı felsefi öncülleri ve metafizik temelleri açığa çıkarmayı amaçlar. Felsefe ile siyasetin ilk ortaya çıktığı dönemlerdeki bu iç içelik, siyaset felsefesinin hem siyasal olanın mahiyetini kavrama hem de felsefenin içerdiği siyasal özü görünür kılma çabasını yansıtır.¹¹³

Dugin, felsefenin siyasetten bağımsız var olabileceğini, ancak siyasetin felsefeden bağımsız olamayacağını ileri sürer. Çünkü her siyasal düşünce, bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde mutlaka bir felsefi zemine dayanır. Bu açıdan siyaset, felsefi ilkelerin dünyadaki uygulama alanı olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla felsefe ile siyaset arasındaki bağ koparılamaz; felsefi sorgulamanın bulunduğu her yerde siyasal sorular da doğar ve siyasal yapılar belirli bir felsefi anlayış doğrultusunda biçimlenir. Felsefenin doğrudan siyasal meselelerle ilgilenmediği durumlarda bile, taşıdığı fikirler dolaylı biçimde siyasal sonuçlar üretir. Bu nedenle her felsefi sistem, kimi zaman açıkça (örneğin Platon ve Aristoteles'te olduğu gibi), kimi zaman ise örtük biçimde siyasal bir boyut içerir. Dugin'e göre bu derin ilişkinin göz ardı edilmesi, felsefenin değerini zayıflatırken siyasetin de

¹¹³ Alexandr Dugin, *Politica Aeterna. Политический платонизм и (Чёрное Просвещение)* (Moskova: Akademicheskij Proyeckt, 2020), 13.

anlamdan yoksun kalmasına yol açar. Felsefi temelden yoksun bir siyaset anlayışı ise sağlıklı ve bütüncül bir yönetim pratiği geliştiremez.¹¹⁴

Dugin'in siyaset felsefesi anlayışında öne çıkan bir diğer nokta, felsefi ve siyasal tarihin esasen tek bir bütün oluşturduğudur. Düşünsel ve eylemsel boyutlar arasındaki bu yapısal benzerlik, bir toplumdaki felsefi paradigmalardan değişmesinin siyasal yapıda da kaçınılmaz olarak dönüşümler yarattığını gösterir. Örneğin, idealizmden materyalizme yöneliş veya dini anlayışlardaki dönüşümler; yeni devlet biçimlerinin ortaya çıkmasına, devrimlere, savaflara ya da imparatorlukların çöküşüne yol açabilir. Dugin'e göre tüm bu tarihsel olayların arkasında derin felsefi temeller bulunur. Bu nedenle tarih hem devletlerin ve toplumların hem de düşüncelerin ve fikirlerin tarihi olarak birlikte kavranmalıdır. Bu iki boyut birbirinden ayrılmaz; çünkü düşünsel dönüşümler toplumsal değişimlerin itici gücünü oluşturur. Siyaset felsefesinin temel görevi de Dugin'e göre bu iki alan arasındaki yapısal bağları ortaya koymak ve açıklamaktır.¹¹⁵

Platoncu düşünceden beslenen Dugin, felsefe ile siyaset arasındaki yapısal benzerliği “Baba–Oğul” metaforu üzerinden açıklar. Bu çerçevede felsefe, ilkeler ve fikirler dünyasını temsil eden “Baba” konumundayken; siyaset bu fikirlerin somut alana yansımaları, yani “Oğul” olarak görülür. Felsefe üstte yer alan ve yön veren bir kaynaktır; siyaset ise onun tezahürü durumundadır. Bununla birlikte Dugin, bu ilişkinin basit bir sebep-sonuç zinciri veya mekanik bir hiyerarşi olmadığını vurgular. Zira “Baba” (felsefe) “Oğul”u (siyaseti) ortaya çıkarırken, her ikisinin de aynı ontolojik özden türediği kabul edilir. Bu ortak bağ, kimi zaman “Oğul”un (siyasetin) “Baba”dan (felsefeden) bile daha güçlü şekilde bu özü yansıtmaya imkân tanır. Dolayısıyla Dugin'in siyaset felsefesi, siyasal olanı yalnızca pragmatik bir faaliyet alanı değil; derin felsefi ve metafizik köklere sahip varoluşsal bir gerçeklik olarak konumlandırır. Bu yaklaşım, modern siyasetin yüzeyselliğine karşı, siyasal alanın yeniden ontolojik bir zeminde temellendirilmesi gerektiğini ileri sürer. Siyaset felsefesini doğru kavrayabilmek için “siyaset” ile “siyasal olan” arasındaki klasik ayrım büyük önem taşır. Bu noktada Alman hukuk ve siyaset kuramcısı Carl Schmitt (ö. 1985)'in yaptığı ayrım yol göstericidir. Schmitt'e göre “siyaset” belirli tarihsel koşullar altında yürütülen somut uygulamalara işaret ederken, “siyasal olan” bu uygulamaların arkasındaki soyut ve felsefi boyutu ifade eder. Siyasal

¹¹⁴ Dugin, *Political Platonism*, 1-3; Dugin, *Politica Aeterna*, 14.

¹¹⁵ Dugin, *Politica Aeterna*, 15.

olan ne sadece politikaya indirgenebilir ne de salt düşünsel düzlemde kalır; aksine siyasal pratik ile felsefi kavrayışın kesişim noktasında yer alır. Siyaset felsefesi de tam olarak bu kesişim alanını inceleyen, düşüncelerin siyasal düzenlere nasıl yön verdiğini araştıran bir disiplin olarak tanımlanabilir.¹¹⁶

Bu düşünsel zeminin anlaşılmasında Platon'un rolü tartışılmazdır. Platon yalnızca Batı felsefesinin değil, siyaset felsefesinin de kurucu isimlerinden biridir. “Devlet”, “adalet”, “erdem” ve “yönetim biçimi” gibi kavramlar üzerine geliştirdiği sistematik yaklaşım, Antik Yunan'dan günümüze Batı düşüncesini olduğu kadar İslam ve Hristiyan felsefi geleneklerini de etkilemiştir. Nitekim Whitehead (ö. 1947)'in ünlü ifadesiyle, “Batı felsefesinin tamamı Platon'un dipnotlarından ibarettir.”¹¹⁷ Bu nedenle Platon'un fikirlerini anlamak yalnızca felsefi bir gereklilik değil, aynı zamanda siyasal kavrayış açısından da zorunludur.¹¹⁸

Alexandr Dugin, siyaset teorisini inşa ederken Platoncu düşünceye yoğun biçimde yaslanır. Devletin mahiyeti, yönetim biçimlerinin hiyerarşik düzeni ve siyasal yapının metafizik temelleri gibi konuları ele alırken Platon'un mirasından doğrudan beslenir. Dugin'in demokrasiye yönelik eleştirileri, ideal devlet düzenine ilişkin görüşleri ve yönetici sınıfa yüklediği anlam, Platon'un *Devlet* ve *Yasalar* adlı eserlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu durum, Dugin'in siyaset felsefesini yalnızca güncel jeopolitik gelişmeler bağlamında değil, aynı zamanda klasik düşünce geleneği içinde konumlandığını gösterir. Özellikle modern liberal demokrasilere yönelik eleştirileri, Platon'un halk yönetimi ve çoğunluk iradesi hakkındaki sorgulamalarıyla büyük ölçüde örtüşür. Dugin, *Political Platonism: The Philosophy of Politics* adlı eserinde, demokrasiye yönelttiği eleştirilerini Platon'un hiyerarşik siyasal düzen anlayışıyla ilişkilendirir. Ona göre “demokrasi Batılı bir ideolojik kilisedir” ve halkın yönetime doğrudan katılımı, ideolojik açıdan tartışmalı ve düzensiz bir siyaset biçimini beraberinde getirmektedir. Platon'un devlet modelinde olduğu gibi Dugin de siyasal düzenin ancak ontolojik bir temele dayandırıldığında kalıcı ve anlamlı olabileceğini savunur. Bu yaklaşım, onun modern siyaset teorilerinden ayrılarak klasik metafizik geleneğe

¹¹⁶ Dugin, *Politica Aeterna*, 16.

¹¹⁷ Alfred North Whitehead, *Process and Reality: an Essay in Cosmology*, (New York: The Free Press, 1978), 39.

¹¹⁸ Dugin, *Political Platonism*, 9; Dugin, *Politica Aeterna*, 16.

yöneldiğini gösterir.¹¹⁹

Siyasetin doğasına ilişkin görüşlerinde Dugin, onun yalnızca prosedürel bir işleyişten ibaret olmadığını, aynı zamanda kozmik ve kutsal bir boyut taşıması gerektiğini ileri sürer. Bu çerçevede Platon'un *Timeus* diyalogundaki metafizik kozmolojiye atıfta bulunur. Bu yaklaşım, Dugin'in *Dördüncü Siyaset Teorisi* kitabında siyaseti bireycilik, sınıf mücadelesi ya da ulus paradigmasının ötesinde varoluşsal bir mesele olarak ele alma çabasıyla örtüşür. Ona göre gerçek bir siyasal düzen, “insan–doğa–kozmos” bütünlüğünü gözetken bir metafizik anlayış üzerine inşa edilmelidir. Böylelikle Dugin'in siyaset anlayışı, seküler devlet tasarımlarının aksine ontolojik kökenlere dayanan bütüncül bir perspektif sunar.¹²⁰

Platon'un filozof-kral kavramını modern devlet ideallerine bir alternatif olarak yorumlayan Dugin, yönetim yetkinliğinin karakter, bilgi ve metafizik yönelim temelinde belirlenen hiyerarşik bir düzenle sağlanabileceğini savunur. Bu yaklaşım, Platon'un bilgi ve erdemle donanmış seçkin yöneticiler vurgusuna dayanır. Bu doğrultuda Dugin, günümüzün “liberal elit” anlayışını reddeder; onun yerine “aristokratik bilgi sınıfı”nın, yani metafizik eğitime sahip liderlerin yönetimini savunur. Bu düşünce, modern siyasi liderlik modelinden çok, “hakikatin taşıyıcısı” konumunda bir yönetici figürünü öne çıkarır.¹²¹

Demokrasiye yönelik eleştirilerinde Dugin, bu rejimi keyfi, irrasyonel ve toplumsal düzeni zayıflatan bir yönetim biçimi olarak görür. Ona göre demokrasi bireysel haz ve arzuları öne çıkararak siyasal yapının bütünlüğünü bozar. Bu görüş, Platon'un halk yönetimini aşırı özgürlükle ilişkilendiren yaklaşımıyla örtüşür ve demokrasinin “aşırı özgürlükten tiranlığa” geçiş riski taşıdığı fikriyle paralellik gösterir. Dugin'e göre liberal demokrasiler “tek hakikat yoktur” ilkesini benimseyerek siyasal iradenin epistemolojik temellerden yoksun kalmasına yol açar; bu durum ise toplumsal çözölmeyi hızlandıran yapısal bir zaaf yaratır.¹²²

Sonuç olarak Dugin'in siyaset felsefesi, modernitenin getirdiği sekülerleşme ve bireycilik karşısında geleneksel değerleri savunur. Ona göre Batı'da ortaya çıkan ve tüm

¹¹⁹ Dugin, *Politica Aeterna*, 17.

¹²⁰ Dugin, *Politica Aeterna*, 19.

¹²¹ Dugin, *Politica Aeterna*, 20.

¹²² Dugin, *Politica Aeterna*, 20.

dünyaya yayılan ilerleme ideolojisi, insanlığın köklerinden kopmasına neden olmuş, manevi değerleri aşındırarak bireysel hazcılığı ve materyalizmi teşvik etmiştir. Dugin'e göre Gelenekselcilik, toplumsal düzenin metafizik ilkelerle şekillenmesi gerektiğini vurgular ve bu çerçevede Dugin, René Guénon ile Julius Evola gibi düşünürlerden etkilenir. Dugin, demokrasiyi doğal hiyerarşiyi reddeden ve insan doğasına aykırı bir yönetim biçimi olarak değerlendirir. Ona göre, modern demokrasi bireyi kutsal bir düzenin parçası olmaktan kopararak yalnızlaştırır ve toplumsal dokuyu zayıflatır. Demokrasi yerine, güçlü otoriteye, metafizik temellere ve geleneksel hiyerarşiye dayanan bir yönetim modelini savunur. Nihayetinde Dugin, modernitenin ilerleme anlatısını reddederek, bireycilik ve sekülerleşmeye karşı kolektivist, manevi temellere dayalı bir toplum modeli önermektedir.¹²³

2.3.4 Siyaset Felsefesi Açısından Dördüncü Siyaset Teorisi

Alexandr Dugin'e göre günümüz siyasi ideolojileri hem insanlığa hem de çevreye çeşitli zararlar vermiş ve artık işlevselliğini yitirmiş durumdadır. Birçok siyasi görüş, belirli devletler tarafından benimsenmiş ve bu doğrultuda şekillenen politikalarla uygulanmıştır. Ancak bu ideolojiler, zamanla değişen toplumsal, ekonomik ve küresel dinamiklere ayak uydurmakta yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda, bazı stratejistler ve düşünürler mevcut siyasi görüşlerin yetersizliklerini ele alarak yeni siyaset teorileri geliştirme çabasına girişmişlerdir. Bu isimlerden biri de Rus stratejist ve düşünür Alexandr Dugin'dir. Dugin'in dördüncü siyaset teorisini, siyaset felsefesi geleneğinin modern bir ürünü olarak görmek gerekir. Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi* adlı eserinde, modern dünyada hâkim olan liberalizm, faşizm ve Marksizm gibi klasik ideolojilere eleştirel bir bakış getirerek yeni bir siyaset anlayışının temellerini atmaya çalışır. Eserinde, bu teoriyi kapsamlı bir şekilde ele alırken, yalnızca teorik bir çerçeve sunmakla kalmaz, aynı zamanda teorinin pratiğe nasıl dökülebileceğini okuyuculara detaylı bir şekilde betimlemeye çalışır. Dugin, mevcut siyasi paradigmaların yetersizliğine işaret ederken, yeni bir siyaset anlayışının yalnızca bir gereklilik değil, aynı zamanda bir zorunluluk olduğunu savunur.¹²⁴

¹²³ Dugin, *Political Platonism*, 34-38.

¹²⁴ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 29.

Bu bağlamda, dördüncü siyaset teorisi, geçmiş ideolojilerden bağımsız bir çerçeve sunmayı hedefler. Dugin'in yaklaşımı, modern toplumun bireyselleşme ve materyalizm odaklı yapısını sorgularken, bu yapıların insanlık ve doğa üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz eder. Özellikle kültürel çeşitlilik, medeniyetler arası diyalog ve toplumların kendi kimliklerini yeniden inşa etmeleri konularında dikkat çeken Dugin, siyasetin yalnızca ekonomik ve politik çıkarlar ekseninde değil, aynı zamanda kültürel ve metafizik bir boyutta ele alınması gerektiğini ifade eder. Sonuç olarak, Dugin'in teorisi, günümüz siyasetinin tıkanmış yollarına yeni bir yön açma çabası olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşım, siyaseti yalnızca bir yönetim aracı değil, insanın varoluşunu anlamlandıran ve toplumları daha bütüncül bir şekilde ele alan bir disiplin olarak yeniden düşünmeyi önerir. Dugin'in dördüncü siyaset teorisi hem mevcut ideolojilerin eleştirisini hem de yeni bir siyaset anlayışının inşasını bir arada sunmasıyla dikkat çeken özgün bir katkıdır.¹²⁵

Alexandr Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi* adlı eserinde sunduğu yenilikçi teorisinin gelişimini ve ilerlemesini sağlamak amacıyla belirli adımların atılması gerektiğini ifade etmektedir. Dugin'in yaklaşımına göre, bu adımların temelinde yalnızca mevcut siyasi düzenlerin eleştirisi değil, aynı zamanda yeni bir siyasi model inşası yatmaktadır. Onun önerdiği bu adımlar şu şekilde sıralanabilir:

a. Geçmişin ideolojik kalıplarını aşmak: Dugin, son birkaç yüzyılın siyasi tarihinin yeniden ele alınması gerektiğini, ancak bu değerlendirmenin eski ideolojilerin dar çerçeveleri ve kalıplaşmış klişeleri ötesinde, yeni bir bakış açısıyla yapılmasını önermektedir. Bu yaklaşım, geçmişin dogmatik düşüncelerinden sıyrılarak daha yaratıcı ve özgün değerlendirmelere kapı açmayı amaçlar.

b. Küresel toplumun yükselişini anlamak: Modern dönemde küresel toplumun yapısındaki köklü değişikliklere dikkat çeken Dugin, bu dönüşümlerin yalnızca farkına varmakla kalmayıp, aynı zamanda bu yeni gerçekliğin doğru bir şekilde kavranması gerektiğini savunur. Ona göre, küreselleşmenin çok katmanlı ve karmaşık yapısı, siyasi teorilerde köklü bir yeniden değerlendirme ihtiyacını doğurmaktadır.

c. Postmoderniteyi doğru okumak: Postmodern bakış açısının ele alınışında Dugin, bunun yüzeysel bir reddedilmesinden ziyade, doğru bir analiz ve çözümleme ile

¹²⁵ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 31-32.

derinlemesine anlaşılmasını gerekli görür. Postmodernite, ona göre, sadece bir kültürel ya da entelektüel süreç değil, aynı zamanda çağımızın siyasi ve toplumsal meselelerini şekillendiren temel bir gerçekliktir.

d. Statükoya karşı çıkmayı öğrenmek: Dugin, siyasi fikirlerin, programların ya da stratejilerin ötesine geçerek, günümüz statükosunun temel dinamiklerine meydan okunması gerektiğini belirtir. Bu, apolitik ve parçalı bir toplumun statükosunu oluşturan "objektif gerçeklik" ile yüzleşmeyi ve ona karşı bir duruş sergilemeyi içerir.

e. Yeni ve özerk bir siyaset modeli inşa etmek: Dugin'e göre, günümüzün çıkmazları, durgunluğu ve geçmişin sürekli tekrarıyla dolu dünyasına çözüm sunabilecek yeni bir yol ve proje geliştirilmelidir. Bu bağlamda, bağımsız ve özerk bir siyaset modeli, yalnızca mevcut sorunlara bir yanıt değil, aynı zamanda yeni bir medeniyet paradigmasının inşasında da bir başlangıç noktasıdır.¹²⁶

Dugin'e göre Dördüncü Siyaset Teorisi sadece bu kalıplarla sınırlandırılabilir bir teori değildir. Gelişmeye ve değişmeye açık olan bu teori birçok ilim adamının katkılarıyla çok daha önemli bir hale gelecektir. Henüz gelişimini tamamlamayan bu teoriye daha fazla sayıda entelektüel, filozof, tarihçi, politikacı ve bilim adamları katkıda bulunarak ilerlemesini sağlayacaktır. Dugin'e göre 20. Yüzyıldaki tüm siyasi ideolojiler artık miladını doldurmuştur. Hepsi güçlerinin zirve noktalarına ulaşmış ve insanlık için artık yararlı olmayan ideolojiler olarak rafa kaldırılmayı beklemektedirler. Bu ideolojilerin tarihi gelişimine göz attığımızda ilk siyaset teorisinin Liberalizm olduğu görülecektir. Liberalizm, 18. yüzyılın başlarında doğmuş ve zamanla diğer rakip ideolojiler üzerinde baskın bir üstünlük kurarak en istikrarlı, kalıcı ve başarılı ideoloji haline gelmiştir. Başarılı ideoloji olmanın verdiği etkiyle Aydınlanma döneminin güzide mirasını da üstlenmiştir. Günümüz dünyasında, moderniteyle en uyumlu ideoloji olarak kabul edilmesi, Liberalizmin bu başarısının önemli bir göstergesidir. Dugin'e göre ikinci siyaset teorisi olarak Komünizmi göstermek yerinde bir tespit olacaktır. Komünizm, Liberalizmden sonra şekillenmiş ve Liberalizmin ekonomik ve toplumsal düzenine, özellikle burjuva sınıfının hâkimiyeti ve Kapitalist sistemin işleyişine karşı eleştirel bir duruş olarak ortaya çıkmıştır. Bu ideoloji, Kapitalizmin yarattığı sınıfsal eşitsizliklere, ekonomik sömürüye ve toplumsal adaletsizliklere bir tepki niteliği taşımaktadır. Dugin'e

¹²⁶ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 32.

göre Faşizm, üçüncü siyaset teorisi olarak tarih sahnesine çıktı ve bu süreçte modernitenin ruhunu şekillendiren rekabetçi anlayışla güçlü bir bağ kurdu. Bu nedenle, özellikle Hannah Arendt (ö. 1975)¹²⁷ gibi düşünürler, totalitarizmi modernitenin karakteristik siyasal biçimlerinden biri olarak değerlendirdi. Faşizm, geleneksel toplumların fikir ve sembollerine dayanarak diğer ideolojilerden farklı bir yönelime sahip oldu. Ancak bu ideoloji, Liberalizm ve Komünizm gibi ilk iki siyaset teorisinden sonra ortaya çıkmasına rağmen, sahnede çok kısa bir süre kalabildi ve hızla tarih sahnesinden çekildi. Faşizmin erken yok oluşunun temel nedenlerinden biri, ideolojik zeminindeki kırılganlık ve diğer iki teoriyle kurulan ittifakın sınırlı doğasıydı. Buna ek olarak, Hitler'in stratejik coğrafi hesap hataları, Faşizmin daha geniş bir siyasi etki alanı oluşturamadan çöküşüne yol açtı. Bu durum, Faşizmin modern siyaset tarihindeki kısa ömrünü ve kırılganlığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.¹²⁸

Faşizmin sahneden çekilmesi, birinci ve ikinci siyaset teorileri arasındaki mücadeleyi daha belirgin hâle getirmiş ve bu çatışma, “Soğuk Savaş” olarak adlandırılan yaklaşık yarım yüzyıllık bir döneme zemin hazırlamıştır. Bu süreçte, dünya çift kutuplu bir yapıya bürünerek stratejik ve ideolojik anlamda keskin bir ayrışma yaşamıştır. Nihayetinde, 1991 yılında birinci siyaset teorisi olan Liberalizm, ikinci siyaset teorisi olarak kabul edilen Sosyalizme karşı üstünlük sağlamış ve bu durum, Komünizmin küresel ölçekte gerilemesine neden olmuştur. 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, toplumların geleceği konusunda büyük rol oynayan üç büyük siyaset teorisinden yalnızca Liberalizm ayakta kalmıştır. Ancak Liberalizmin tek başına hâkim güç hâline gelmesine rağmen, ideolojilerin sonuna gelindiğine dair genel bir kanaat oluşmuştur. Bu durum, Liberalizmin küresel anlamda rakipsiz kalmasının, onu yeni bir meydan okumadan muaf tutmadığını göstermektedir. Zira ideolojilerin sonunun geldiği düşüncesi, farklı siyasal ve toplumsal dinamiklerin ortaya çıkmasına yol açmakta; Liberalizmin karşısında yeni alternatif arayışlarına zemin hazırlamaktadır. Böylece, siyaset teorilerinin yalnızca

¹²⁷ Hannah Arendt, Martin Heidegger ile çalışmış Alman Yahudi'si siyaset teorisyenidir. Nazilerden kaçarak ömrünün büyük bölümünü ABD'de geçirmiş ve 20. Yüzyılın en etkili siyasi filozoflarından birisi haline gelmiştir. Dugin burada onun Totalitarizmin Kökenleri (*The Origins of Totalitarianism*) isimli eserine atıf yapmaktadır. Detaylı bilgi için bk. *Vikipedi: Özgür Ansiklopedi*, son erişim 26 Temmuz 2025, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Hannah_Arendt#:~:text=Hannah%20Arendt%20\(Almanca%20telaffuz%3A%20%5B,kuramc%C4%B1lar%C4%B1ndan%20biri%20olarak%20kabul%20edilir.](https://tr.wikipedia.org/wiki/Hannah_Arendt#:~:text=Hannah%20Arendt%20(Almanca%20telaffuz%3A%20%5B,kuramc%C4%B1lar%C4%B1ndan%20biri%20olarak%20kabul%20edilir.)

¹²⁸ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 37-38.

rekabetten ibaret olmadığı, aynı zamanda sürekli dönüşen ve yeni anlamlar kazanan yapılar olduğu gerçeği belirginleşmektedir.¹²⁹

Dugin'e göre, 21. yüzyılın başlangıcı, üç büyük siyaset teorisinin de sona erdiği bir döneme tekabül etmektedir. Ancak her bir ideolojinin sona eriş biçimi farklılık arz etmektedir. Üçüncü siyaset teorisi, henüz gelişim sürecini tamamlamadan ortadan kaldırılmış, ikinci siyaset teorisi hem miladını doldurduğu hem de artık fayda vermediğinden dolayı yenik düştü. İlk siyaset teorisi ise köklü bir dönüşüme uğrayarak post-liberalizm ve küresel piyasa toplumu şeklinde yeniden biçimlenmiştir. Bu dönüşümler, siyasal düşüncenin durağan bir yapı olmadığını, aksine tarihsel ve toplumsal şartlara bağlı olarak sürekli değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, 20. yüzyıl boyunca etkin olmuş bu siyaset teorilerinin günümüz dünyasında artık geçerliliğini yitirdiği görülmektedir. Küresel siyasal ve ekonomik dinamikler değişmiş, dolayısıyla bu teorilerin sunduğu açıklama modelleri yetersiz kalmıştır. Modern dünyanın karşı karşıya olduğu yeni meseleler ekonomik eşitsizlikler, çevresel krizler, kültürel çatışmalar ve dijital çağın yarattığı toplumsal dönüşümler mevcut ideolojik çerçeveler içinde çözüme kavuşturulamaz hâle gelmiştir. Bu durum, mevcut siyaset teorilerinin hem teorik hem de pratik düzlemde yetersiz kaldığını ve yeni bir paradigmanın inşasına duyulan ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Tam da bu noktada, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin gerekliliği gündeme gelmektedir. Geleneksel ideolojik yapıların günümüz dünyasını anlamlandırmada yetersiz kaldığı gerçeği, alternatif bir teorik çerçevenin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu yeni teorinin nasıl şekilleneceği, hangi temel ilkeler üzerine inşa edileceği ve mevcut sistemlerle nasıl bir etkileşim içerisinde olacağı, çağın koşullarına ve entelektüel arayışlara bağlı olarak şekillenecektir. Dolayısıyla, Dördüncü Siyaset Teorisi yalnızca bir ihtiyaç olarak değil, aynı zamanda geleceğin siyasal tahayyülünü belirleyecek bir zorunluluk olarak da değerlendirilmelidir.¹³⁰

Dördüncü Siyaset Teorisi'nin manevi değerlerle olan ilgisini anlamak için diğer üç siyaset teorisinin manevi değerlerle olan ilişkisine bakmak gerekecektir. Dugin'e göre gelenek ve onun temel unsurları olan din, hiyerarşi ve aile, modernitenin yükselişiyle birlikte ciddi bir dönüşüm geçirmiş ve büyük ölçüde çöküşe uğramıştır. Üç büyük siyaset teorisinin her biri, esasen modernitenin bu kırılmasını farklı biçimlerde yorumlayan

¹²⁹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 39.

¹³⁰ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 41.

düşünürler tarafından inşa edilmiştir. Friedrich Nietzsche (ö. 1900)'nin "Tanrı'nın ölümü" kavramı, Max Weber (ö. 1920)'in "dünyanın büyüünün bozulması" tezi ve kutsalın sekülerleşme süreçleriyle sona erdiği fikri, bu ideolojik yapıların temel varsayımları arasında yer almıştır. Modern çağın özünü belirleyen temel dönüşüm, insanın Tanrı'nın yerine geçmesi ve dini düşüncenin yerine felsefe ile bilimin ikame edilmesidir. Bu süreçte, akılcılık, teknolojik ilerleme ve seküler yapılar, vahyin yerini almış ve modernitenin kurucu unsurları hâline gelmiştir. Ancak modernite, postmodern düşünce içerisinde kendi sınırlarına ulaşarak tükenmişse, bu durum yalnızca modernitenin değil, onunla doğrudan sürdürülen "Tanrıların savaşı" döneminin de sona erdiğini göstermektedir. Postmodern birey, artık dine karşı doğrudan bir karşıtlık sergilemekten ziyade, ona kayıtsız ve ilgisiz bir tavır takınmaktadır. Bu kayıtsızlık, dinin tarih boyunca karşılaştığı entelektüel meydan okumalardan farklı bir nitelik taşımakta, sekülerleşme süreçlerinin geldiği yeni aşamayı gözler önüne sermektedir. Lakin geleneksel dine kayıtsız kalan postmodernite insanı satanizm gibi içerisinde ezoterik felsefi öğretilerin olduğu sahte dinler yaratarak inanma ihtiyacını gidermeye çalışmaktadır. Başka bir perspektiften bakıldığında insanların bu tarz sahte dinlere yönelmesinin insanlığa vereceği zararın, dogmatik ateizmden ve materyalizmden daha fazla olacağı konusu ürkütücü görünmektedir. Ancak Dördüncü Siyaset Teorisi uzmanları, geleneği ve onun bizlere bahsettiği manevi değerleri korumayı ve yeni dünya düzenine adapte edebilmeyi başarırorsa işte o zaman inanç istismarı ve zulüm oranlarında ciddi düşüşleri görebiliriz.¹³¹

Dugin'e göre Modernitenin bir dönem marjinalleştirerek dışladığı ve uygulanamaz gördüğü siyasal projeler, günümüzde yeniden tartışmaya açılmakta ve artık eskisi kadar başarısızlığa mahkûm olarak değerlendirilmemektedir. Bu dönüşüm, postmodern çağın siyasal ve kültürel dinamiklerinin bir sonucu olup, ideolojilerin mutlak bir sona ulaşmadığını, aksine farklı bağlamlarda yeniden şekillenerek varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Postmodernitenin getirdiği esneklik, geçmişte radikal veya irrasyonel olarak görülen fikirlerin yeniden gözden geçirilmesine ve hatta belirli çevrelerde meşruiyet kazanmasına imkân tanımaktadır. Bu süreç, yalnızca siyasal söylemin değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel normların da dönüşüme uğradığını

¹³¹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 52.

ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, modernitenin kesin olarak reddettiği ya da geride bıraktığını iddia ettiği birçok düşünce ve hareket, postmodern dönemde farklı biçimlerde yeniden ortaya çıkmakta ve yeni meşruiyet alanları kazanmaktadır. Postmodernitenin öne çıkardığı figürlerin genellikle toplumun geleneksel kategorilerine uymayan kişiler (ucubeler, yaratıklar, travestiler ve yozlaşmışlar vb.) olması, yalnızca rastlantısal bir olgu değildir; aksine, bu eğilim postmodern kültürel dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel ve hiyerarşik yapıları sorgulayan postmodern söylem, "ucube", "marjinal", "öteki" olarak görülen bireyleri kültürel ve siyasi aktörler olarak merkeze yerleştirmektedir. Bu süreç, yalnızca toplumsal normların dönüşümüne değil, aynı zamanda geçmişte "arkaik" ya da "demode" olarak nitelendirilen düşüncelerin ve hareketlerin de yeniden gündeme gelmesine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, yalnızca İslâmi köktencilüğün küresel ölçekte kazandığı etki alanı değil, aynı zamanda Amerikan siyasetinde giderek daha görünür hâle gelen muhafazakâr Protestan akımların yükselişi de dikkate değer gelişmeler arasındadır.¹³²

Dugin'in kanaatine göre, Dispensasyonalizm¹³³ ve Mormonluk¹³⁴ gibi tarihsel kökenleri oldukça eskiye dayanan Protestan mezheplerinin Amerikan dış politikası üzerindeki etkisi, postmodern çağda geleneksel dinî yapılarla siyasal karar mekanizmaları arasındaki ilişkinin hâlâ güçlü olduğunu göstermektedir. Örneğin, eski ABD Başkanı George W. Bush'un Irak Savaşı'na dair "Tanrı bana Irak'ı işgal etmemi söyledi" şeklindeki açıklaması, yalnızca bireysel bir söylem olmanın ötesinde, Protestan-Metodist

¹³² Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 52.

¹³³ Dispensasyonalizm, 19. yüzyılda John Nelson Darby tarafından sistematik hâle getirilen, Protestan Hristiyanlık içinde özellikle Evanjelik ve Fundamentalist çevrelerde yaygınlık kazanan bir teolojik yorumdur. Bu yaklaşım, tarihi Tanrı'nın insanlıkla olan ilişkisini belirli çağlara (dispensasyonlara) ayırarak açıklamaktadır. En belirgin özelliklerinden biri, Kitâb-ı Mukaddes'in kelimesi kelimesine yorumlanması ve özellikle Eski Ahit'teki peygamberliklerin gelecekte, özellikle de İsrail Devleti'nin rolü bağlamında gerçekleşeceğine olan inançtır. Dispensasyonalizm, kıyamet ve Mesih'in yeryüzüne dönüşü (ikinci geliş) ile ilgili premillenyalist bir bakış açısına sahiptir; yani Mesih'in dönüşünün bin yıllık bir altın çağı başlatacağına inanılır. Detaylı bilgi için bk. Büşra Elmas, "Dispensasyonalizm: Tarihi, Öğretileri ve Etkileri" <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3476267>

¹³⁴ Mormonluk, 19. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde Joseph Smith tarafından kurulan ve resmi adı İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi (The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints) olan bir Hristiyan hareketidir. Mormon doktrini, Kitâb-ı Mukaddes'e ek olarak Mormon Kitabı adlı kutsal metne dayanır ve Tanrı'nın vahyinin peygamberler aracılığıyla devam ettiğini savunur. Mormon inancına göre, İsa Mesih Amerika kıtasına gelmiş ve burada da takipçileri olmuştur. Kilise, Tanrı'nın üç ayrı varlıktan oluştuğunu (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) savunan geleneksel Hristiyan üçleme anlayışından farklı bir teolojiye sahiptir. Mormonlar, aile kurumuna büyük önem vermeleri, misyonerlik faaliyetleri ve sıkı cemaat yapılarıyla tanınırlar. Detaylı bilgi için bk. Ramazan Işık, "Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Araştırma" <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/574902>

teolojik çerçevenin siyasal karar alma süreçleri üzerindeki etkisini de gözler önüne sermektedir. Bu tür örnekler, modernitenin öngördüğü sekülerleşme sürecinin, mutlak bir din dışı alan oluşturmak yerine, dinî söylemin farklı biçimlerde yeniden üretilmesine zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, postmodern dönemde yalnızca seküler ve liberal eğilimler değil, geleneksel ve köktenci hareketler de küresel siyaset sahnesinde etkili olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Dördüncü Siyaset Teorisi, ilham kaynağı olarak yalnızca moderniteye veya onun ürettiği fikirlere bağımlı kalmak zorunda değildir; aksine, modernite öncesinde var olan düşünce geleneklerine yönelme özgürlüğüne sahiptir. "Tanrı'nın ölümü" kavramı, modern çağın zorunlu bir kabullenmesi olmaktan çıkmakta, bireyler için vazgeçilmez bir düşünsel çerçeve olma niteliğini yitirmektedir. Postmodern insan, sekülerleşme süreçlerinin etkisiyle, bu kavramı sorgulamaktan ziyade, ona karşı kayıtsız bir tutum geliştirmiştir. Öyle ki, "Tanrı'nın ölümü" fikri, artık ne bireysel ne de toplumsal düzeyde anlamlı bir mesele olarak görülmektedir. Bu kayıtsızlık, yalnızca modern düşüncenin değil, postmodernitenin de belirleyici bir özelliği hâline gelmiştir.¹³⁵

Dugin'e göre, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin savunucuları, sekülerleşmenin ve ateist düşüncenin dayattığı kabulleri reddederek, Tanrı inancını koruyabilir ve "Tanrı'nın ölümüne dair söylenen sözler bizim için bir anlam ifade etmez, tıpkı akıl sağlığını yitirmiş birinin hezeyanlarını dikkate almadığımız gibi" şeklinde bir yaklaşım benimseyebilirler. Bu tür bir tavır, yalnızca metafizik bir iddia değil, aynı zamanda modernite sonrası siyasal ve entelektüel yönelimlerin yeniden şekillenmesini sağlayabilecek bir zihinsel devrim niteliğindedir. Bu durum, teolojinin düşünsel alana geri dönüşüne ve Dördüncü Siyaset Teorisi'nin temel bileşenlerinden biri hâline gelmesine zemin hazırlamaktadır.¹³⁶

Dugin'in *Dördüncü Siyaset Teorisi* kitabını incelediğimizde bu teorinin felsefi altyapısını kurarken özellikle Avrupalı filozoflardan birisi olan Martin Heidegger'den faydalandığını görmekteyiz. Dugin'in akademik çalışmalarında Heidegger önemli bir ilham kaynağı olmuş Heidegger üzerine müstakil bir kitap yazmıştır.¹³⁷ Eserinde birçok

¹³⁵ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 53.

¹³⁶ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 54.

¹³⁷ Alexandr Dugin, *Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning* (Martin Heidegger: Başka Bir Başlangıcın Felsefesi) adlı eserinde, Heidegger'in felsefesini kendi siyaset felsefesiyle ilişkilendirerek yorumlamaktadır. Dugin, Heidegger'in "Sein" (Varlık) kavramını ve "Dasein" (orada-oluş) anlayışını, modern Batı medeniyetinin eleştirisi bağlamında ele alır. Kitapta, Heidegger'in "başka bir başlangıç" (die andere Anfang) fikri ile gelenekselcilik, Avrasyacılık ve post-liberal siyaset arasındaki bağlar

konuda Heidegger'den bahseden Dugin özellikle Heidegger'in modernite eleştirisinden oldukça etkilenmiş ve onu siyasal bir bağlama taşımıştır. Dugin, Batı merkezli liberalizmin ve küreselleşmenin, insanları geleneklerinden, kültürel kimliklerinden ve tarihsel köklerinden kopardığını savunur. Heidegger'in "Varlığın unutulmuşu" kavramı, Dugin'in gözünde modern Batı ideolojilerinin dayattığı bireycilik ve sekülerleşmeyle paraleldir. Heidegger'in Batı düşüncesinin nihilizme sürüklendiğine dair görüşleri, Dugin tarafından siyasal bir yorumla desteklenmiş ve Dördüncü Siyaset Teorisi'nin temelini oluşturmuştur. Dugin, birinci (Liberalizm), ikinci (Komünizm) ve üçüncü (Faşizm) siyaset teorilerinin 20. yüzyılda başarısız olduğunu savunarak, modern dünyanın yeni bir siyasal paradigmaya ihtiyaç duyduğunu ileri sürer. Bu yeni paradigma, Heideggerci varlık düşüncesinden ilham alan, Batı merkezli olmayan, geleneksel değerlere dayalı ve çok kutuplu bir dünya düzeni öngören bir yaklaşımdır. Dugin'in "Varlık" düşüncesini Heidegger'den alıp siyasal bir projeye dönüştürmesi, onun felsefî temellerinin büyük ölçüde Heidegger'den esinlendiğini göstermektedir. Martin Heidegger ve Alexandr Dugin arasındaki ilişki, felsefî bir modernite eleştirisinin siyasal bir ideolojiye dönüşümünü göstermesi açısından önemlidir. Heidegger, modernitenin insanın varlıkla olan ilişkisini unutturduğunu ve onu teknik bir nesneye dönüştürdüğünü savunurken Dugin, bu eleştiriye Batı merkezli liberal dünya düzenine karşı geliştirdiği siyasal teorisine uyarlamıştır. Dolayısıyla Dugin'in Dördüncü Siyaset Teorisi, Heidegger'in düşüncelerinden büyük ölçüde beslenmiş ve modernite karşıtı bir ideolojik zemin üzerine inşa edilmiştir. Heidegger'in felsefesi, Dugin'in siyasal görüşlerine ontolojik bir temel sağlamak ve onun Batı'ya yönelik eleştirilerini daha derin bir felsefî bağlama oturtmaktadır.¹³⁸

21. yüzyılın siyasi ve ideolojik dengeleri, önceki yüzyıllarda hâkim olan büyük siyaset teorilerinin etkisini yitirmesiyle birlikte yeniden şekillenmeye başlamıştır. Liberalizm, Komünizm ve Faşizm gibi üç büyük ideolojik paradigmanın tarih sahnesinde bıraktığı boşluk, yeni bir siyasal düşünceye duyulan ihtiyacı daha da belirgin hâle getirmiştir. Alexandr Dugin, bu doğrultuda geliştirdiği Dördüncü Siyaset Teorisi ile

incelenmektedir. Dugin, Heidegger'in metafizik eleştirisini modern dünyanın krizini açıklamak için kullanır ve bu bağlamda alternatif bir siyasal model önermektedir.

¹³⁸ Michael Millerman, *Beginning with Heidegger: Strauss, Rorty, Derrida, Dugin and the Philosophical Constitution of the Political* (Toronto: Toronto University, Doktora Tezi, 2018), 255; Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 55.

modernitenin ve postmodernitenin getirdiği mevcut siyasal yapıların ötesine geçen alternatif bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır. Ancak böylesine kapsamlı bir teorinin inşası, belirli felsefî ve ideolojik temellere dayanan hipotezler üzerine kurulmalıdır. Dugin, bu bağlamda Dördüncü Siyaset Teorisi'nin inşa sürecine yön veren dört temel hipotez ortaya koymaktadır. Dördüncü Siyaset Teorisi'nin ilk hipotezi, siyasal düşüncenin temelinde yer alan özne kavramına yönelik köklü bir dönüşümü öngörmektedir. Geleneksel siyaset teorileri, tarihsel süreç boyunca farklı özne tanımlamaları üzerine inşa edilmiştir. Liberalizm bireyi merkeze alırken, Marksizm sınıfı, Faşizm ise devleti, ırkı veya milleti siyasal özne olarak kabul etmiştir.¹³⁹ Alexandr Dugin ise bu kategorik ayrımları aşarak, siyasal öznenin artık tekil bir varlık olarak ele alınamayacağını, aksine birey, sınıf, devlet, ırk ve millet gibi unsurların bir araya gelerek daha bütüncül bir özne oluşturacağını savunmaktadır. Bu yaklaşım, modern siyasal paradigmalardan temelini sarsan radikal bir öneridir. Zira modernite, bireyi merkeze alan liberal anlayış ile toplumsal sınıfları merkeze alan sosyalist yaklaşımlar arasında bir gerilim yaratarak siyaset teorisini şekillendirmiştir. Ancak Dugin, siyasal öznenin bu dar çerçevelere hapsedilemeyeceğini ve çağdaş dünyada daha kapsayıcı bir özne tasarımına ihtiyaç duyulduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda, postmodernitenin bireyi parçalanmış, kimliksiz ve atomize bir varlığa indirgemesi karşısında, Dugin'in önerdiği "birleşik özne" fikri, kimliksel ve kültürel unsurları da göz önünde bulundurarak yeni bir siyaset modeli inşa etmeye çalışmaktadır. Ancak bu hipotezin pratikte nasıl uygulanacağı tartışmalıdır. Farklı toplumsal, ekonomik ve kültürel unsurların bir araya gelerek nasıl tutarlı ve işlevsel bir siyasal özne oluşturacağı sorusu, teorinin en kritik meselelerinden biridir. Geleneksel siyasal düşüncenin temel taşlarını reddeden bu yaklaşım, aynı zamanda post-liberal ve postmodern bir siyaset anlayışının kapılarını aralamakta, ancak bu birleşik öznenin hangi ölçütlere göre şekilleneceği konusunda belirli belirsizlikler barındırmaktadır.¹⁴⁰

Dördüncü Siyaset Teorisi'nin ikinci hipotezi, fenomenolojinin yöntemsel araçlarını kullanarak siyasal özneyi yeniden değerlendirmeyi önermektedir. Bu hipotez, klasik ideolojilerin varsaydığı tarihsel özne anlayışından bağımsız bir çerçeve oluşturmayı amaçlamakta ve bu doğrultuda Edmund Husserl (ö. 1938)'in geliştirdiği

¹³⁹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 71.

¹⁴⁰ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 72-75.

“Epoche” (paranteze alma) yöntemine başvurmaktadır. Bu yöntem, fenomenolojik araştırmalarda bireyin mevcut ön kabullerini askıya almasını ve olguları olduğu gibi değerlendirmesini gerektirir. Dugin, siyasetin de benzer bir yaklaşımla ele alınmasını önererek, metafizik ve teolojik öğelerden arındırılmış bir yaşam dünyasının ampirik olarak tanımlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu hipotezin temel önermesi, modern siyaset düşüncesinin belirli ideolojik kalıplar içinde şekillenmiş olmasından hareketle, bu kalıpların dışına çıkılmadıkça siyasal öznenin gerçek doğasının kavranamayacağıdır. Liberalizm, Sosyalizm ve Faşizm gibi büyük siyaset teorileri, tarihsel özneyi kendi normatif çerçeveleri içinde tanımlamış ve böylece alternatif yorumlara kapalı bir yapı oluşturmuştur. Dugin ise, bu sınırlayıcı bakış açılarından kurtulabilmek için fenomenolojik bir yöntem benimsemeyi ve siyaseti tamamen yeni bir perspektiften değerlendirmeyi teklif etmektedir.¹⁴¹

Ancak bu yaklaşım birtakım eleştirilere de açıktır. Zira siyaseti metafizik ve teolojik unsurlardan arındırma çabası, insan toplumlarının tarih boyunca siyasal yapılarla iç içe geçmiş olan inanç ve değer sistemlerini göz ardı etme riskini taşımaktadır. Toplumsal kimliklerin inşasında ve siyasal meşruiyetin sağlanmasında din, kültür ve metafizik kavrayışların belirleyici olduğu düşünülürse, böylesi bir soyutlama yöntemi gerçekliği tam anlamıyla yansıtamayabilir. Öte yandan, Dugin’in önerdiği fenomenolojik analiz, mevcut siyaset teorilerinin sınırlarını aşma ve yepyeni bir siyasal kavrayış geliştirme noktasında radikal ancak ilgi çekici bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Dördüncü Siyaset Teorisi’nin üçüncü hipotezi, fenomenolojik yöntemin sınırlarını genişletmeyi ve siyasal düşüncenin temelini Martin Heidegger’in “Dasein” (varoluş) kavramı üzerine inşa etmeyi önermektedir. Dugin’e göre, Heidegger’in ontolojik analizleri yalnızca bireysel varoluşun doğasını açıklamakla kalmaz, aynı zamanda siyasal öznenin nasıl kavranması gerektiğine dair yeni bir bakış açısı sunabilir. “Dasein”, Heidegger’in felsefesinde varoluşsal yapısıyla ayrıntılı bir şekilde incelenmiş olup, siyasal teori için de karmaşık ancak bütüncül bir model geliştirmeye elverişli bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda Dugin, Heidegger’in bilhassa 1936-1945 yılları arasındaki felsefi çalışmalarına dikkat çekmekte ve bu dönemde geliştirdiği düşüncelerinin siyasal teorinin temellendirilmesi açısından göz ardı edilmemesi

¹⁴¹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 72-75.

gerektiğini vurgulamaktadır. Zira Heidegger’in “Dasein” analizleri, tarihsel varoluşun özgüllüğünü, kimliğin inşasını ve topluluk bilincini merkeze alarak, klasik siyasal özne kavrayışlarına meydan okuyacak bir perspektif sunmaktadır. Ne var ki, modern siyaset bilimi içinde Heidegger’in bu dönemdeki çalışmalarına dair hâkim yorumlar, onun siyasal yönelimlerini göz ardı ederek büyük ölçüde varlık felsefesine odaklanmaktadır. Dugin, bu ihmalin giderilmesiyle Heidegger’in felsefesinin yalnızca metafizik bir tartışma alanı olmaktan çıkıp, aynı zamanda yeni bir siyaset felsefesinin inşasında kullanılabilecek güçlü bir temel sunduğunu iddia etmektedir. Bu hipotez, Dördüncü Siyaset Teorisi’nin öznesine dair önceki yaklaşımlardan önemli bir farklılık göstermektedir. İlk hipotezde önerilen “birleşik özne” fikri, geleneksel siyasal kategorilerin ötesinde yeni bir kolektif kimlik inşa etmeyi amaçlarken, üçüncü hipotez varoluşu merkeze alan daha ontolojik bir yaklaşımı öne çıkarmaktadır. Dugin’e göre “Dasein” hipotezi kabul edildiği takdirde siyaset teorisinin tarihi inşasının sağlanmasında bu kavram bir yol haritası görevi görecektir. Dugin, öznenin “Dasein” olarak kabul edildiği takdirde Dördüncü Siyaset Teorisi için şöyle bir planlamanın olacağından bahseder:¹⁴²

- a. *“Dasein ve devlet;*
- b. *Dasein ve sosyal katmanlaşma;*
- c. *Dasein ve güç (güç istenci);*
- d. *Varoluş ve siyaset;*
- e. *Siyasi geçiciliğin ve dünyeviliğin ufukları;*
- f. *Varoluşsal mekansallık ve sınırların fenomenolojisi;*
- g. *Prens¹⁴³ ve hiçlik;*
- h. *Parlamento, tercih ve ‘Ölüm-için-Varoluş’¹⁴⁴;*
- i. *Vatandaşlık ve Varoluşunun muhafızlarının rolü;*
- j. *Referandum ve amaçlılık;*
- k. *Hukuk sisteminde otantiklik ve otantik olmama halleri;*
- l. *Hukuk sisteminin varoluşsal felsefesi;*

¹⁴² Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 77.

¹⁴³ Niccolo Machiavelli’nin 1532’ye tarihlenen ve galip gelmek uğrunda devlete (ve idarecilerine) icabında tüm ahlaki ve dini kaygılarından arınarak çıkarına olacak her yolu ve uygulamayı mubah görme fikrini ilke olarak ileri süren eseri.

¹⁴⁴ Diğer bir tabirle ‘ölüme-doğru-varlık’; kısacası insanı özünden ve kendisi olmaktan ayıran gündelik dünyevi meseleler yüzünden hissedilen kaygı.

m. *Devrim ve Tanrıların kaçışı;*

n. *Şehirleşme ve Varoluşun evi.*

Doğal olarak bu, yeni siyaset biliminin ilgi alanlarının yalnızca üstünkörü ve taslak bir şemasıdır".¹⁴⁵

Ancak bu noktada eleştirel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Heidegger'in felsefesinin siyaset teorisine nasıl uygulanacağı konusu hala tartışmalıdır. Dasein, bireysel varoluşu temel alan bir kavram olmakla birlikte, kolektif bir siyasal özne inşası için ne ölçüde uygun olduğu sorusu cevapsız kalmaktadır. Dugin'in önerisi, Heidegger'in felsefesini siyasal teorisine taşıyarak radikal ve yenilikçi bir girişim olsa da bunun siyasal pratik açısından nasıl somut bir modele dönüşeceği hususu daha fazla açıklamaya ihtiyaç duymaktadır.

Dördüncü hipotez, imgelem olgusunu merkeze alır. Bu kavram, Gilbert Durand (ö. 2012)'ın çalışmaları çerçevesinde derinlemesine incelenmiş olup, Dugin, "*İmgelemin Sosyolojisi*" adlı yeni eserinde bu temel görüşleri ele almaktadır. Dugin'e göre İmgelem, toplumsal ve bireysel yapıları önceleyen, kültürel ve siyasal düzeneklerin oluşumunda belirleyici bir rol oynayan kurucu bir unsurdur. Durand, Jung (ö. 1961) ve Bachelard (ö. 1962)'ın düşüncelerinden hareketle, imgelemin insanın varoluşsal hakikatini, özünde barındırdığı özgün ve bağımsız biçimler aracılığıyla inşa ettiğini öne sürer. Bu bağlamda, tarihsel ve siyasal süreçlerin analizinde imgelem, yalnızca bir yansıtma mekanizması olarak değil, aynı zamanda aktif bir kurucu güç olarak ele alınmalıdır. Eğer imgelemi salt bireysel tasavvurun bir ürünü olmaktan çıkarıp, siyasal alanda özgün bir aktör olarak değerlendirirsek ve ona bir nevi kurumsal bir statü atfedersek, bugüne kadar büyük ölçüde ihmal edilmiş yeni bir teorik alan açabiliriz. 1968 hareketine mensup öğrenciler, dönemin siyasal yapılarından bağımsızlaşmayı amaçlayarak imgelemin etkisinden arınmayı hedeflemiş olsalar da imgelemin politik bir özne olarak konumlandırılabilceğini kavramaları pek mümkün değildi. Onların eleştirel duruşu, bireyi ve sınıfı merkeze alan bir söylemle sınırlı kalmış, hatta Marksizm'i psikoanalitik bir eksene oturatarak yeniden yorumlama girişiminde bulunmuşlardı. Dugin'e göre, Dördüncü Siyaset Teorisi'ni inşa sürecinde, yerleşik paradigmaların dışına çıkılarak yeni bir hermenötik çerçeve geliştirilmelidir. Henüz tam anlamıyla olgunlaşmamış olan bu teori, belirli kavramsal çerçeveler ve öncü yaklaşımlar etrafında şekillenmektedir. Ancak, kuramsal bütünlüğün

¹⁴⁵ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 77-78.

henüz sağlanmamış olması, temel meselelerin açıklığa kavuşmasına engel teşkil etmemektedir. Bilakis, bu belirsizlik süreci, teorinin sınırlarını ve esas tehlikelerin nerede konumlandığını giderek daha net bir biçimde ortaya koymaktadır.¹⁴⁶

Dugin'e göre, her yönüyle katı ve eksiksiz bir şekilde şekillendirilen siyasi teori, doğası gereği özgün olamaz ve mutlaka bazı sahte öğeler içerir. Tam olarak biçimlenmemiş ve eksik kalan ideolojiler ya da teoriler ise, doğal ve özgürdür. Bu bağlamda, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin inşa sürecinin ve felsefi temellerinin geliştirilmesi sırasında pek çok meselenin bilinçli olarak tamamlanmamış bırakılması, teorinin özgür ve doğasına uygun bir karakter taşıdığını gösterir. Dugin'in görüşüne paralel olarak, bu durum teorinin sürekli bir evrim içinde olduğunu ve belirli öğelerinin zaman içinde keşfedilmesi gerektiğini ifade eder. Bu sebeple, Dugin'e göre, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin geliştiricileri, üzerine titizlikle çalışmaya devam etmelidir; ancak bazı noktaların, tam anlamıyla açıklanmadan bekletilmesi, bu teorinin organik gelişiminin bir parçası olarak kalmalıdır.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 79.

¹⁴⁷ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 99.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ALEXANDR DUGİN'İN İSLÂM COĞRAFYASINA BAKIŞI

Dördüncü Siyaset Teorisi, Dugin'in Avrasyacılık ve çok kutupluluk teorilerinin felsefi zirvesini oluşturmaktadır. Avrasyacılık ve çok kutupluluk, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin pratik bir açılımı olarak durmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında, Dördüncü Siyaset Teorisi'nin pratik bir açılımı olarak Avrasyacılık ve çok kutupluluk teorileri açısından Dugin'in İslâm coğrafyasına bakışı ele alınacaktır.

3.1. AVRASYACILIK, ÇOK KUTUPLULUK VE DÖRDÜNCÜ SİYASET TEORİSİ AÇISINDAN İSLÂM COĞRAFYASI

Alexandr Dugin, Avrasyacılık düşüncesinin çağdaş temsilcilerinden biri olarak, Batı merkezli dünya düzenine karşı alternatif bir küresel sistem tasavvur etmektedir. Onun siyasal ve felsefi teorileri, özellikle Avrasyacılık, çok kutupluluk ve Dördüncü Siyaset Teorisi çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Dugin'in İslâm coğrafyasına yönelik değerlendirmeleri, İslâm'ın jeopolitik konumu, medeniyetler arası ilişkiler ve anti-liberal dünya düzeni perspektifinden ele alınabilir. Dugin'in Avrasyacılık anlayışı, medeniyetleri kültürel ve jeopolitik temeller üzerinden tanımlayan bir yaklaşımdır. Ona göre Avrasya, Batı hegemonyasına karşı duran kadim medeniyetlerin buluşma noktasıdır ve İslâm medeniyeti bu oluşumun ayrılmaz bir parçasıdır. İslâm coğrafyası, Avrasya bloğunun temel yapı taşlarından biri olarak görülür ve özellikle İran, Türkiye ve Orta Asya ülkeleri bu ekseninde kritik bir rol oynar. Dugin, Batı'nın seküler ve materyalist anlayışına karşı İslâm'ın geleneksel değerlerini savunarak, İslâm toplumlarını Avrasyacı bir medeniyet perspektifi içinde konumlandırmaktadır. Avrasyacılığı İslâm dünyası için bir çıkış kapısı olarak gören Dugin'e göre İslâm devletlerinin ekonomik ve siyasal bağımsızlığını kazanmasının yolunun Batı hegemonyasına karşı direniş göstermek olarak görmektedir. Bu direniş için güçlü ortaklıklar kurulması gerektiğini düşünen Dugin, İslâm dünyası ve Avrasya devletlerinin iş birliğini Avrasyacılığın geleceği açısından çok önemli görmektedir. Bu doğrultuda, İslâm dünyasını Batı karşıtı jeopolitik ittifakın bir parçası olarak ele almakta ve Batı'nın emperyalist politikalarına karşı İslâm'ın direnişini vurgulamaktadır.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Dugin, *Dünya Adasında Son Savaş*, 15.

Dugin'in küresel siyasete dair en önemli önerilerinden biri, çok kutuplu dünya düzeni modelidir. Bu model, Batı merkezli hegemonyanın sona ermesi gerektiğini ve yerine birden fazla güç merkezinin inşa edilmesi gerektiğini öne sürer. Bu yeni sistemde Batı sadece bir aktör olarak kalmalı, ancak dünya düzenini tek başına belirleyen hegemonik bir güç olmamalıdır. Bu çerçevede İslâm dünyası, Dugin'in perspektifinde bağımsız bir güç odağı olarak konumlandırılmaktadır. Ona göre, İslâm medeniyeti tek başına bir jeopolitik ve kültürel kutup oluşturabilecek potansiyele sahiptir. Bu bağlamda Dugin, Batı'nın İslâm dünyasına yönelik oryantalist ve sömürgeci politikalarını eleştirmekte, ancak İslâm dünyasının Batı karşıtı bir eksenle konumlanmasını da stratejik bir gereklilik olarak görmektedir. Bununla birlikte, Dugin'in önerdiği çok kutuplu sistem içinde İslâm dünyası, Avrasya eksenine tam anlamıyla eşit bir partner olarak değil, daha çok bir uyumlu müttefik olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, Dugin'in İslâm'a bakışındaki araçsallık unsurunu da gözler önüne sermektedir. Onun siyasal teorisinde İslâm'ın maneviyatı veya içsel dinamikleri değil, küresel düzlemde Batı'ya karşı nasıl bir güç unsuru olarak işlev görebileceği ön plana çıkmaktadır.¹⁴⁹

Dugin'in geliştirdiği Dördüncü Siyaset Teorisi, modern siyasal düşüncede Liberalizm, Faşizm ve Komünizmin ötesinde yeni bir paradigmaya duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Batı'nın küresel ölçekte hâkimiyet kurduğu liberal demokrasi modelini çağımızın en büyük krizlerinden biri olarak değerlendiren Dugin, bu modele karşı alternatif bir ontolojik ve epistemolojik çerçeve inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, modern siyasal sistemler, özellikle seküler ve materyalist yapılarıyla insanı köklerinden koparmakta ve onu kültürel ve manevi değerlerinden soyutlamaktadır. Dördüncü Siyaset Teorisi, gelenekselcilik, mistisizm ve anti-modernist unsurlar üzerine temellendirilmiş olup, özellikle René Guénon ve Julius Evola gibi gelenekçi düşünürlerin görüşlerinden etkilenmiştir.¹⁵⁰

Dugin'e göre Batı medeniyeti, modernist paradigmanın bir sonucu olarak mekanikleşmiş, ruhsuz ve seküler bir sistem haline gelmiş; insanlığı metafizik bağlarından uzaklaştırarak nihilistik bir varoluş biçimine sürüklemiştir. Bu çerçevede Dugin, Batı'nın hegemonik siyasal düzenine karşı koyabilecek en önemli medeniyet

¹⁴⁹ Dugin, "Kuşak ve Yol Girişimi: Avrasya'nın Yolu"; Charles Upton, "Dugin Against İslâm – Part II," *Crescent International*, (01/02/2025).

¹⁵⁰ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 315.

havzalarından birinin İslâm dünyası olduğunu ileri sürmektedir. Dugin, İslâm'ın moderniteye karşı güçlü bir direnç odağı teşkil ettiğini ve Müslüman toplumların, Batı'nın sekülerleşme sürecine tam anlamıyla entegre edilemediğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Dördüncü Siyaset Teorisi, İslâm dünyasını anti-modernist ve geleneksel değerleri koruyan bir müttefik olarak değerlendirmekte ve onu Batı'nın liberal düzenine karşı kurulacak yeni medeniyet tasavvurunun bir parçası olarak görmektedir. Ancak burada dikkat çeken husus, Dugin'in İslâm'a yönelik yaklaşımının stratejik ve ideolojik bir bağlamda şekillenmiş olmasıdır. O, İslâm'ı Batı karşısında jeopolitik ve kültürel bir direnç noktası olarak olumlu bir unsur olarak kabul etmekle birlikte, dinin içsel yapısına, mezhepsel çeşitliliğine veya teolojik boyutlarına derinlemesine eğilmemektedir. Bu yönüyle Dugin'in İslâm'a bakışı, onu kendi siyasal paradigmasının bir aracı olarak konumlandıran pragmatik bir çerçeveye sahiptir.¹⁵¹

Dugin'in siyasal ve jeopolitik düşüncesi, Avrasyacılık, çok kutupluluk ve Dördüncü Siyaset Teorisi temelinde şekillenirken, İslâm dünyası onun teorik çerçevesinde stratejik ve ideolojik bir unsur olarak ele alınmaktadır. Batı karşıtı eksende konumlanan Dugin, İslâm'ı dini bir hakikat veya inanç sistemi olarak değil, küresel jeopolitik mücadelede etkili bir aktör olarak değerlendirmektedir. Ona göre, İslâm dünyası, Batı'nın seküler ve liberal değerlerinin küresel ölçekte hâkimiyet kurmasına direnç gösterebilecek medeni ve siyasal güç merkezlerinden biri olarak konumlandırılmalıdır. Ancak bu yaklaşım, İslâm'ı kendi siyasal projeksiyonuna uygun şekilde araçsallaştırdığı yönünde eleştirilere açıktır. Dugin, Batı hegemonyasına karşı oluşturduğu alternatif dünya düzeni fikrinde İslâm'ı, Rusya merkezli Avrasyacı blokun doğal bir parçası olarak görmek ve Müslüman ülkelerin Batı'ya karşı duruşlarını, Avrasyacı eksenin güçlenmesi açısından önemli bir bileşen olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda İslâm dünyası, Rusya, Çin ve İran gibi Batı karşıtı kutuplarla iş birliği yapması gereken stratejik bir bölge olarak ele alınmaktadır. Dugin'e göre, İslâm dünyasının kendi başına tam anlamıyla bağımsız ve güçlü bir siyasal model oluşturması mümkün değildir; bu nedenle Batı hegemonyasına karşı etkili bir direniş sergileyebilmesi için Avrasyacı paradigmaya entegre edilmesi gerekmektedir. Ancak burada önemli bir nokta, Dugin'in İslâm'a yönelik yaklaşımının yüzeysel ve pragmatik bir çerçeveye sahip

¹⁵¹ Charles Upton, "Dugin Against İslâm – Part I," *Crescent International*, (01/02/2025).

olmasıdır. O, İslâm'ın teolojik derinliğine, iç dinamiklerine veya tarihsel çeşitliliğine doğrudan eğilmek yerine, onu Batı karşısındaki jeopolitik mücadelede bir araç olarak kullanmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda Dugin'in bakış açısı, İslâm'ın içsel felsefesini ve değerlerini anlamaktan çok, onun stratejik potansiyelini analiz etmeye odaklanan bir dış gözlemcinin perspektifine yakındır.¹⁵²

Netice itibarıyla, Dugin'in İslâm'a yaklaşımı, stratejik, jeopolitik ve anti-modernist bir çerçevede şekillenmiştir. O, İslâm dünyasını Batı'nın küresel egemenliğine karşı koyabilecek önemli bir medeniyet havzası olarak görse de bu değerlendirmesi İslâm'ın kendi özgün değerleri, içsel dinamikleri veya bağımsız kimliği üzerinden değil, Avrasyacı dünya görüşüne entegre edilebilirliği açısından ele almaktadır. Bu durum, Dugin'in İslâm'a yönelik değerlendirmelerinin, araçsallaştırıcı ve Batı karşıtı siyasal stratejiler çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, onun İslâm'ı bir medeniyet paradigması olarak değil, Batı'ya karşı bir direnç mekanizması olarak ele aldığı söylenebilir.¹⁵³

3.2. SELEFİLİK-VEHHÂBİLİK VE SUUDİ ARABİSTAN

Alexandr Dugin, çağdaş Rus jeopolitiğinin en önemli isimlerinden biri olarak, İslâm dünyasına ilişkin analizlerinde genellikle stratejik, jeopolitik ve medeniyet temelli bir yaklaşım benimsemiştir. Onun İslâm'a bakışı, Batı'nın seküler, bireyci ve liberal değerlerine karşı direnebilecek geleneksel bir medeniyet alanı olarak İslâm dünyasını konumlandırmasıyla şekillenmektedir. Ancak Dugin, İslâm dünyasını homojen bir yapı olarak değil, içindeki mezhepsel, siyasal ve ideolojik ayrışmalarla birlikte değerlendirmektedir. Bu bağlamda, Selefilik ve Vehhâbîlik gibi akımlar Dugin'in düşünce dünyasında farklı bir yere sahiptir ve genellikle şüpheyile yaklaştığı ideolojik hareketler arasında yer alır.¹⁵⁴

Alexandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* kitabında İslâm'ın kutupları başlığını atmış bu başlık altında İslâm dünyasının jeopolitik açıdan en önemli medeniyet ve siyaset merkezlerinden bahsetmiştir. Dört kısma ayrılan bu başlıkta birinci kutup olarak Selefilik ve Vehhâbîlik'ten şu şekilde bahsetmiştir:

“Vehhâbîlik ideolojisinin sadece çok yaygın değil, aynı zamanda hâkim

¹⁵² Dugin, “Kuşak ve Yol Girişimi: Avrasya'nın Yolu”; Upton, "Dugin Against İslâm – Part I,"

¹⁵³ Upton, "Dugin Against İslâm – Part I,"

¹⁵⁴ Rumelifeneri, "Avrasyacılık Tuzağı: Oltadaki Balığı Çalmak," *Medium*, (15 Eylül 2019).

*rejimin resmî ideolojisi sayıldığı Suudi Arabistan, tüm İslâm dünyasında önemli bir rol oynamaktadır. Vehhâbîlik, Arap sünnilîğinin mistik unsurlara yönelik herhangi bir imadan mahrum ahlakçı, Püriten, müfrit biçiminden ibarettir. Bu manevi boyuttan yoksun İslâmdır, ahlakçı fanatizmin tecessümüdür. Şu anki gerçeklikte, petrol şeyhlerinin totaliter idaresiyle iç içe olan bu Suudi-Vehhâbî kutbu, Atlantikçi Batının mutlak müttefiki olup ABD'nin Orta Doğu ülkelerinde ve geniş anlamda tüm İslâm dünyasında çok güvenilir ileri karakolu sayılmaktadır”.*¹⁵⁵

Dugin'in İslâm'a bakış açısı incelendiğinde, modernite karşıtı, geleneksel ve tasavvufî öğeleri içeren İslâmî yorumlarla daha güçlü bir uyum içinde olduğu görülmektedir. Rene Guénon ve Julius Evola gibi gelenekçi düşünürlerden etkilenen Dugin, İslâm'ın metafizik, manevi ve mistik boyutlarına vurgu yapar. Bu perspektiften bakıldığında, Selefilik ve Vehhâbîlik gibi katı literalist ve reformist akımlar, Dugin'in geleneksel İslâm tasavvuruna aykırı düşmektedir. Selefilik ve Vehhâbîlik, İslâm'ın modern çağdaki yorumlarında en katı ve reformist yaklaşımlardan biri olarak kabul edilir. Bu akımlar, İslâm'ı en saf hâliyle yaşamak iddiasıyla geçmişe dönük bir referans noktası oluştururken, birçok geleneksel İslâmî yapıyı ve tarihsel İslâm düşüncesini bidat olarak reddetmeleriyle öne çıkmaktadır. Dugin'in düşünce sisteminde ise tarihsel sürekliliğe sahip, çok katmanlı ve mistik boyutlara açık bir İslâm anlayışı ön plandadır. Bu yüzden Selefilik ve Vehhâbîlik, Dugin'in genel İslâm anlayışıyla çelişen akımlar olarak görülmektedir. Dugin'in Batı eleştirisinin merkezinde liberalizmin ve kapitalizmin modern dünyayı sekülerleştirerek ruhsuzlaştırdığı düşüncesi yer almaktadır. Ancak o, Selefilik ve Vehhâbîlik gibi akımların da Batı'nın sekülerleşme sürecine dolaylı olarak hizmet ettiğini düşünmektedir. Dugin'e göre Selefilik ve Vehhâbîlik, dini yaşamı katı dogmatik kurallar çerçevesinde ele alarak İslâm'ın içindeki manevi derinliği ve geleneksel zenginliği zayıflatmaktadır. Dugin'e göre, bu akımların İslâm'ın sofistike ve tarihsel gelişim çizgisini ortadan kaldırmaya yönelik bir girişim olarak görülmesi gerekmektedir.¹⁵⁶

Dugin, Vehhâbîlik ve Selefilik gibi katı akımları, Batı'nın dolaylı desteğiyle güçlenen hareketler arasında değerlendirmektedir. Ona göre, Batı'nın böl-yönet stratejisi, İslâm dünyasında mezhepsel gerilimleri artırarak küresel hâkimiyetini pekiştirmektedir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan'ın Vehhâbî ideolojiyi yayması, İslâm dünyasının Batı

¹⁵⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 378.

¹⁵⁶ Kurt, “Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri”, 443-453.

karşısında bağımsız ve birleşik bir duruş sergilemesini engelleyen unsurlardan biri olarak görülmektedir. Dugin, Selefilik ve Vehhâbîliğin, İslâm'ın tarihsel ve entelektüel çeşitliliğini zayıflattığını ve direniş kapasitesini aşındırdığını savunmaktadır. Ona göre, İslâm dünyası geleneksel, mistik ve tarihsel bağlarını koruyarak Batı karşıtı bir eksende şekillenmelidir; ancak bu radikal akımlar, Batı'nın çıkarlarına hizmet eden bir araç işlevi görmektedir.¹⁵⁷

Dugin, Suudi Arabistan'ı küresel jeopolitik düzlemde Batı ile yakın ilişki içinde olan bir aktör olarak değerlendirmektedir. Özellikle ABD ile petrol ve güvenlik ekseninde kurduğu stratejik ortaklık, Suudi Arabistan'ı Batı sistemine entegre olmuş bir güç merkezi hâline getirmiştir. Bu durum, Dugin'in Avrasyacılık ve çok kutupluluk paradigmasıyla doğrudan çelişmektedir. Rus Avrasyacılığı, Batı'nın tek kutuplu dünya düzenine karşı alternatif medeniyet havzaları oluşturmayı amaçlar. Dugin'e göre İslâm dünyası, bu yeni düzen içinde Batı karşıtı bir blok oluşturabilecek potansiyele sahiptir. Ancak Suudi Arabistan'ın Batı ile olan derin ekonomik ve stratejik bağımlılığı, İslâm dünyasının bağımsız bir jeopolitik güç merkezi olmasını engellemektedir. Dugin, Suudi Arabistan'ın İslâm dünyası üzerindeki etkisini de eleştirel bir şekilde ele almaktadır. Suudi Arabistan, Vehhâbî ideolojisini küresel çapta yayma noktasında büyük bir finansal ve ideolojik güce sahiptir. Dugin'in perspektifine göre, bu durum İslâm dünyasının geleneksel yapısının bozulmasına neden olmakta ve İslâm'ı Batı'nın küresel jeopolitik projelerine uyumlu hâle getirmektedir. Suudi Arabistan'ın ABD ve Batı merkezli küresel sistemle yakın ilişkileri, İslâm dünyasının Batı karşısında bağımsız bir medeniyet gücü olarak örgütlenmesini zorlaştırmaktadır. Dugin için İran ve Türkiye gibi aktörler, İslâm dünyasında Batı karşıtı bir eksen oluşturabilecek daha bağımsız güç merkezleri olarak değerlendirilirken, Suudi Arabistan Batı'nın çıkarları doğrultusunda hareket eden bir müttefik olarak görülmektedir.¹⁵⁸

Düşünürümüzün bu konudaki bakış açısını özetlememiz gerekirse Dugin'in Selefilik, Vehhâbîlik ve Suudi Arabistan'a yönelik değerlendirmeleri, onun genel jeopolitik ve Avrasyacı perspektifi çerçevesinde anlaşılmalıdır. O, Selefilik ve

¹⁵⁷ Anadolu Eğitim Kültür ve Bilim Vakfı, *İslâm Dünyasının Jeopolitiği Raporu* (Ankara: Ay Yayınları, 2017), 21-23.

¹⁵⁸ Mahmut Akpınar, Semih Kılıç, "Hicaz'ın Suudi Arabistan Dış Politikasına Etkileri", *Dini Jeopolitik Yaklaşımıyla Orta Doğu*, ed. Engin Akçay vd. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2014), 207-224; Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 378-380.

Vehhâbîlik gibi akımları İslâm dünyasının geleneksel, mistik ve anti-modernist kimliğine zarar veren ve İslâm'ın Batı karşısındaki direnç kapasitesini zayıflatan hareketler olarak değerlendirmektedir. Suudi Arabistan ise Batı ile olan ittifakı nedeniyle İslâm dünyasının bağımsız bir güç merkezi olmasını engelleyen bir aktör olarak görülmektedir. Dugin'in perspektifinde, İslâm dünyasının Batı hegemonyasına karşı güçlü bir direniş göstermesi ancak geleneksel değerlerine sahip çıkan ve Batı ile organik bağları sınırlı olan ülkeler aracılığıyla mümkün olabilir. Sonuç olarak, Dugin'in Selefilik, Vehhâbîlik ve Suudi Arabistan'a bakışı, onun İslâm'ı Batı karşıtı bir jeopolitik güç olarak konumlandırma stratejisiyle doğrudan bağlantılıdır. Selefilik ve Vehhâbîlik gibi akımların İslâm dünyasının bağımsızlaşmasını engellediğini ve Batı'nın küresel hâkimiyetine dolaylı olarak hizmet ettiğini savunan Dugin, İslâm dünyasının Batı karşısında güçlü bir medeniyet olarak var olabilmesi için farklı ideolojik yönelimlere sahip olması gerektiğini öne sürmektedir.

3.3. DUGİN'İN KAFKASYA ÜLKELERİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Dugin'in bölge için önemli sayılabilecek görüşleri bulunmaktadır. Dugin, *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım* kitabında Kafkasya'ya yönelik görüşlerini şu şekilde ifade eder: Kafkasya, tarihin farklı dönemlerinde Rusya ile Batı Avrupalı güçler arasında jeopolitik çıkar çatışmalarının merkezinde yer almıştır. Bu bölge, Avrasya'nın (Moskova) ve Atlantikçi güçlerin (özellikle Batı Avrupa ve İngiltere) stratejik rekabet alanı olarak, son üç yüzyılda yoğun mücadelelere sahne olmuştur. Bölgedeki jeopolitik çatışmaların temelinde, Rusya'nın sıcak denizlere ve Güney Asya'ya erişim hedefi ile İngiltere'nin bu hedefi engelleme çabası yatmaktadır. Kafkasya, bu bağlamda sadece yerel değil, aynı zamanda küresel güç dengelerinin şekillendiği önemli bir mücadele alanı olmuştur. Rus-Türk ve Rus-İran savaşları gibi büyük çatışmaların temelinde, bu stratejik yönelimler yatmaktadır. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Kafkasya'daki çatışmalar, Rusya ve İngiltere arasında uzun süredir devam eden jeopolitik rekabetin yansıması hâline gelmiştir. Çarlık Rusyası ve daha sonra Sovyetler Birliği, bölgenin stratejik önemini kavrayarak, bu coğrafyada kontrolü sağlama çabalarına öncelik vermiştir. Özellikle Karadeniz'in doğu kıyıları ve Hazar Denizi'nin büyük bir bölümünde hâkimiyet sağlamayı başarmışlardır. Ancak, bu başarıya rağmen, Rusya'nın Hint Okyanusu'na ve Güney Asya'ya erişim gibi daha büyük hedeflerine ulaşamadığı da görülmektedir. Afganistan'da gerçekleştirilen stratejik operasyonlar, bu bağlamda, Rusya açısından

başarısızlıkla sonuçlanmış ve bölgenin kontrol altına alınması daha karmaşık bir hâle gelmiştir. 20. yüzyılda petrolün uluslararası siyasetteki önemi giderek artarken, Kafkasya bölgesi, özellikle Hazar Denizi'nin enerji kaynaklarıyla birlikte, küresel enerji politikalarının merkezinde yer almıştır. Hazar Havzası, doğal kaynaklar bakımından yalnızca bölgesel değil, küresel düzeyde de kritik bir konum kazanmıştır. Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın en zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olan Hazar bölgesi hem enerji güvenliği hem de küresel güç dengelerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, Kafkasya'nın geleneksel jeopolitik önemini daha da artırmıştır.¹⁵⁹

Dugin'e göre, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Rusya ve Batı dünyası (özellikle İngiltere) arasındaki yüzyıllardır süregelen jeopolitik rekabet, küresel düzeyde daha belirgin bir hâle gelmiştir. Jeopolitik literatürde "Avrasyacılık-Atlantikçilik" ikiliği olarak adlandırılan bu rekabet, Soğuk Savaş döneminde iki süper güç olan SSCB ve ABD'nin doğrudan karşıtlığı üzerinden somutlaşmıştır. Bu dönem, yalnızca ideolojik farklılıkların değil, aynı zamanda küresel jeopolitik çıkarların çarpıştığı bir mücadele sahnesi olarak tarihe geçmiştir. SSCB'nin 1991'deki çöküşü, bu jeopolitik karşıtlığın sona ermesine yol açmamış, aksine yeni bir boyut kazandırmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ideolojik ve ekonomik-politik farklılıkların ötesinde, jeopolitik çıkarların daha belirgin bir şekilde çatıştığı bir dönem başlamıştır. Bu süreç, küresel güç dengelerinin yeniden tanımlandığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Perestroyka sonrası dönemde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, bölgesel ve küresel düzeyde yeni çatışma alanları ortaya çıkmıştır. Bu çatışmalar, yalnızca siyasi ve ekonomik boyutlarla sınırlı kalmamış; aynı zamanda dini, ideolojik ve etnik gerilimlerle de birleşerek daha karmaşık bir yapı kazanmıştır. Özellikle Kafkasya gibi stratejik bölgelerde yaşanan gerilimler, iki büyük küresel güç olan Rusya ve ABD arasında süregelen jeopolitik hesaplaşmanın bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bu hesaplaşma, bölgesel ihtilafların arka planında sosyal, kültürel ve dini farklılıkların da etkili olduğunu göstermektedir. Kafkasya bölgesi, küresel jeopolitik dinamiklerin şekillendiği önemli bir merkez olarak dikkat çekmektedir. Bu bölgenin jeopolitik koordinatları, Rusya ile ABD'nin ve genel anlamda Kuzey Atlantik İttifakı'nın çıkarları arasındaki sürekli rekabetin bir yansımasıdır. Bölgedeki güç

¹⁵⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 365.

dengelerinin dağılımı, bu iki büyük jeopolitik blok arasındaki çatışmaların sonucunda şekillenmiştir. Kafkasya’da, sosyal ve kültürel faktörlerin yanı sıra stratejik kaynakların kontrolü, bu rekabetin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.¹⁶⁰

Kafkasya’nın stratejik önemi, tarih boyunca farklı aktörlerin çıkar çatışmalarına sahne olmuş bir coğrafya olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüzde bu bölgenin jeopolitik yoğunluğunun merkezi ise Çeçenistan’dır. Çeçenistan, yalnızca bölgesel dinamiklerin değil, aynı zamanda küresel stratejik dönüşümlerin ve rekabetlerin bir simgesi olarak görülmektedir. Bölgedeki tarihsel çatışma eğilimlerini tekrarlayan bu coğrafya, Rusya ile Batı arasında süregelen güç mücadelesinin en keskin hatlarından birini oluşturmuştur. Çeçenistan’da meydana gelen çatışmalar, Kafkasya’daki jeopolitik denklemin temel unsurlarını yeniden şekillendirmiştir. Türkiye’nin de dâhil olduğu Atlantikçi güçlerin desteğiyle hareket eden ayrılıkçı gruplar, Rusya’ya karşı jeopolitik bir meydan okuma sergilemiştir. Bu süreçte, Batı yanlısı grupların ayrılıkçı eğilimleri, Rusya’nın bölgedeki hâkimiyetine yönelik doğrudan bir tehdit oluşturmuştur. Özellikle Çeçenistan’daki ayrılıkçı hareketler, Batı’nın bölgedeki etkisini artırmak adına stratejik bir araç olarak kullanılmıştır.¹⁶¹

Dugin’in bakış açısına göre, Çeçenistan’daki ayrılıkçı hareketler, Atlantikçi blokun stratejik hedefleri doğrultusunda biçimlenmiştir. Bölgenin huzursuzluğunu artırmayı amaçlayan bu hareketler, Rusya’nın toprak bütünlüğünü zayıflatmayı ve merkezî otoritesini sarsmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, Atlantikçi güçler, ayrılıkçı hareketleri desteklemek için herhangi bir ideolojik ya da dini ayırım yapmaksızın, tüm aktörlerden faydalanmıştır. Ancak bu durum, Çeçenistan’daki ayrılıkçı hareketleri yalnızca bir araç olarak gören Batı’nın bölgedeki uzun vadeli çıkarlarıyla örtüşmediği için zamanla değişime uğramıştır. Çeçenistan’da ortaya çıkan güçler, iki ana gruba ayrılmaktadır. Birinci grup, Suudi Arabistan ve Vehhâbî ideolojisiyle bağlantılı olarak hareket eden, Amerikan destekli bir lobi tarafından yönlendirilmiştir. İkinci grup ise, İran’a yakın ve tasavvuf geleneğini benimsemiş milliyetçi unsurlardan oluşmaktadır. Bu iki grup, anti-Rus bir zemin üzerinde birleşmiş olsa da Batı’nın çıkarları doğrultusunda birbirinden farklı rollere atanmıştır. Özellikle Amerikan destekli Vehhâbî unsurlar, Batı’nın bölgedeki çıkarlarını daha iyi temsil ettikleri için öncelikli konuma

¹⁶⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 366.

¹⁶¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 368.

yerleştirilmiştir.¹⁶²

Dugin'e göre, Çeçenistan, yalnızca bölgesel bir çatışma alanı değil, aynı zamanda uluslararası güçlerin rekabet ettiği bir jeopolitik merkez hâline gelmiştir. Suudi Arabistan'ın ve CIA gibi Batı istihbarat ağlarının desteğiyle hareket eden gruplar, Çeçenistan'ı Batı'nın stratejik çıkarları doğrultusunda bir üs olarak kullanmıştır. Bu durum, Çeçenistan'ı Kafkasya'daki ayrılıkçı hareketlerin bir sembolü hâline getirmiş ve bölgedeki istikrarsızlığın devam etmesine yol açmıştır.¹⁶³

Dugin'e göre, Güney Kafkasya'nın jeopolitik yapısı, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan gibi üç ülkenin stratejik konumları ve politik yönelimleriyle şekillenmektedir. Bu ülkeler hem yerel dinamikler hem de uluslararası aktörlerin müdahaleleriyle belirlenen bir denklemin parçalarıdır. Bölgenin tarihsel ve coğrafi özellikleri, bu üç ülkenin jeopolitik eğilimlerinde belirleyici olmuştur. Aynı zamanda, bu ülkelerin gelecekteki stratejik rotalarını anlamak için bazı temel ilkeleri ve eğilimleri göz önünde bulundurmak mümkündür. Gürcistan, tarihsel olarak güçlü bir Batı yanlısı politika izlemiş ve bu doğrultuda Atlantikçi güçlerle yakın ilişkiler geliştirmiştir. Ortodoks kimliği ve tarihsel tecrübeleri, Gürcistan'ın Rusya'ya karşı mesafeli duruşunun temelini oluşturur. Ancak, bu anti-Rus tutum, ülkenin jeopolitik konumu nedeniyle tam anlamıyla istikrarlı bir çizgiye oturamamaktadır. Avrasya ile ilişkilerini yeniden dengeleme ihtiyacı, Gürcistan'ın dış politikasında dönemsel değişikliklere yol açmaktadır. Özellikle bölgesel dinamikler ve Batı'dan gelen desteklerin dalgalanması, Gürcistan'ın stratejik tercihlerinde esneklik yaratmıştır.¹⁶⁴

Dugin'e göre, Ermenistan, jeopolitik konumu ve sınırlı coğrafi erişimi nedeniyle, Moskova ile tarihsel bağlarını güçlendiren bir politika izlemiştir. Rusya ile olan bu stratejik yakınlık, Ermenistan'ın güvenlik endişelerine ve Batı ile Doğu arasındaki denge arayışına dayanmaktadır. Aynı zamanda İran ile olan ilişkileri, Ermenistan'ın bölgedeki bağımsız pozisyonunu koruma çabalarının bir parçasıdır. Moskova-Tahran eksenine yakın bir duruş sergileyen Ermenistan, Batı'nın Atlantikçi politikalarından uzaklaşarak, daha pragmatik ve bölgesel odaklı bir politika benimsemiştir. Bu durum, Ermenistan'ı Kafkasya'nın jeopolitik dengesinde bir dengeleyici unsur hâline getirmiştir. Dugin'e

¹⁶² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 368.

¹⁶³ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 368.

¹⁶⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 369.

göre, Azerbaycan, hem enerji kaynakları açısından zengin olması hem de Batı ile ekonomik ilişkiler geliştirme çabalarıyla, Kafkasya'nın jeopolitik dinamiklerinde benzersiz bir konuma sahiptir. Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra Moskova'ya olan yakınlığını koruyan Azerbaycan, aynı zamanda Batı ile stratejik iş birliği geliştirme çabalarını da sürdürmektedir. Bu durum, Azerbaycan'ın hem Moskova'ya hem de Batı'ya karşı denge politikası izlediğini göstermektedir. Ancak bu denge hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde baskılarla şekillenmekte ve Azerbaycan'ın stratejik esneklik gereksinimini artırmaktadır.¹⁶⁵

Dugin'e göre bölgenin önemli bir kısmında, Rusya'nın etkisini destekleyen, tarihsel bağlara ve siyasi çıkar ilişkilerine dayalı bir lobi bulunmaktadır. Bu eğilim, özellikle Hristiyan toplumlar arasında daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Ermenistan ve Osetya gibi bölgelerde, Rusya'ya duyulan bağlılık açık bir şekilde gözlemlenirken, Gürcistan'da bu eğilim daha zayıf ve belirsizdir. Bununla birlikte, Rusya'nın dini ve siyasi etkisi, İslâm toplumlarında zayıflamaktadır. İslâmi çevrelerde Rusya yanlısı eğilimlerin giderek azalması, bu toplumların farklı siyasi yönelimler geliştirmelerine neden olmuştur. Ancak, Hristiyan topluluklar için Rusya, hâlâ bir güvenlik ve siyasi istikrar sağlayıcısı olarak kabul edilmektedir. Kafkasya'daki bir diğer eğilim, yerel kimliklerin korunmasını ve dış müdahalelere karşı direnç gösterilmesini savunan gelenekselci bir yaklaşımdır. Bu gruplar hem Rusya'nın hem de Batı'nın evrensel ideolojilerine karşı çıkmaktadır. Çoğunlukla Sufî veya Şii geleneklerine bağlı olan bu gruplar, İran'a yakınlık gösterirken, Suudi Arabistan kaynaklı Vehhâbî ideolojisine ve Arap İslâm'ına mesafeli durmaktadır. Yerel liderlerin bu tür bir yaklaşıma öncülük etmesi, Kafkasya'nın geleneksel değerlerini ve kültürel mirasını koruma çabasını ortaya koymaktadır. Bu eğilim, bölgenin Batı ve Doğu arasında daha bağımsız bir konum arayışını simgeler. Bölgedeki üçüncü eğilim, Batı yanlısı ve Atlantikçi güçlerle iş birliğini benimseyen gruplardır. Bu gruplar, Suudi Arabistan ve Türkiye'nin desteklediği Sünni İslâm ideolojileriyle bağlantılı olarak hareket etmektedir. Özellikle Vehhâbî düşüncesine dayalı bu yaklaşım, liberal-demokratik Batı değerleriyle birleşerek, Atlantikçi bir çerçeve oluşturur. Bu eğilim, Kafkasya'daki ayrılıkçı hareketlerle paralel bir şekilde gelişmekte ve Batı'nın bölgedeki etkisini artırmaya yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır.

¹⁶⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 369.

Türkiye'nin bölgedeki resmi politikaları ve Suudi Arabistan'ın finansal destekleri, bu eğilimin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.¹⁶⁶

Dugin'in kanaatine göre, Dağıstan, Kafkasya bölgesinde Moskova'nın etkisinden ayrılma sürecinde stratejik bir geçiş alanı olarak öne çıkmaktadır. Çok milletli yapısı, karmaşık etnik dengeleri ve merkezi idareye ekonomik bağımlılığı, bu bölgenin jeopolitik konumunu belirleyen başlıca unsurlardır. Sanayi altyapısının geri kalmış olması ve Rusya Federasyonu'na olan mali bağımlılığının yüksekliği, Dağıstan'ı Moskova'ya bağlı bir yapı olarak tutmaktadır. Özellikle karaborsa üzerinden yürütülen "havyar" ticareti gibi ekonomik faaliyetler, bölgenin dengesiz yapısını pekiştirmektedir. Bu unsurlar, Dağıstan'ın merkezi otoriteye sadık ve muhafazakâr bir pozisyonda kalmasını sağlamaktadır. Ancak bu sadakat, belirli koşullar altında istikrarı tehdit eden bir unsura dönüşebilir. Dağıstan'daki kırılğan yapı, dış baskılarla tetiklendiğinde daha kaotik bir duruma evrilebilir. Dağıstan'da ayrılıkçı hareketlerin diğer Kafkasya bölgelerine kıyasla daha zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, bölgenin Moskova'dan ayrılma süreçlerinde üstlenebileceği potansiyel rol, Çeçenistan açısından son derece önemlidir. Çeçenistan, Moskova'nın Kafkasya üzerindeki kontrolünü zayıflatma hedefi doğrultusunda Dağıstan'ı bir stratejik basamak olarak görmektedir. Ayrılıkçı hareketlerin planlarında, Dağıstan'ın Rusya'dan uzaklaştırılması, bölgedeki güç dengesini yeniden tanımlayacak kritik bir hedef olarak öne çıkmaktadır. Çeçenistan'da hem Vehhâbî eğilimlere sahip gruplar hem de gelenekselci liderler, Moskova karşıtı hedefler doğrultusunda Dağıstan'ın stratejik önemini kabul etmektedir. Bu iki farklı eğilimin bir noktada birleşmesi, Moskova'nın bölgedeki etkisini sınırlama çabalarını daha da güçlendirmektedir. Dağıstan'ın Moskova'dan koparılması, Hazar Denizi'ne ulaşımı kolaylaştıracak ve Çeçenistan'a yeni jeopolitik fırsatlar sunacaktır. Bu nedenle, Dağıstan'ın gelecekte Moskova'dan uzaklaşması yönünde Çeçenistan'ın etkisinin artacağı öngörülmektedir.¹⁶⁷

Dugin'e göre, Çeçenistan yönetimi, Dağıstan'a yönelik politikalarını şekillendirmede iki stratejik yaklaşım benimsemektedir:

Etnik Temelli Yaklaşım: Bu bakış açısında, özellikle Aukh bölgesindeki Çeçen-

¹⁶⁶ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 370.

¹⁶⁷ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 371.

Akin topluluğunun ayrılarak Çeçenistan’la birleşme hedefi dikkat çekmektedir. Bu tür bir propaganda, son dönemde Türkiye yanlısı grupların da dahil olduğu farklı aktörler tarafından desteklenmektedir. Ancak, bu tür bir planın, Dağıstan’daki diğer etnik gruplar (Avarlar, Darginler, Kumikler, Laklar, Lezgiler vb.) arasında tepkiye yol açacağı öngörülmektedir. Bu durum, Çeçenistan’ın bölgede yalnızlaşmasına neden olabilir. Ayrıca, “Vehhâbî yanlısı lobiler”in, Dağıstan üzerindeki etkilerini artırmak amacıyla, daha kapsamlı bir proje etrafında birleşmeye çalışacağı tahmin edilmektedir. Bu tür bir birleşme çabası, büyük olasılıkla “Sünnilik” ve “İslâmi saflık” temalarını merkeze alacaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye’nin, özellikle Kumuk Türkleri üzerinden bölgede etkisini artırma potansiyeline sahip olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁶⁸

Köktenci Yaklaşım: Bu ikinci strateji ise daha radikal bir çizgide şekillenmektedir. Bu yaklaşım, İran’a yakın duran ve bağımsız bir bölgesel güç olarak tasarlanan “Ortak Kafkasya İslâm Devleti” fikrine dayanmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel Kafkas Sufi anlayışını birleştirici bir unsur olarak kullanarak Dağıstan’ın politik ve dini yapısını yeniden düzenleme çabaları göze çarpmaktadır. Özellikle Avarların liderlik ettiği ve “İmam Şamil Halk Cephesi” olarak bilinen teşkilatlar, bu projede merkezi bir rol oynamaktadır. Bu tür bir yapılanma, bölgedeki siyasal ve toplumsal dinamikleri oldukça karmaşık bir hale getirebilir.¹⁶⁹

Dugin’in Kafkasya’ya yönelik düşünceleri değerlendirildiğinde, bölgede siyasi temeller üzerine inşa edilmiş bir perspektifin ön plana çıktığı görülmektedir. Dugin, Kafkasya’yı Avrasyacılık ideolojisinin stratejik bir parçası olarak görmekte ve bu bölgenin Avrasyacı çizgiden sapmasını kesin bir şekilde reddetmektedir. Bölgenin karmaşık dini ve etnik yapısının farkında olan Dugin, bu farklılıkların bölgesel istikrarı tehdit edecek şekilde kullanılmasını önlemek adına çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Özellikle dini hareketlerin, bölge ülkelerinin siyasal ve toplumsal karar alma mekanizmalarını olumsuz yönde etkilemesini istememekte ve bu etkinin minimize edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Dugin’in, Kafkasya’daki İslâmi grupların faaliyetlerini yakından izlediği ve bu grupların aksiyonlarının bölgesel dinamikler üzerindeki etkisini dikkate aldığı anlaşılmaktadır. Ona göre, bu tür hareketlerin bölgedeki jeopolitik dengeleri zedeleme potansiyeline karşı, daha kapsamlı

¹⁶⁸ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 372.

¹⁶⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 372.

bir stratejik yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, yalnızca bölgesel bütünlüğü korumayı değil, aynı zamanda Avrasyacı ideolojinin uzun vadeli hedeflerini de desteklemeyi amaçlamaktadır.¹⁷⁰

3.4. DUGİN'İN KAFKASYA JEOPOLİTİĞİ VE KARABAĞ SORUNUNA YAKLAŞIMINDAKİ TUTARSIZLIKLAR

Alexandr Dugin'in jeopolitik düşüncesinde Kafkasya, bölge halklarının dinamik sosyal yapısı ve köklü tarihi mirasıyla öne çıkan, son derece kritik bir geçiş noktasıdır. Dugin, bu bölgeyi Rusya'nın ana kara parçasının (Heartland) ve çevre bölgelerdeki (başta Türkiye ve İran) güçlerin mücadelesine sahne olan, "Rus jeopolitik mekânının en kırılgan noktası" olarak tanımlar. Kafkasya'nın denetimi, Rusya için Akdeniz'e erişim açısından hayati bir önem arz eder; zira sınırların Rusya aleyhine herhangi bir kayması, kıtasal gücün ciddi bir zayıflaması anlamına gelir.¹⁷¹

Dugin, Kafkasya'da geleneksel devlet yapılarının (ulus-devlet) ötesine geçilerek, mevcut siyasal düzenin yeniden şekillendirilmesini ve etnik-kültürel çeşitliliği temel alan bir yönetim yapısının kurulmasını öngörür. Bu yeni düzen, Rusya'nın merkezi konumda olduğu bir "Kafkasya Federasyonu" çerçevesinde, bölgenin kuzey-güney ekseninde stratejik bütünlüşmesini hedefler. Bu yaklaşım, bölgedeki farklılıkları ortadan kaldırmaktan ziyade, Rusya'nın stratejik kararların merkezden alınmasıyla kıtasal birliği sağlamayı amaçlar. Bu çerçevede Ermenistan, Dugin'in stratejik bakış açısında kilit bir rol üstlenir. Rusya'nın geleneksel ve güvenilir müttefiki olan Ermenistan, Türkiye'nin kuzey ve doğuya (Orta Asya Türk dünyasına) doğru genişlemesini engelleyen önemli bir stratejik konum sağlar. Dugin'e göre, Ermenilerin Türkiye topraklarındaki (özellikle Ağrı Dağı bölgesindeki) etnik ve kültürel bağları, Türkiye'de siyasi gerilimleri körüklemek amacıyla kullanılabilir. Ayrıca, Ermenistan'ın İran ile olan tarihi ve etnik yakınlığına dayanarak Moskova-Erivan-Tahran ekseninin kurulmasında merkezi bir rol oynadığını belirtir.¹⁷²

Azerbaycan ve Karabağ meselesi, Dugin'in genel Avrasyacılık teorisi ve Kafkasya'da Rusya liderliğinde bir birlik sağlama düşüncesi açısından ele alınan bir konudur. Dugin'in önceki dönemdeki yaklaşımları, Rusya'nın Karabağ Savaşı'nı kendi

¹⁷⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 365-375.

¹⁷¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 179.

¹⁷² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 180.

ulusal çıkarları doğrultusunda kullandığı bir alan olarak değerlendirilebilir ve Avrasyacılık teorisi kapsamında Ermenistan'a koşulsuz destek vermesini gerektirirdi. Ancak, Dugin'in daha sonraki açıklamalarında, Rusya'nın resmi tutumunu yansıtarak, uluslararası hukuk çerçevesinde yalnızca belirli bölgelerin değil, tüm Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğunu ifade etmesi dikkat çekicidir. Dugin ayrıca, Azerbaycan'ın belirli bölgeleri derhal boşaltması halinde Ermenistan'a yönelik ekonomik imtiyazlar tanıyabileceğini ve Türkiye-Ermenistan sınırının açılabilceğini öne sürmüştür. Bu durumun Ermenistan'ı bölgesel izolasyondan çıkaracağını belirtmiş ve bu tür bir yaklaşımın Ermenistan karşıtı olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmiştir.¹⁷³

Dugin, bölgedeki Türk etkisini en aza indirme hedefiyle, Şiiliği ve Güney Azerbaycan ile etnik-tarihi bağları vurgulayarak Azerbaycan'ın İran ile yakınlaşmasını ve hiçbir surette Türkiye ile birleşmesine izin verilmemesi gerektiğini savunur. Bu yaklaşım, Moskova-Bakü-Tahran hattının kurulmasıyla Rusya'nın stratejik hedeflerine hizmet edecektir. Türkiye, Dugin tarafından Batı ittifaklarına yakın bir güç olarak tanımlanır ve Rusya'nın Kafkasya'daki stratejik çıkarları için bir rakip olarak algılanır. Dugin'in jeopolitik ilkesine göre, yatay ayrışmalar (ulus-devletler arası rekabet) çatışmaları tetiklerken, Rusya'nın merkezde olduğu dikey bağlantılar istikrarı sağlar. Bu ilke, Karabağ gibi bölgesel ihtilaflarda da geçerlidir. Dugin, Karabağ sorununun çözümü için Moskova'nın bölgedeki bir denge unsuru haline gelmesi gerektiğini, bu nedenle stratejik değerlendirmelere göre kabul edilemez olan Batı yanlısı tüm katılımcıların (Türkiye ve Batılı aktörler) görüşmelerden dışlanması, sadece Rusya ve İran'ın sürece dahil olması gerektiğini savunur.¹⁷⁴

Sonuç olarak, Dugin'in Kafkasya'ya yönelik stratejik vizyonu, Rusya'nın bölgedeki mutlak stratejik üstünlüğünü sağlamlaştırmayı, Türkiye'nin etkisini sınırlamayı, Azerbaycan'ı İran eksenine çekmeyi ve Ermenistan'ı Rusya'nın sadık bir bölgesel aktörü olarak konumlandırmayı amaçlayan, merkezci ve Batı karşıtı bir çerçeveye dayanmaktadır. Ancak, Dugin'in Karabağ Savaşı öncesindeki Ermenistan'ı koşulsuz destekleme söylemi ile savaş sonrasında tüm Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu kabul etmesi ve Azerbaycan'ı destekler nitelikteki açıklamaları, Dugin'in bu konudaki jeopolitik değerlendirmelerinde önemli bir yanılığa düştüğünü ortaya

¹⁷³ Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), "Dugin'den Ermeni Basınına: Tüm Karabağ Azerbaycan'a Ait" (Erişim 30 Haziran 2025).

¹⁷⁴ Kurt, *Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri*, 449.

koymaktadır. Bu durum, aynı zamanda, Dugin'in Avrasyacılık ideolojisinin, değişen bölgesel dinamikler ve Rusya'nın ulusal menfaatleri doğrultusunda esnek bir araç olarak kullanılabildiğini göstermektedir.

3.5. İRAN: AVRASYACILIĞIN İSLÂM DÜNYASINDAKİ EN BÜYÜK ORTAĞI

Alexandr Dugin, Avrasyacılık ideolojisi çerçevesinde İran ve Şiilik konularına özel bir önem atfetmektedir. Dugin'in perspektifinde, İran ve Şiilik, Batı hegemonyasına karşı duran ve Avrasya'nın çok kutuplu dünya düzeninde stratejik ortaklar olarak konumlanan unsurlar olarak değerlendirilir. Dugin'e göre Avrasya İmparatorluğu'nun güney yönelimindeki stratejik hedefleri, ideolojik ve kültürel açıdan anti-Batı duruşunu güçlendiren bir zemin üzerine inşa edilmelidir. Bu politikalar, Batı karşıtı bir kıtasal ittifak yaratmayı ve bölgesel iş birliğini sağlamlaştırmayı amaçlamalıdır. Bu çerçevede, Avrasya'nın stratejik vizyonunda ortak bir düşmana karşı birleşme fikri en önemli bağlayıcı unsurlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Güneyde, Avrasya İmparatorluğu'nun jeopolitik güney kutbu görevini üstlenebilecek birkaç potansiyel güç bulunmaktadır. Hindistan ve Çin gibi doğu güçleri bu çerçevede değerlendirilebilse de Pan-Asya entegrasyonu bağlamında daha geniş bir coğrafi perspektifle bakıldığında, geriye Pakistan'dan Mağrip ülkelerine kadar uzanan İslâm dünyası kalmaktadır.¹⁷⁵

İslâm coğrafyası hem tarihî hem de kültürel dinamikleriyle, Avrasya İmparatorluğu için doğal bir stratejik ortak olarak değerlendirilmektedir. İslâm toplumlarının, Amerikan ve Batı hegemonyasına karşı daha net bir direniş sergilediği ve bu direnişi, manevi ve kültürel değerleri temel alarak şekillendirdiği görülmektedir. Özellikle Batı'nın seküler, bireyci ve materyalist değerleri, İslâm dünyasında kabul görmeyen bir anlayış olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda, Atlantikçi ülkeler İslâm coğrafyasına genellikle potansiyel bir tehdit gözüyle bakmaktadır. Avrasya İmparatorluğu, İslâm dünyasını yalnızca bir medeniyet ortağı olarak değil, aynı zamanda Batı hegemonyasını kırabilecek önemli bir stratejik müttefik olarak görmektedir. Bu bağlamda, İslâm dünyasının Batı'nın küresel etkisini sınırlayabilecek bir blok oluşturma kapasitesine sahip olduğu düşünülmektedir.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 117.

¹⁷⁶ Dugin, "İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı".

Dugin'e göre, Orta Asya'dan Batı Afrika'ya kadar uzanan geniş İslâm coğrafyası hem dini hem de siyasi istikrarıyla Avrasya İmparatorluğu'nun güney kanadının temel yapı taşı olma potansiyeline sahiptir. Gelenek ve maneviyatla uyumlu bir politik sistem, İslâm dünyasının bölgesel bir güç olarak birleşmesini sağlayabilir. Bu tür bir birleşme, yalnızca Batı karşıtı bir jeopolitik vizyonun değil, aynı zamanda İslâm'ın tarihî, kültürel ve manevi derinliğinin yeniden güçlendirilmesinin de önünü açacaktır. Gelecek perspektifinden bakıldığında, Avrasya'nın güney sınırında yer alacak bir İslâm İmparatorluğu, Avrasya'nın çok kutuplu dünya düzeninde önemli bir bileşen olarak konumlanabilir. Bu "yeni hilafet", Batı'daki Avrupa, Doğu'daki Pasifik ve merkezdeki Rus İmparatorluğu ile, Avrasya İmparatorluğu'nun güney kanadını güçlendirebilir. Bu senaryo hem tarihsel bağlamda hem de modern stratejik gereklilikler açısından dikkat çekici bir vizyon sunmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde İslâm dünyasının oldukça parçalı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu bölünmüşlük, ideolojik ve siyasi eğilimler arasındaki derin farklılıklar ve zaman zaman birbiriyle çelişen jeopolitik projelerden kaynaklanmaktadır. İslâm dünyasındaki bu eğilimler, yalnızca farklı devletlerin stratejik çıkarlarıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bu ülkeler arasındaki tarihsel, kültürel ve dini farklılıklarla da şekillenmektedir. Bu bağlamda Dugin'e göre İslâm dünyasında küresel ölçekte etkili olan 5 temel jeopolitik alan vardır bunlar:

a. İran köktenciliği, kıtasal düzeyde etkili bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu akım, açık bir şekilde Atlantikçi yapıya karşıdır ve jeopolitik anlamda oldukça aktif bir rol üstlenmektedir. İran'ın anti-Batı duruşu ve geleneksel değerlere bağlılığı, onu Avrasya'nın güney kutbunda stratejik bir ortak hâline getirmektedir.

b. Türkiye'nin laik rejimi, Atlantikçi bir ekseninde hareket ederken, aynı zamanda Pan-Türkçü idealleri desteklemektedir. Ancak bu yaklaşım, Batı ile uyumlu olsa da bölgesel bağlamda sınırlı bir etkisi bulunmaktadır.

c. Pan-Arabizm, Suriye, Irak, Libya, Sudan ve kısmen Mısır ile Suudi Arabistan gibi ülkeler tarafından temsil edilen bir ideolojidir. Ancak bu akım, farklı ülkelerde farklı planlar ve genellikle çelişkili politikalarla ortaya çıkmakta, dolayısıyla bütüncül bir strateji oluşturamamaktadır.

d. Suudi-Vehhâbî köktenciliği, Atlantikçi güçlerle uyumlu bir çizgi benimsemiş ve bu nedenle Avrasya'nın güney stratejisiyle çelişmektedir. Bu durum, Suudi

Arabistan'ın İslâm dünyasında bölgesel liderlik iddiasını zayıflatan bir unsurdur.

e. İslâm Sosyalizmi, Libya, Irak ve Suriye gibi ülkelerde Pan-Arabizm'e yakın bir "sol" yaklaşımı benimseyen bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu modelin, Avrasya'nın güney kutbu için bir bütünlük sağlayacak potansiyele sahip olmadığı görülmektedir.¹⁷⁷

Dugin'in kanaatine göre, bu farklı ideolojik eğilimlerin bir araya getirilememesi, İslâm dünyasının bir bütün olarak etkili bir jeopolitik rol üstlenmesini engellemektedir. Ancak Avrasya'nın güney kutbu için uygun bir aday hâline gelme potansiyeli en yüksek olan ülke, hiç şüphesiz İran olarak karşımıza çıkmaktadır. Dugin'in Avrasyacılık düşüncesi bağlamında Rusya'ya en yakın konumda gördüğü İslâm ülkesinin İran olmasının bazı gerekçeleri vardır. Dugin'e göre İran, Avrasya stratejileri açısından kilit bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedeni, İran'ın kıtasal düzeyde etkili bir güce sahip olması, Amerikan karşıtlığı ile net bir şekilde tanımlanmış bir politikayı benimsemesi ve geleneksel değerlere bağlı kalmasıdır. Ayrıca İran, “mustazaflar” ve “mazlumlara koruma” politikası gibi sosyal dayanışma ilkelerine vurgu yaparak hem ideolojik hem de insani bir çerçevede etkili bir konum sağlamaktadır. Jeopolitik açıdan İran, Orta Asya ile sıkı bağları olan, stratejik olarak Avrasya'nın güney sınırını koruyan bir pozisyona sahiptir. Moskova-Tahran ekseninin inşası, yalnızca bölgesel güvenliği güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda Avrasya'nın çok kutuplu dünya düzenindeki rolünü pekiştirecektir. Bu eksen, Avrasya'nın kıtasal güvenliğini artırarak, Batı'nın bölgedeki etkisini sınırlandıracaktır.¹⁷⁸

Dugin'e göre, Rusya'nın küresel jeopolitik denklemdeki önemli zayıflıklarından biri, güney kıyılarına doğrudan bir çıkışa sahip olmamasıdır. Bu durum, tarihsel süreçte, özellikle İngiliz sömürge imparatorluğunun bölgedeki hegemonyası döneminde, Batı'nın Avrasya üzerindeki kontrolünü pekiştiren stratejik bir avantaj olmuştur. İngiltere'nin Asya'yı tamamen kontrol altında tutması, Avrasya'nın güney bölgelerinin siyasi ve ekonomik olarak örgütlenmesini engellemiş ve Rusya'nın Akdeniz'e inme çabalarını sürekli olarak sekteye uğratmıştır. Rusya'nın İstanbul ve Çanakkale boğazları üzerinden Akdeniz'e ulaşma girişimleri, İngiltere'nin bu bölgedeki mutlak denetimi nedeniyle

¹⁷⁷ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 74.

¹⁷⁸ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 74.

başarısız olmuştur. İngiltere, bu stratejik geçiş yollarını kontrol ederek Rus yayılmacılığını engellemiş ve Atlantikçi güçlerin bölgedeki üstünlüğünü sağlamıştır. Ancak, Rusya'nın jeopolitik hedeflerini gerçekleştirebilmesi için Hint Okyanusu'na doğrudan açılan İran, güney stratejisinde kilit bir unsur olarak değerlendirilmektedir. İran'ın güney kıyıları, Rusya'nın Hint Okyanusu'na erişim sağlayarak Atlantikçi "anakonda stratejisinin" etkilerini kırmasını mümkün kılabilir. Bu strateji, Avrasya'nın tüm güney sahillerini Batı'nın ekonomik ve siyasi kontrolüne sokmayı hedefleyen geleneksel Atlantikçi bir plandır. Moskova-Tahran ekseninin inşası, Atlantikçi kuşatma stratejisinin zayıf noktasını hedef alarak Avrasya'nın hem iç hem de dış dengelerini değiştirme potansiyeline sahiptir. Bu strateji, yalnızca Rusya'nın Avrasya içerisindeki etkisini artırmakla kalmaz, aynı zamanda Batı'nın bölgede kurduğu ekonomik ve askeri hegemonyayı da zayıflatır. İran, Avrasya'nın güney sınırlarında Batı'ya karşı koyabilecek en güçlü jeopolitik aktör olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Moskova-Tahran iş birliği, Avrasya'nın güneyindeki Amerikan ve Atlantikçi planları sekteye uğratabilecek bir stratejik ittifaktır. Bu eksenin başarılı bir şekilde kurulması, Avrasya İmparatorluğu'nun kıtasal güvenliğini güçlendirecek ve Rusya'ya yeni ittifaklar kurma fırsatı tanıyacaktır.¹⁷⁹

Dugin'e göre, Rusya'nın jeopolitik stratejilerinde Moskova-Tahran eksenini, yalnızca bölgesel bir iş birliği alanı olarak değil, aynı zamanda Batı'nın küresel etkisine karşı geliştirilecek bir direnç hattı olarak değerlendirmelidir. Bu eksen, Rusya'nın Avrasya coğrafyasındaki etkisini artıracak ve bölgedeki farklı politik eğilimleri tek bir stratejik vizyon etrafında birleştirme potansiyeli taşıyacaktır. Böyle bir yapı, özellikle İran'ın köktenci ideolojik eğilimleri ile Rusya'nın pragmatik jeopolitik hedeflerini aynı doğrultuda buluşturmayı mümkün kılabilir. Moskova-Tahran iş birliği, yalnızca Avrasya içindeki dengeyi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Tacikistan ve Afganistan gibi çatışma alanlarındaki istikrarsızlığı azaltacak bir mekanizma işlevi de görebilir. Bu bağlamda, bölgedeki etnik ve siyasi gerilimlerin, Atlantikçi güçlerin bölgedeki etkilerini artırmak için kullandıkları bir araç olduğu unutulmamalıdır. Özellikle Suudi Arabistan ve Türkiye gibi Atlantikçi etkilerle bağlantılı olan aktörlerin, bölgedeki "nüfuz ajanlığı" rolü, Avrasya'nın uzun vadeli güvenliğini tehdit etmektedir.¹⁸⁰

Dugin'e göre, Rusya'nın Orta Asya'daki stratejik vizyonunda, İran'ın merkezi bir

¹⁷⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 75.

¹⁸⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 75.

rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İran, sadece coğrafi konumu nedeniyle değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel mirasıyla Avrasya'nın organik bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, Moskova'nın, Almanya'nın Avrupa'daki merkezi rolüne benzer şekilde, İran'ı Avrasya'nın "organik merkezi" hâline getirme hedefi dikkat çekmektedir. "Pax Persica" (İran Dünyası) vizyonu, yalnızca Avrasya'nın jeopolitik bütünleşmesini değil, aynı zamanda bölgedeki tarihi ve kültürel bağların yeniden inşasını da ifade etmektedir. Bu yaklaşım, İran'ın Batı ile olan çatışmasında Rusya'nın bir denge unsuru olarak hareket etmesini gerektirmektedir. İran, yalnızca bir bölgesel güç olarak değil, aynı zamanda Avrasya'nın genel güvenliği için stratejik bir mihenk taşı olarak konumlandırılmalıdır. Bu tür bir iş birliği, bölgedeki etnik gerilimleri yatıştırabilir ve dış müdahalelere karşı daha güçlü bir direnç hattı oluşturabilir. Rusya'nın Kafkasya ve Orta Asya'daki jeopolitik stratejileri, yalnızca bölgesel çıkarlar açısından değil, aynı zamanda küresel güç dengeleri açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Ermenistan'ın coğrafi konumu ve siyasi bağlantıları, Moskova-Tahran ekseninde önemli bir stratejik halka olarak değerlendirilmelidir. Ermenistan, Karabağ üzerinden Türkiye ile Azerbaycan'ı birbirine bağlayan bir geçiş noktasıdır ve bu durum, Erivan'ı jeopolitik açıdan son derece değerli bir konuma getirmektedir. Erivan'ın, Moskova-Tahran iş birliğinin bir parçası hâline gelmesi, yalnızca Türkiye'yi Avrasya içi bağlantılardan dışlamakla kalmaz, aynı zamanda bu iki ülkenin (Moskova ve Tahran) stratejik iş birliğini derinleştirir. Karabağ sorununun çözümü, Moskova-Tahran ekseninin daha güçlü bir şekilde inşa edilmesine olanak tanıyabilir. Bu bağlamda, Bakü ve Ankara'nın Tahran ile yaklaşması durumunda, bu bölgede daha kalıcı bir istikrar sağlanabilir. Ancak aksi senaryoda, yani Azerbaycan'ın Türk yerleşim bölgeleri üzerinde mutlak bir özgürlük talebi ile hareket etmesi hâlinde, bu bölge İran, Rusya ve Ermenistan tarafından yeniden bir yapılandırma sürecine tabi tutulabilir.¹⁸¹

Dugin'in görüşlerine baktığımızda, Rusya'nın Orta Asya'ya yönelik projelerinde, etnik uyumu sağlamaya yönelik politikaların ön planda olduğunu düşünmektedir. Dugin'e göre, Orta Asya İmparatorluğu'nun temelleri, "post-empyral miras" gibi hayali kavramlara değil, bölgedeki etnik ve kültürel türdeşlik üzerine inşa edilmelidir. Bu yaklaşım, Kazakistan gibi stratejik öneme sahip toprakların, Moskova'nın etki alanına

¹⁸¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 80.

daha güçlü bir şekilde bağlanmasını sağlayacaktır. Etnik çeşitlilikten kaynaklanan sorunların çözümü için, sınır bölgelerindeki topluluklara özel haklar tanınması ve bu toplulukların taleplerinin Rusya-İran projeleri aracılığıyla dengelenmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu tür bir yapı, yalnızca bölgesel istikrarı artırmakla kalmaz, aynı zamanda küçük ölçekli milliyetçilik hareketlerinin sınırlı bir etkide kalmasını sağlar. Rusya'nın bu projelerdeki temel hedefi, bölgedeki etnik grupları denetim altında tutarak, sınırların yeniden çizilmesi yoluyla daha sürdürülebilir bir düzen inşa etmektir.¹⁸²

Dugin, Moskova-Tahran ekseninin inşası sırasında, Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya'daki çıkarlarının göz ardı edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dugin'in bakışına göre, Türkiye'nin bu bölgelerdeki nüfuzunu artırma çabaları, Atlantikçi politikaların bir yansıması olarak değerlendirilmektedir ve bu durum, Avrasya ekseninin istikrarını tehdit eden bir unsur olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya'daki politikalarının "günah keçisi" olarak nitelendirilmesi, Avrasya stratejilerinde dışlanmasının bir aracı olarak yorumlanabilir. Türkiye'nin güney yönelimli jeopolitik gidişatını değiştirmek ve Kürt ayrılıkçılığı gibi iç meseleler üzerinden Türkiye'nin Batı'ya olan bağımlılığını zayıflatmak, bu stratejik eksenin temel hedeflerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, İran'a coğrafi ve kültürel yakınlığı bulunan toplulukları Atlantikçi etkiden kurtarmak, Rusya ve İran iş birliğinin temel bir parçasıdır. Türkiye'nin güneyde Bağdat, Şam ve Riyad üzerinden geliştirilmesi teklif edilen yeni bir istikamet, yalnızca Türkiye'nin jeopolitik tutumunu dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda İran yanlısı ve Atlantik karşıtı bir Avrasyacı blokun oluşumuna zemin hazırlayabilir. Özellikle Orta Asya'da Avrasyacı vasıflara sahip bir ittifakın geliştirilmesi, Moskova-Tahran ekseninin uzun vadeli stratejik hedefleri arasında yer almaktadır. Dugin'e göre, Moskova-Tahran eksenini, Avrasya jeopolitiğinin temel taşıdır. İran İslâmı, bu ekseninde kıtasal blokun en etkili bileşeni olarak öne çıkmaktadır. İran'ın dini, siyasi ve kültürel potansiyeli, Atlantikçi dünya düzenine karşı Avrasyacı bir güç merkezi inşa edilmesi için elverişli bir zemin sunmaktadır. Bu nedenle, Moskova, İran İslâm'ının bu versiyonunu hem desteklemekte hem de kıtasal entegrasyonun önemli bir parçası olarak görmektedir. Avrasya'nın güney stratejisinde ikinci önemli hat, Pan-Arap projesiyle ilişkilidir. Bu proje, Orta Doğu'nun bir kısmını ve Kuzey Afrika'yı kapsayan geniş bir

¹⁸² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 80.

coğrafi alanda Atlantikçi güçlere karşı bir denge oluşturmayı hedeflemektedir. Kuzey Afrika'nın Atlantikçi güçlerin kontrolü altında tutulması, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik olarak baskı altında kalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Avrasya İmparatorluğu'nun Pan-Arap projesiyle bütünleşmesi hem Orta Doğu hem de Afrika'daki stratejik dengeleri değiştirme potansiyeline sahiptir.¹⁸³

Dugin'e göre, Pan-Arap projesinin Avrasya İmparatorluğu ile entegrasyonu, Afro Afrika'ya uzanan bir stratejiyle desteklenmelidir. Bu yaklaşım, Afrika kıtasını sadece iki ayrı bölge olarak değil, bütüncül bir jeopolitik alan olarak ele almayı gerektirir. Avrupa'nın Afrika kıtasına yönelik derinlemesine nüfuz etme çabaları, Pan-Arap Bloku üzerinden Sahra Çölü'ne kadar uzanan bir kontrol stratejisini desteklemektedir. Bu çerçevede, Afro Afrika'yı kapsayan Pan-Afrika entegrasyonu hem bölgesel hem de kıtasal ölçekte Avrasya stratejilerinin tamamlayıcı bir unsuru hâline gelebilir. İran'ın köktenci ideolojik yapısının, özellikle Şii kimliği ve Ari kökeni nedeniyle Arap dünyasında evrensel bir kabul görmesi zordur. Bu durum, İran merkezli bir Avrasya stratejisinin Arap dünyasında sınırlı bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Ancak bu sınırlamalar karşısında, Pan-Arap projesi, Batı'nın piyasa odaklı kapitalist modeline ve Amerikan hegemonyasına karşı radikal bir alternatif sunan bağımsız bir Atlantikçilik karşıtı blok olarak öne çıkmaktadır. Bu blok, Irak, Libya, Filistin ve belirli koşullarda Suriye gibi ülkelerin liderliğinde şekillenebilir. Bu ülkeler, Amerikan etkisini daha iyi kavrayan ve piyasa kapitalizmini reddetme eğiliminde olan yapılarıyla, Pan-Arap projesinin öncelikli bileşenleri hâline gelebilir. Pan-Arap projesi bağlamında Suudi Arabistan'ın rolü ise daha karmaşıktır. Ülkenin Atlantikçi jeopolitik düzene derin bağlılığı nedeniyle, Suudi Arabistan'ın "günah keçisi" olarak görülmesi ve Pan-Arap Bloku ile Avrasya'ya gönüllü olarak katılmasının teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Buna karşın, Mısır, Cezayir ve Fas gibi ülkelerdeki Atlantikçi yanlısı yönetimlerin, milliyetçi eğilimleri desteklemekte yetersiz kalması ve Amerikan güdümlü bir atmosfer yaratması, bu ülkelerin Pan-Arap projesiyle entegrasyonunu zorlaştırmaktadır.¹⁸⁴

Dugin'in bakış açısına göre, Pan-Arap projesinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi, yalnızca Avrasya'nın değil, aynı zamanda Avrupa'nın stratejik

¹⁸³ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 80.

¹⁸⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 80.

hedefleriyle de uyumlu bir yapı gerektirmektedir. Avrupa'nın, özellikle Orta Avrupa ve Almanya'nın Avrasya İmparatorluğu'nun hedefleriyle uyumlu bir şekilde hareket etmesi, bu projenin başarısı için önemlidir. Rusya'nın geçmişte (özellikle Sovyetler Birliği döneminde) Arap sorunlarına dahil olması, Amerikan hegemonyasına karşı bir denge unsuru sağlama çabasıyla açıklanabilir. Ancak bu dönemde Avrasya'nın Arap dünyasındaki etkisi sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda, Moskova-Berlin ekseninin güçlenmesi, Avrupa'nın Pan-Arap projesinde daha etkili bir rol oynamasına zemin hazırlayabilir. Rusya'nın doğrudan İslâm dünyasına yönelik stratejik kaygısı ise İran üzerinden şekillenmelidir. İran, Rusya'nın dar etnik çıkarlarının korunmasında ve Avrasya stratejisinin hayata geçirilmesinde vazgeçilmez bir ortaktır. Orta Asya, Avrasya stratejisinin merkezinde yer almaktadır ve İran, bu bölgedeki Rusya'nın öncelikli çıkarlarının korunmasında kilit bir role sahiptir. İran, Pakistan, Afganistan ve Türkiye gibi bölgesel aktörlerin Avrasya eksenine entegrasyonunda önemli bir köprü işlevi görebilir. Bu bağlamda, İran'ın Atlantikçi etkilerle şekillendirilen İran-Irak çatışmasını sona erdirmek ve Arap ülkelerini kendi etkisine çekmek için teşvik edilmesi gerekmektedir. İran, Pan-Arap eğilimli "sol" rejimlerle (örneğin Irak ve Libya'daki) yakınlaşarak, Rusya'nın geleneksel nüfuz alanlarını yeniden canlandırma potansiyeline sahiptir. Sonuç olarak, Moskova-Tahran ekseninin liderliğinde geliştirilecek bir Pan-Arap projesi, yalnızca Orta Asya ve Orta Doğu'nun jeopolitik dengelerini değiştirmekle kalmayacak, aynı zamanda Avrasya'nın güney sınırlarında daha geniş bir entegrasyonun önünü açacaktır. Bu bağlamda İran hem bölgesel iş birliğini sağlama hem de Atlantikçi etkileri dengeleme konusunda stratejik bir aktör olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁵

3.6. TÜRKİYE: AVRASYACILIĞIN İSLÂM DÜNYASINDAKİ MECBURİ MÜTTEFİĞİ

Alexandr Dugin, çağdaş Rus düşünce dünyasında önemli bir siyaset felsefecisi olarak öne çıkan ve özellikle Avrasyacılık ideolojisinin modern temsilcilerinden biri olarak bilinen bir düşünürdür.¹⁸⁶ Dugin'in ideolojisi, Rusya'nın Avrasya merkezli bir güç olarak konumlanmasını savunurken, bölgesel dinamikler, jeopolitik dengeler ve kültürel bağlamlar üzerinden Türkiye'ye özel bir yer ayırmaktadır. Türkiye, coğrafi konumu, tarihi geçmişi ve bölgesel etkisi sebebiyle Dugin'in Avrasyacı perspektifinde stratejik bir

¹⁸⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 80.

¹⁸⁶ Annak, *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin'in Etkisi*, 1.

önem taşımaktadır. Özellikle Avrasya kıtası üzerindeki Doğu-Batı dengesinin kurulmasında, Türkiye'nin bir köprü vazifesi görmesi gerektiği düşüncesi, Dugin'in yazılarında ve konuşmalarında sıkça yer bulmaktadır. Dugin, Türkiye'yi sadece bir jeopolitik aktör olarak değil, aynı zamanda kültürel ve tarihi birikimiyle Avrasya'nın bir parçası olarak görmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin Batı ittifakları ile olan ilişkilerini eleştirirken, Avrasya'ya daha güçlü bir şekilde entegre olmasını savunmaktadır. Dugin'in Türkiye'ye yönelik bu bakışı, iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihsel arka planı ve mevcut politik gelişmeler çerçevesinde değerlendirildiğinde daha anlamlı hale gelmektedir. Bu bağlamda, Dugin'in Türkiye'ye dair görüşleri, yalnızca ideolojik bir zemin değil, aynı zamanda pratik siyaset açısından da dikkatle incelenmesi gereken bir alan sunmaktadır.¹⁸⁷

Alexandr Dugin'in Türkiye'ye yönelik düşüncelerini tarihsel bir perspektifle ele aldığımızda, onun analizlerinin iki farklı döneme ayrıldığını görmek mümkündür. Dugin, 2003 yılına kadar Türkiye'yi Atlantikçi blokun bölgedeki en kritik aktörlerinden biri ve Rusya'nın jeopolitik çıkarlarına en fazla karşıt pozisyonda bulunan ülkelerden biri olarak değerlendirmekteydi. Bu yaklaşımının ardında, Türkiye'nin o dönem izlediği dış politika dinamikleri, Batı ile geliştirdiği stratejik ilişkiler ve uluslararası konjonktürde üstlendiği rol yatmaktadır.¹⁸⁸ Özellikle Soğuk Savaş sonrası süreçte Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri ile geliştirdiği çok boyutlu iş birliği, NATO üyeliği çerçevesinde üstlendiği misyonlar ve ABD ile yürüttüğü ekonomik, siyasi ve askeri ittifaklar, Dugin'in Türkiye'yi Atlantik bloğunun en önemli müttefiklerinden biri olarak konumlandırmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, 1990'larda yaşanan Rusya-Çeçenistan savaşı sırasında Türkiye'nin Çeçen direnişine verdiği destek, Moskova açısından Ankara'ya yönelik güvensizliği artıran unsurlar arasında yer almıştır. Daha geniş bir tarihsel perspektifle değerlendirildiğinde ise Osmanlı İmparatorluğu ile Çarlık Rusya'sı arasında yaşanan savaşlar ve 20. yüzyılda Sovyetler Birliği'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri üzerindeki hâkimiyetine karşı Türkiye'nin izlediği politikalar da Dugin'in olumsuz kanaatini pekiştiren faktörler arasında sayılabilir.¹⁸⁹

Ancak Dugin'in Türkiye'ye bakışı zaman içerisinde belirli değişimlere uğramış

¹⁸⁷ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 146.

¹⁸⁸ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, XVIII; Annak, *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin'in Etkisi*, 1.

¹⁸⁹ İmanov, *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 322.

ve ikinci dönem olarak nitelendirilebilecek yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Özellikle 2000’li yılların ortalarından itibaren Türkiye’nin ABD ile ilişkilerinde kısmi bir mesafe alması, NATO üyesi olmasına rağmen 2003 Irak Savaşı’nda ABD’nin taleplerine tam anlamıyla uyum sağlamaması, savunma sanayiinde Batılı ülkeler dışında farklı aktörlerle iş birliğine yönelmesi ve Rusya ile askeri, ekonomik ve diplomatik alanlarda derinleşen ilişkileri, Dugin’in Türkiye’ye yönelik bakış açısında önemli bir dönüşüme yol açmıştır.

Bu bağlamda Dugin, Türkiye’yi yalnızca Rusya’nın rakibi olan bir Atlantikçi devlet olarak görmekten ziyade, Avrasyacı perspektif içerisinde konumlandırılabilir potansiyel bir ortak olarak değerlendirmeye başlamıştır. Türkiye’nin bölgesel siyasette daha bağımsız bir yönelim sergilemesi ve küresel güç dengelerinde alternatif arayışlara yönelmesi, Dugin’in jeopolitik analizlerinde Türkiye’ye ilişkin söylemini yeniden şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu durum, Türkiye-Rusya ilişkilerinin değişen dinamikleri bağlamında ele alındığında, Dugin’in teorik çerçevesinin de zaman içerisinde adaptasyona uğradığını göstermektedir.¹⁹⁰

Dugin’in Türkiye’ye yönelik düşünceleri genel olarak iki ana başlık altında incelenebilir: Tarihsel değerlendirmeleri ve güncel politikaya ilişkin analizleri. Dugin’in *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* kitabında ele aldığı pasajda Türkiye’nin tarihi hakkında bazı değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir:

*“Bir devlet olarak Türkiye, Osmanlı İmparatorluğunun yerinde onun bir devamı değil, bir parodisi olarak teşekkül etti. Çok merkezli ve çok milletli emperyal İslâmî yapının yerine Kemal Atatürk; laik, ateist, profan ve milliyetçi düzeni ile Fransız ulus-devletin doğu versiyonunu kurdu. Doğunun kendi manevî, dinî ve jeopolitik geleneğinden keskin bir şekilde kopan ilk devleti Türkiye’dir.”*¹⁹¹

Bu pasajda, Dugin’in Türkiye’ye dair değerlendirmeleri son derece açık ve belirgin bir şekilde ortaya konulmaktadır. Ona göre, Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu’ndan miras kalan Doğu medeniyetleriyle olan tarihsel ve manevi bağlarını büyük ölçüde kopararak, Batılı normlar üzerine inşa edilmiş farklı bir devlet yapısına sahiptir. Dugin, Türkiye’yi, tek kutuplu dünya düzeninin devamlılığını savunan NATO’nun bir üyesi olarak, Atlantik bloğu için stratejik açıdan vazgeçilmez bir müttefik

¹⁹⁰ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 155-165.

¹⁹¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 260.

olarak konumlandırmaktadır.¹⁹² Nitekim, aynı eserin devamında bu görüşlerini destekleyen şu ifadeleri kullanmaktadır:

*“Bugün NATO üyesi olan Türkiye, fiilen Atlantikçiliğin ve tek dünyacılığın Doğudaki ileri karakolu, Asya-Doğu ile Arap alemleri arasındaki ‘tampon kordonu’ sayılmaktadır. Türkiye’nin önerdiği jeopolitik model, Batı dünyasına ve ateist, tek dünyacı medeniyete entegre olmaktır... Türkiye’nin yolu, Atlantikçi süper devlete hizmet etme ve ‘dünya hükümeti’nin kontrolündeki tek dünyacı küresel Büyük Alan modelini kabul etmektir.”*¹⁹³

1990’lı yıllarda Dugin eserlerinde Türkiye devletini Avrasyacılık ve çok kutuplu yeni dünya düzeni inşası için tehdit olabilecek bir devlet olarak görmekteydi. 2000’li yıllara gelindiğinde ise Dugin’in Türkiye’ye karşı fikirlerinde kısmen değişimler olduğu görülmektedir. Nitekim, Ocak 2003’te *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* kitabı için kaleme aldığı önsözde Türkiye hakkında daha ihtiyatlı ve ılımlı bir dil kullandığı görülmektedir.¹⁹⁴ Kitabın bu bölümünde Dugin, geçmişten bugüne Türkiye’nin jeopolitik yapısından bahsetmekte ayrıca Türkiye’nin jeopolitiğini tarihi perspektifle ele almakta ve üç ana başlığa ayırmaktadır: İlk olarak, eski bozkır Türklerinin göçebe imparatorluklar kurarak şekillendirdiği köklü Avrasyacı bir miras söz konusudur. İkinci aşamada ise Osmanlı Devleti, İslâm dünyasını ve Orta Doğu-Akdeniz bölgesini, sert ve disiplinli bozkır kültürünün hâkim olduğu bir sistem içinde birleştirmiştir. Üçüncü ve son aşamada ise modern Türkiye, laiklik ve milliyetçilik ilkeleri çerçevesinde şekillenmiş, güçlü bir askerî yapının ön planda olduğu bir ulus-devlet haline gelmiştir.¹⁹⁵

Dugin’e göre, bu son aşama Türkiye’nin büyük kıtasal ve imparatorluk temelli jeopolitik çizgiden, daha dar kapsamlı ve pragmatik bir jeopolitik anlayışa geçişini ifade etmektedir. Ona göre, Türkiye’nin NATO’ya katılması, tarih boyunca belirleyici olan jeopolitik dinamiklerle çelişmekte ve ulus-devlet yapısı ile askeri-demokratik laik rejimin, büyük ölçekli bir jeopolitik vizyon için yeterli bir temel oluşturamayacağını göstermektedir.¹⁹⁶

Dugin, her ne kadar mevcut durumda Türkiye’yi Rusya-Avrasya için bir karşıt

¹⁹² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 260; İmanov, *Rusya’nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*, 323.

¹⁹³ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 260.

¹⁹⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, XVIII.

¹⁹⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, XIII-XV.

¹⁹⁶ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, XVI.

güç olarak değerlendirse de meseleyi küresel ölçekte ele alarak, Türkiye’yi Atlantikçi tek kutuplu dünya düzenine karşı yalnız başına değil, iş birliği içinde mücadele etmeye davet etmektedir. Ona göre, Amerika’nın denetimindeki küreselleşme süreci, halkların, etnik kimliklerin, dinlerin ve kültürel farklılıkların tamamını tek tip bir insanlık anlayışı içinde eriterek yok etmektedir. Bu bağlamda, ister ABD ile gönüllü iş birliği yapanlar isterse bu küresel tahakküme karşı direnmeye cesaret edemeyenler olsun, her iki grup da sonuçta bu sürecin zarar görenleri olacak ve yeni dünya düzeninin kurbanları haline gelecektir.¹⁹⁷

Sonuç olarak, Alexandr Dugin’in Türkiye hakkındaki düşüncelerinin tek bir perspektife indirgenemeyeceği, aksine değişen konjonktüre bağlı olarak zaman içinde farklılaştığı görülmektedir. Özellikle son dönemde kaleme aldığı eserler ve yazılar incelendiğinde, Türkiye’yi Avrasyacılık açısından stratejik bir müttefik olarak konumlandırmaya başladığı anlaşılmaktadır. Dugin, Türkiye’nin bölgesel ve küresel düzeyde güçlü bir devlet haline gelmesini, yalnızca Türkiye açısından değil, aynı zamanda Rusya ve diğer Avrasya milletleri için de tek kutuplu dünya düzeninden kurtulma bağlamında kritik bir unsur olarak değerlendirmektedir. Bununla birlikte, değişen uluslararası dinamikler ve küresel dengeler göz önünde bulundurulduğunda, Dugin’in Türkiye’ye yönelik bakış açısının gelecekte nasıl bir dönüşüme uğrayacağı belirsizliğini korumaktadır.

3.6.1. Dugin’e Göre Avrasya Virajında Türkiye

Alexandr Dugin’e göre, Türkiye’nin Avrasyacılık ideolojisi açısından güvenilir bir müttefik olabileceği düşüncesi, özellikle Irak Savaşı sırasında yaşanan gelişmeler neticesinde şekillenmiştir. Savaşın başlamasıyla birlikte ABD, Türkiye’deki üsleri kullanma talebinde bulunmuş, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi, Amerikan askerlerinin Türkiye topraklarını kullanmasına izin vermeyen bir karar almıştır. Bu gelişme, Dugin’in gözünde Türkiye’nin Batı ittifakına mutlak bir bağlılık içinde olmadığını ve bağımsız bir jeopolitik aktör olarak hareket edebileceğini gösteren önemli bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Dugin, bu durumu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Ortadoğu’daki uydu devletlerin Atlantik ötesindeki patronlarına karşı gösterdiği nadir bir itaatsizlik örneği olarak değerlendirmektedir.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, XVII.

¹⁹⁸ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 133.

Dugin'e göre, Türkiye'nin bölgesel çıkarlarını göz önünde bulundurarak Irak'taki savaşa karşı çıkması için çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Birincisi, Saddam Hüseyin rejimi laik bir yapıya sahiptir ve İslâmcı hareketlerin yükselişini zaman zaman sert bir şekilde dizginlemiştir. Bu durum, Türkiye'deki Kemalist ideolojinin temel mantığıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla, Irak'ta rejim değişikliğinin Türkiye açısından ideolojik ve siyasi sonuçları olabileceği düşünülmektedir. İkincisi, Saddam Hüseyin yönetiminin devrilmesi, Irak'taki Kürt gruplarının bağımsızlık ilan etme ihtimalini artıracaktır. Bu da Türkiye'deki ayrılıkçı Kürt hareketlerine ivme kazandırarak ulusal güvenlik açısından yeni riskler doğurabilecektir.¹⁹⁹

Dugin, Türkiye'nin bu süreçte yalnızca bölgesel düzeyde değil, aynı zamanda medeniyetler arası ilişkiler bağlamında jeopolitik konumunu yeniden değerlendirdiğini vurgulamaktadır. Dugin'e göre, Soğuk Savaş'ın katı çerçevesinden sıyrılan Türkiye, Avrasyacı bir kimliğe sahip olduğunu fark etmeye başlamıştır. Bu durum, Batı yanlısı ve Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefiyle özdeşleşmiş bir Türkiye imajına alışkın dış gözlemciler tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Ancak Dugin'e göre, Türk siyasi elitinin genel eğilimlerinde niteliksel bir dönüşüm yaşanmaktadır. Bu bağlamda, Avrasyacılık düşüncesi Türkiye'de farklı siyasi çevreler için cazip bir ideolojik çerçeve sunmuştur. Batı'nın izinden gitmeyi reddeden bu yaklaşım, gelenekselci kesimlerin, özellikle de Necmettin Erbakan (ö. 1432/2011) ve onun ardından gelen Recep Tayyip Erdoğan gibi liderlerin politik söylemleriyle örtüşmüştür. Aynı zamanda, Avrasyacılığın "ulusal ve kültürel kimliği koruyarak Batı ile ilişkileri sürdürme" ekseninde yorumlanabilir olması, askeri çevreleri ve Kemalist düşünceyi de kendine çekmiştir. Böylelikle Avrasyacılık, Türkiye'de birbirine zıt gibi görünen İslâmi ve laik kesimler arasında ortak bir zemin oluşturabilecek bir dünya görüşü olarak öne çıkmıştır. Türkiye'deki iç siyasal dinamikler açısından bakıldığında, toplumun geniş bir kesiminin gelenekselci ve "Doğucu" bir çizgide olduğu, buna karşın elit aydınlar ve askeri bürokrasinin Batıcı bir perspektife sahip bulunduğu görülmektedir. Dugin, bu yapısal çelişkinin zamanla daha da derinleştiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Avrasyacı yaklaşım, radikal İslâmcılıkla arasına mesafe koyarak ve askerlerin geleneksel İslâmcı kesime yönelik tutumlarını yumuşatarak ideal bir uzlaşma platformu sunmaktadır.²⁰⁰

¹⁹⁹ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 133.

²⁰⁰ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 134.

Sonuç olarak, Dugin'in değerlendirmesi, Türkiye'nin jeopolitik yönelimlerini ve iç siyasi dönüşümlerini Avrasyacılık ekseninde yorumlamaktadır. Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini yeniden tanımlama süreci hem iç dinamikler hem de uluslararası dengeler açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda, Avrasyacılığın Türkiye'nin siyasi ve ideolojik eğilimlerini nasıl etkileyeceği ve gelecekteki stratejik yönelimlerini nasıl şekillendireceği önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

3.6.2. Dugin'e Göre Jeopolitik Açıdan 15 Temmuz 2016

Dugin'e göre, 2016 yılının temmuz ayında Türkiye'de gerçekleştirilen darbe girişimi, ilk bakışta yalnızca ülke içindeki bir iktidar çatışması gibi görünse de bu olayın mahiyeti daha derinlikli analiz edildiğinde uluslararası boyutları olan stratejik bir müdahale olarak okunmalıdır. Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir kırılma noktası olarak kabul edilen bu kalkışma, aslında klasik bir askerî müdahaleden ziyade, ülkenin dış politikadaki yönelimine ve küresel ittifak tercihinine karşı yapılan jeopolitik bir operasyon niteliği taşımaktadır. Söz konusu darbe girişimi, yalnızca hükümeti devirmeyi amaçlayan bir iç yapılanmanın girişimi olmaktan öte, uluslararası güç odaklarının yönlendirdiği sistematik bir saldırı olarak değerlendirilmelidir. Alexandr Dugin, bu bağlamda, 15 Temmuz'u yalnızca Türkiye'nin iç dinamiklerinin bir sonucu olarak değil, küresel düzeyde yürütülen bir jeopolitik savaşın parçası olarak yorumlamaktadır. Dugin'e göre, Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) bu süreçte yalnız hareket etmemiş, aksine arkasında ciddi bir stratejik aklın, özellikle de Amerikan derin devletine mensup yapıların desteğini alarak hareket etmiştir. FETÖ lideri Fethullah Gülen (ö. 2024)'in ABD'de ikamet etmesi ve darbe girişiminin ardından Türkiye tarafından yapılan iade taleplerinin Washington tarafından geri çevrilmesi, bu iddiaları kuvvetlendiren somut göstergelerdir. Dugin, bu süreci bir tür "vekâlet savaşı" olarak değerlendirmekte; ABD'nin, kendi çıkarlarına uygun politikaları benimsemeyen Erdoğan yönetimini zayıflatmak ve Türkiye'nin bölgesel otonomisini kırmak amacıyla böyle bir operasyona onay verdiğini ileri sürmektedir.²⁰¹

Dugin'in bu yorumları, onun Avrasyacı düşünce sistemi içerisinde anlaşılmalıdır. Zira Dugin'e göre, Batı'nın liderliğini üstlenen ABD, liberal

²⁰¹ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 177; Anadolu Ajansı (AA), "Rus stratejist Dugin: 15 Temmuz'da kahraman lider ve kahraman Türk halkı kazandı" (Erişim 15.04.2025).

küreselleşmeyi bir tür ideolojik silah olarak kullanmakta ve bu doğrultuda bağımsız politik çizgiye sahip ülkeleri hedef almaktadır. Türkiye'nin son yıllarda Batı ile mesafeli bir tutum benimsemesi ve Rusya ile stratejik iş birliklerini geliştirmesi, Dugin'e göre Washington nezdinde tehdit olarak algılanmış ve 15 Temmuz'da bu tehdit algısına karşı üretilmiş bir müdahale biçimi olmuştur. Bu çerçevede, 15 Temmuz darbe girişimi sadece Türkiye'nin iç siyasetini değil, aynı zamanda küresel jeopolitik dengeleri de doğrudan etkileyen bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın darbe girişimi sonrası gelişmeleri yakından izlemesi ve Türkiye ile dayanışma içerisinde olması, bu olayın bölgesel çapta nasıl yankı bulduğunu ortaya koymaktadır. 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye'de yaşanan darbe girişimi, yalnızca bir iç siyasal kriz olarak değil, aynı zamanda ABD'nin küresel stratejileri ve Türkiye'nin bağımsızlaşan dış politikası bağlamında değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir jeopolitik müdahale örneğidir. Alexandr Dugin'in değerlendirmeleri, bu olayın ardındaki aktörleri ve hedefleri anlamak bakımından dikkat çekici bir çerçeve sunmaktadır. Dugin'in perspektifinden bakıldığında, bu girişim, Batı merkezli tek kutuplu dünya düzenine karşı alternatif üretmeye çalışan ülkelerin nasıl sistematik biçimde hedef alındığını gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda Türkiye, yalnızca kendi iç siyasetini değil, aynı zamanda küresel güç ilişkilerini de yeniden konumlandıran bir krizle yüzleşmiştir.²⁰²

3.6.3. Dugin'e Göre Türkiye'nin Pantürkizm İdeolojisi

Pantürkizm ideolojisi, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Türk dünyasının kültürel ve siyasal bütünleşmesini hedefleyen bir düşünce sistemi olarak şekillenmiş ve özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden gündeme gelmiştir. Türkiye'nin bu ideolojiye olan ilgisi hem tarihi mirasın bir yansıması hem de yeni jeopolitik açılımların bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Alexandr Dugin, Avrasyacılık teorisinin kurucularından biri olarak, Türkiye'nin Pantürkist yönelimlerine eleştirel bir perspektiften yaklaşmakta ve bu ideolojinin Rusya'nın Avrasya vizyonu ile çeliştiğini savunmaktadır. Dugin'e göre Pantürkizm, Atlantikçi güçlerin bölgesel düzlemde Rusya'yı kuşatma stratejisinin bir uzantısı olarak işlev görebilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Pantürkist politikaları, Dugin'in gözünde yalnızca kültürel bir idealizmden ibaret olmayıp, jeopolitik

²⁰² Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 177; Anadolu Ajansı (AA), "Rus stratejist Dugin: 15 Temmuz'da kahraman lider ve kahraman Türk halkı kazandı" (Erişim 15.04.2025).

düzlemde Rusya'nın güney kanadında potansiyel bir tehdit unsuru taşımaktadır.²⁰³

Alexandr Dugin, Pantürkizm'i yalnızca tarihsel veya kültürel bir ideoloji olarak değil, aynı zamanda belirli küresel güçlerin jeopolitik planlarının bir uzantısı olarak değerlendirmektedir. Dugin'e göre, Türkiye'nin eski Osmanlı hinterlandındaki Türk soylu halklarla ilişkilerini merkez alan Pantürkist projeler, ilk bakışta geleneksel ve kimliksel bir idealizm gibi görünse de arka planda Atlantikçi stratejilerle örtüşen bir yönelim taşımaktadır. Ona göre "Yakutistan'dan Saraybosna'ya Büyük Türkiye" gibi sloganlarla yürütülen politikalar, Türkiye'nin mevcut siyasi, ideolojik ve ekonomik hattının radikal biçimde dönüşmeden hayata geçirilmesi mümkün olmayan projelerdir.²⁰⁴

Dugin'in yaklaşımında dikkat çeken temel unsur, Pantürkizm'in yalnızca Rusya'nın Avrasya vizyonuna tehdit oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'yi kendi tarihsel ve manevi coğrafyasından uzaklaştıran bir sapma olarak da değerlendirilmesidir. Dugin, Türkiye'nin Osmanlı'nın devamı değil, onun "parodisi" olduğunu ileri sürer; laik, milliyetçi ve seküler Kemalist ulus-devlet modelini, Batı'nın doğu versiyonu olarak tanımlar. Bu çerçevede Türkiye, Batı'nın "tek dünyacı" (unipolar) düzenine eklemlenmiş, Doğu ile Batı arasında bir "tampon kordon" görevi üstlenmiş, NATO üyesi bir ileri karakol konumuna indirgenmiştir. Bu bağlamda Pantürkizm, yalnızca etnik bir dayanışma çağrısı değil, aynı zamanda Batı merkezli hegemonik projelerin sahaya sürülmüş bir ideolojik aygıtı olarak kurgulanmıştır.²⁰⁵

Dugin'e göre, Pantürkist söylemlerle şekillenen Türkiye'nin yakın çevresine yönelik stratejileri, Avrasyacılığın çok kutupluluk ve medeniyet temelli yaklaşımıyla temelden çelişmektedir. Pantürkizm, Dugin'in gözünde, "Panslavizm" ya da "Pangermenizm" gibi aşırı etnisite merkezli jeopolitik eğilimlerle paralellik arz etmekte; bu nedenle Avrasya bölgesinde istikrarsızlığa yol açabilecek potansiyel bir tehdit olarak ele alınmaktadır. Dahası, Dugin Türkiye'nin mevcut Atlantikçi kimliğini dönüştürmeden bu tür projelerin anlamlı ve yapıcı olamayacağını, aksine bölge halklarının jeopolitik, dini ve kültürel çıkarlarına aykırı bir yönelime hizmet edebileceğini vurgular.²⁰⁶

Sonuç olarak Dugin, Pantürkizm'i Rusya'nın bölgesel çıkarları için bir tehdit olarak görmekte ve Türkiye'nin bu politikaları izlemesini, mevcut Batı merkezli duruşu

²⁰³ Alexandr Dugin, *Foundations of Geopolitics* (Rusya: Arktogeja, 1997), 348.

²⁰⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 260-261.

²⁰⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 260.

²⁰⁶ Dugin, *Foundations of Geopolitics*, 420.

ile çelişkili bir durum olarak değerlendirmektedir. Dugin, Pantürkist eğilimleri ancak Türkiye'nin kendi yönünü radikal biçimde Avrasya'ya çevirmesi durumunda "yapıcı" bir çerçeveye oturabileceğini savunmaktadır.²⁰⁷

Dugin'in Pantürkizm eleştirileri, derinlemesine incelendiğinde, kendi Avrasyacılık yaklaşımıyla açık bir çelişki içinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira Dugin, Pantürkizm'i etnisite temelli, bölgesel istikrarı bozabilecek ve Atlantikçi stratejilerle örtüşen bir tehdit olarak tanımlarken, Avrasyacılığı ise Rusya merkezli bir medeniyetler ittifakı olarak sunmaktadır. Oysa Avrasyacılık da Rusya'nın tarihsel, kültürel ve siyasi hegemonyasını merkeze alarak çevre halkları bu merkezin etrafında konumlandırmayı hedefleyen bir vizyondur. Bu noktada, Pantürkizm'in eleştirilen yanlarının, Avrasyacılığın da yapısal karakteristiğinde bulunduğu gözden kaçmamaktadır. Dugin'in yaklaşımında, Türk dünyasının kültürel ve jeopolitik bütünleşme çabaları Batı'nın taşeronluğu olarak yorumlanırken, Rusya'nın merkezde olduğu Avrasyacı düzenin doğal ve kaçınılmaz bir "medeniyet seçeneği" gibi sunulması, tarafsız bir analizden ziyade Rusya'nın çıkarlarına dayalı bir stratejik söylem niteliği taşımaktadır. Bu durum, Dugin'in Pantürkizm'e yönelttiği eleştirilerin aslında Avrasyacılık ideolojisi için de geçerli olabileceğini; dolayısıyla onun söylemlerinde seçici bir tutumun hâkim olduğunu ortaya koymaktadır.

3.6.4. Dugin'e Göre Sûfî Gelenek ve Türkiye Ziyareti

Alexandr Gelyeviç Dugin, modern Rus jeopolitiğinin en tartışmalı figürlerinden biri olmakla birlikte, aynı zamanda gelenekselci düşünceye duyduğu ilgiyle de öne çıkan bir entelektüeldir. Dugin'in düşünce sistemi, sadece politik ya da jeopolitik paradigmalara sınırlı kalmayıp, metafizik ve dini sembolizmin de dahil olduğu kapsamlı bir dünya görüşüne dayanır. Bu bağlamda onun gelenekselci ekol (Traditionalist School) ve özellikle İslâmi mistisizm olarak Sûfizm ile kurduğu ilişki hem düşünsel hem de stratejik yönleriyle analiz edilmelidir. Dugin'in felsefi perspektifi, gelenekselci düşünceyi şekillendiren Frithjof Schuon (ö. 1998), René Guénon ve Julius Evola gibi düşünürlerin fikirlerinden derin bir biçimde beslenmektedir. Bu ekol, modernliğin indirgemeci, seküler ve materyalist yapısına karşı, ezeli hikmeti (sophia perennis) merkeze alan bir yaklaşım önerir. Gelenekselci düşünürler, hakikatin çeşitli geleneklerde zuhur etmiş metafizik bir

²⁰⁷ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 261.

öz olduğunu, bu özün ise modern çağda büyük ölçüde unutulduğunu savunurlar.²⁰⁸

Dugin'e göre, geleneksel toplumlar, ilahi merkezle temas hâlinde olan yapılar olarak tarih boyunca varlık göstermiştir ve bu geleneksel yapının içinde Sûfilik gibi mistik yönelimler de yer alır. Bu çerçevede Dugin, modernliğe karşı savaşın yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ruhani ve varoluşsal bir mücadele olduğuna dikkat çeker.²⁰⁹

Dugin, İslâm dünyasını, Batı karşıtı jeopolitik projeler açısından kritik bir müttefik olarak değerlendirmektedir. Ancak onun İslâm'a yaklaşımı, selefi ya da modernist yaklaşımlardan çok, gelenekselci-mistik çizgiye yakındır. Özellikle Sûfizm, Dugin için hem dinî geleneğin derinliğini yansıtan hem de Batı karşıtı bir direniş potansiyeli taşıyan bir öğedir. Bu nedenle Dugin, Sûfi düşüncüyü İslâm'ın özüne en yakın temsil biçimlerinden biri olarak yorumlar.²¹⁰

Ancak bu yaklaşımın yalnızca metafizik değil, jeopolitik bir bağlamı da vardır. Dugin, "ılımlı İslâm" kavramının Batılı güçler tarafından araçsallaştırıldığını ileri sürerken, gerçek İslâm'ın, geleneksel-mistik damar üzerinden yeniden diriltilmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda Sûfizm, Dugin için hem dini sahilhliğin hem de küresel direnişin simgesidir.²¹¹

Dugin'in 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimi sırasında Türkiye'de bulunması, sembolik bir karşılık bulmuştur. Ziyareti sırasında, Nakşibendi geleneğinin önemli temsilcilerinden Abdülhakîm Arvâsî (ö. 1943)'nin türbesini ziyaret etmesi ve burada kendi dinine göre dua etmesi hem Türkiye kamuoyunda hem de İslâmcı çevrelerde dikkat çekmiştir. Dugin, bu ziyareti şu sözlerle açıklamıştır:

“Avrasya Bloğunun oluşmasında din olgusu birinci planda değildir. Halen ittifak içinde bulunduğumuz İran Şii dünyasının lideri konumundadır. Çin çok farklı din inanışları barındıran bir ülkedir. Biz İslâm dünyasını dört farklı bölümde görüyoruz. Bunlar Şiilik, Sünnilik, Vahabilik ve sufi akımlardır. İslâm dünyasındaki Vahabilik ve selefîlik akımları tamamen Amerika'nın kontrol ettiği ve destekleyerek güçlendirdiği, yaydığı akımlardır. İran'ın liderliğini yaptığı Şiilik akımı ise bu Amerikan dayatması akımın karşısında denge unsuru oluşturan tek akımdır ve Şiilik akımı Rusya menfaatlerine en uygun ve Amerika'nın İslâm dünyasını kontrol etme projesine karşı çıkan denge unsuru olması açısından en

²⁰⁸ Seyyed Hossein Nasr, *The Essential Frithjof Schuon* (Bloomington: World Wisdom, 2005), 22.

²⁰⁹ Dugin, *Dördüncü Siyaset Teorisi*, 51.

²¹⁰ Dugin, *Political Platonism*, 61.

²¹¹ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 88.

uygun akım olarak görülmekte ve desteklenmektedir. Ancak Şii ve Sünni akımlar arasında kesin bir çizgi vardır ve İran'ın Sünni İslâm alanlarına etki etmesi bu ayrım sebebiyle mümkün değildir. Bu sebeple Amerika etkisi dışında bir Türkiye'nin sünni İslâm aleminin liderliğini alması, halifeliğini yapması Rusya'nın desteklediği ve bu desteği her alanda göstermekten çekinmeyeceği bir durumdur. Sünni İslâm'ın yaşandığı ülkelere Amerikan yanlısı Vahabilik ve selefilik akımının etki etmesinden Türkiye halifeliğindeki bağımsız bir Sünni İslâm alemi Rusya'nın çıkarları ile örtüşmektedir. Bu sebeplerle Rusya Türkiye'nin İslâm halifeliği fikrini tam olarak desteklemektedir. Benim Ankara ziyaretlerim sırasında Büyük İslâm alimi Abdulhâkim Arvasi'nin mezarını ziyaret etmem ve kendi inanışına göre dua etmem de bu mesajı içermektedir.”²¹²

Bu sözler, Dugin'in Türkiye'yi hem Avrasyacılık projesinde müttefik bir güç olarak konumlandığını, hem de mistik İslâm geleneğiyle ruhani bir bağ kurma gayreti içinde olduğunu göstermektedir. Arvâsî'nin mezarını ziyaret etmesi, yalnızca kültürel bir jest değil, aynı zamanda geleneksel İslâm'a duyduğu saygının dışavurumu olarak yorumlanabilir. Bir başka taraftan da Dugin'in Sûfizm'e yöneliminin samimiyeti bazı çevrelerde sorgulanmıştır. Özellikle “Crescent International” gibi eleştirel yayın organlarında, Dugin'in Sûfilik üzerinden İslâm'ı kendi politik projelerine entegre etmeye çalıştığı ve bu yaklaşımın "oryantalist gelenekselcilik" ile örtüştüğü dile getirilmiştir. Ayrıca, bazı İslâmcı çevreler, Dugin'in Şii İran'a yönelik yakın ilgisini ve Selefilik karşıtı sert tutumunu da şüpheyle karşılamaktadır.²¹³

Alexandr Dugin'in gelenekselci ekole duyduğu ilgi ve Sûfizm'e yönelik yaklaşımı, onun sadece bir jeopolitik teorisyen olmadığını, aynı zamanda kültürel ve ruhani bir projeye sahip olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede Dugin, modernliğin ruhsuz yapısına karşı geleneksel toplumların ruhani özlerini yeniden inşa etmeyi amaçlamakta; İslâm dünyasını ise bu büyük dönüşümde merkezî bir rol üstlenmeye çağırmaktadır. Dugin'e göre, Sûfizm ise bu çağrının metafizik temeli olarak düşünülmektedir. Türkiye ziyareti sırasında yaptığı sembolik jestler, bu söylemin sahadaki yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.6.5. Türkiye'nin Avrasya Açılımı

Avrasyacılık ideolojisinin en dikkat çekici yönlerinden biri, bölgesel sınırlarının ve tanımının muğlak olmasıdır. Bu belirsizlik, ideolojinin esnek yorumlara açık olmasına

²¹² Adımlar Dergisi, “Dugin'in Efendi Hazretlerini Ziyareti” (19.04.2025).

²¹³ Charles Upton, "Dugin Against İslâm – Part III," *Crescent International*, (01/02/2025).

ve farklı ülkelerde farklı şekillerde yorumlanmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye açısından Avrasyacılık, başlangıçta Soğuk Savaş'ın kutuplaşmış ortamında Batı'yla ilişkilerde denge unsuru olarak kullanılmıştır. Bu dönemde Türkiye, Avrasyacılığı ideolojik bir karşıtlık çerçevesinde değil, daha çok ulusal çıkar temelli ve pragmatik bir dış politika aracı olarak değerlendirmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası şekillenen yeni jeopolitik ortamda Türkiye, Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar'da etkinlik arayışına yönelmiş ve Avrasyacılığa yönelik ilgisi daha somut adımlarla desteklenmiştir. TİKA, Avrasya Vakfı, TRT Avaz gibi kurumlar bu sürecin kurumsal göstergeleri olarak dikkat çekmektedir. 2000'li yıllarda ise Avrasyacılık, Türkiye'nin dış politika söyleminde daha belirgin hâle gelmiş, özellikle AK Parti iktidarları döneminde Türk Devletleri Teşkilatı gibi yapılarla da pekiştirilmiştir. Türkiye'de Avrasyacılık farklı siyasi eğilimlerce farklı şekillerde yorumlanmıştır. Sol ulusalcılar Çin ve Rusya ile ittifakı savunurken, milliyetçi çevreler daha çok Türk dünyası odaklı bir Avrasyacılığı benimsemiş, bazı gruplar ise Osmanlı coğrafyasını içine alan geniş bir İslâm coğrafyasını merkeze almıştır. Dolayısıyla Türkiye'de Avrasyacılık, milliyetçilik, Panislâmizm, Turancılık gibi farklı ideolojik damarlardan beslenen çok boyutlu bir kimlik arayışına dönüşmüştür. Türkiye'nin Avrasyacılık çerçevesinde Rusya ile kurduğu ilişkilerde ise tarihsel, kültürel ve jeopolitik dinamikler etkili olmuştur. Her iki ülkenin hem Doğulu hem Batılı özellikler taşıması, Batı'nın çifte standartlı politikaları karşısında benzer tepkiler geliştirmeleri ve Avrasya bölgesindeki güç rekabetinde önemli aktörler olmaları bu yakınlaşmayı beslemiştir. Ancak Türkiye'nin bu yönelimi, Batı ile bağlarını kopardığı anlamına gelmemekte; aksine çok yönlü dış politika anlayışı çerçevesinde bir denge politikası olarak okunmalıdır.²¹⁴

3.7. DUGİN'İN TÜRKİ CUMHURİYETLER HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Alexandr Dugin'in Türkî Cumhuriyetlere ilişkin değerlendirmeleri, görünürde Avrasyacılığın birlikçi söylemleriyle temellendirilse de özünde Rusya'nın jeopolitik çıkarları doğrultusunda şekillenen pragmatik bir yaklaşıma dayanmaktadır. Dugin, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni bağımsız cumhuriyetleri, sadece tarihi ve kültürel bağlarla değil aynı zamanda Rusya'nın gelecekteki küresel konumunu güvence altına alacak jeopolitik unsurlar olarak görmektedir. Ona göre bu

²¹⁴ Mevlüt Akçapa- Yusuf Yıldırım, *Dünya Politikasında Avrasya Aktörler ve Stratejiler* (Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2022) 60-62.

cumhuriyetlerin yeniden entegrasyonu Avrasya bölgesinin istikrarı ve bütünlüğü kadar Rusya'nın çevresel kuşatmayı kırma ve eski nüfuz alanlarını koruma stratejisinin de temel parçasıdır. Her ne kadar Dugin, 20. yüzyıl başlarındaki klasik Avrasyacı düşünürlerin fikirlerini referans alsada bu fikirleri günümüz koşullarında Rusya merkezli bir hegemonik düzene hizmet edecek biçimde yeniden yorumlamaktadır. Bu durum, onun Avrasya birliğinin kültürel birlik ya da karşılıklı egemenliğe saygıya dayalı bir ortaklık anlayışından ziyade, Moskova eksenli bir siyasal düzen tasarısına dayandığını göstermektedir. Dolayısıyla Dugin'in Türkî Cumhuriyetlere yönelik yaklaşımı, yüzeyde bir birliktelik ve ortak kader algısı inşa etmeye çalışsa da derinlemesine incelendiğinde bu coğrafyaları Rus çıkarları doğrultusunda araçsallaştıran bir perspektife dayandığı görülmektedir. Nitekim Dugin, tarih boyunca bu topraklarda çeşitli entegrasyon biçimlerinin ortaya çıktığını belirtmekte; Hunlar, Moğollar, Türkler ve Hint-Avrupa kökenli göçebe imparatorlukları bu sürecin erken dönem örnekleri olarak göstermektedir. Ona göre Cengiz Han'ın (ö. 1227) kurduğu dünya düzeni ve onu takip eden yapılar da bu tarihsel devamlılığın bir parçası olarak, Avrasya bütünlüğünün temellerini oluşturmuştur. Daha sonra bu bütünleştirici rolü Çarlık Rusyası üstlenmiş, ardından Sovyetler Birliği, çok uluslu bir siyasal yapı olarak bu misyonu devam ettirmiştir. Günümüze gelindiğinde ise Dugin'e göre bu entegrasyon işlevini üstlenen yapı, Avrasya Birliği projesidir. Avrasya Birliği, Dugin'in ifadesiyle herhangi bir ulusal, etnik veya dini grubun üstünlük kurmadığı; katılımcı devletlerin eşit statüde yer aldığı, gönüllü, demokratik temellere dayalı bir birlik olarak kurgulanmalıdır. Bu çerçevede eski Sovyet coğrafyasının yeniden bütünleştirilmesi sadece siyasi değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bir sorumluluktur. Ancak bu bütünleşme süreci, Dugin'in de belirttiği gibi her devlet için aynı ölçüde cazip değildir.²¹⁵

Kazakistan, bu fikir doğrultusunda en aktif rolü üstlenen ülkedir. Dugin'e göre, Avrasyacılık düşüncesinin teorik bir çerçeveden çıkarılarak somut siyasal stratejilere dönüştürülmesinde en kayda değer adımı atan lider, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev olmuştur. Nazarbayev'in *Kritik On Yıl* adlı eseri, Avrasyacılığın yalnızca ideolojik bir tasavvur olmadığını, aynı zamanda post-Sovyet coğrafyanın yeniden bütünleşmesi açısından tarihsel bir zorunluluk teşkil ettiğini vurgulayan kapsamlı bir metin olarak öne çıkmaktadır. Bu eser, Avrasyacılık düşüncesine uygulamaya dönük

²¹⁵ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 60.

bir yön kazandırmış ve bölgesel entegrasyonun siyasal meşruiyetini temellendirme çabası açısından dikkate değer bir katkı sunmuştur.²¹⁶ Kazakistan'ın ardından Kırgızistan ve Tacikistan da Avrasya vizyonuna sıcak yaklaşmakla birlikte, daha temkinli bir pozisyon benimsemişlerdir. Buna karşın Özbekistan ve özellikle Türkmenistan, Sovyet sonrası dönemde kazandıkları ulusal egemenlikten elde ettikleri kazanımları koruma yönünde bir politika izlemekte ve Avrasyacı projelere mesafeli durmaktadır. Ancak Dugin'e göre, küreselleşmenin giderek derinleştiği ve tek kutuplu dünya düzeninin Amerikan değerleri üzerinden şekillendiği bir dönemde, bu devletlerin önünde iki temel seçenek belirecektir: Ya milli devletçiliği terk ederek Batı merkezli dünya sistemine entegre olacaklar, ya da Avrasya Birliği içinde kalarak kendi kimliklerini koruyacaklardır. Dugin'e göre, Azerbaycan ise şu aşamada tarafsız bir pozisyon benimsemektedir. Ancak Türkiye'nin Avrasyacı ekseninde daha net ve kalıcı bir yönelim göstermesi durumunda, bu tercih doğrudan Azerbaycan'ın dış politikasını etkileyecektir. Nitekim kültürel kodlar bakımından Azerbaycan, modern Türkiye veya dindar İran'dan çok, eski Sovyet coğrafyasındaki Kafkas ve Orta Asya cumhuriyetlerine daha yakındır. Bu yakınlık hem tarihsel bağlardan hem de siyasal hafızadan beslenmektedir.²¹⁷

Görüldüğü üzere Dugin'in Orta Asya'daki Türkî cumhuriyetlere yönelik değerlendirmeleri, benimsediği Avrasyacılık ideolojisinin sınırları içinde şekillenmekte ve bu devletlerin kendi varlıklarını sürdürebilmelerinin ancak Rusya öncülüğündeki projelere uyum göstermeleriyle mümkün olduğunu ima etmektedir. Dugin'in bu yaklaşımı, iş birliği çağrısından ziyade, siyasi ve kültürel düzlemde yönlendirici ve hatta koşullayıcı bir tutum sergilemektedir. Ona göre, Batı'nın birey merkezli ve seküler modernite anlayışına yönelen devletler, özgün kimliklerini ve tarihsel devamlılıklarını yitirerek kaçınılmaz bir kültürel çözülme sürecine girecektir. Ancak bu iddia, yalnızca Batı'yı kategorik olarak "tehdit" olarak görmekle kalmamakta, aynı zamanda Rusya'nın belirlediği normlar dışında kalan her türlü yönelimi meşruiyet dışına itmektedir. Bu durum, Dugin'in Avrasyacılığının kültürel çoğulculuk ve eşit aktörler temelinde bir birlik modeli sunmadığını, aksine Rusya'nın merkezde yer aldığı hiyerarşik bir düzen tahayyül ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.²¹⁸

²¹⁶ Dugin, *Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Misyonu*, 42.

²¹⁷ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, 60.

²¹⁸ Recep Cengiz, "Avrasyacılık Tartışmaları: Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi Örneği", *Türk Dünyası Araştırmaları* 116/229 (Ağustos 2017), 84.

3.8. DUGIN'İN GAZZE MESELESİNE BAKIŞI

Dugin'e göre günümüz uluslararası ilişkiler sistemi, tek kutuplu dünya düzenini dayatmak isteyenler ile çok kutuplu dünya düzenine geçmek isteyenlerin dinamik bir sürecine sahne olmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra tek kutuplu dünya düzenini yaymak isteyen modernist Batı ve Amerika'nın hegemonyasını reddeden farklı medeniyet havzaları yükselmektedir. Bu medeniyetlere Rusya, Çin, Hindistan, İslâm dünyası, Afrika ve Latin Amerika gibi aktörler örnek olarak gösterilebilir. Bu medeniyetler çok kutuplu dünya düzenine geçmek isterken; Amerika Birleşik Devletleri ve onunla müttefik Batılı güçler, bu dönüşüm sürecine karşı direnç göstermekte ve uluslararası sistemin tek taraflı bir ekseninde devam etmesi için çeşitli alanlarda özellikle askerî, ekonomik, ideolojik ve kültürel alanlarda yoğun bir çaba sarf etmektedir.²¹⁹

Dugin'e göre, bu çok kutuplu bilinç, yalnızca teorik düzlemde değil, küresel kriz alanlarında da kendini hissettirmektedir. Tayvan meselesi, özellikle Pasifik hattında bu güç mücadelesinin yeni sahnesi olarak ön plana çıkarken, İsrail-Filistin çatışması da benzer bir yapısal kriz örneği sunmaktadır. Hamas'ın İsrail'e yönelik sivilleri hedef alan saldırıları ve ardından İsrail'in Gazze'ye yönelik orantısız ve sivilleri hedef alan askeri operasyonları, yalnızca trajik birer insani kriz değil, aynı zamanda uluslararası hukukun ihlali anlamına gelen ciddi insan hakları ihlalleridir. Dugin'in görüşüne göre, her iki tarafın eylemleri de uluslararası insancıl hukuka aykırıdır ve insanlığa karşı suç kapsamındadır. İsrail'in, kadim "lex talionis" ilkesine yani suçun, fail tarafından eşdeğer biçimde cezalandırılması gerektiği fikrine referansla yürüttüğü misilleme politikası, Gazze Şeridi'nde adeta sistematik bir yok etme pratiğine dönüşmüştür. Bu durum, yoğun biçimde sivil kayıpların yaşandığı, özellikle kadın ve çocukların hedef alındığı geniş çaplı bir yıkıma ve fiilî bir soykırıma neden olmuştur. İsrail'in bu tavrı, Hamas'ın gerçekleştirdiği saldırıya yönelik bir yanıt olmaktan çıkmış; orantısız güç kullanımıyla uluslararası hukuk normlarının dışına taşmıştır. Böylece her iki taraf da siyasi meseleleri hukuk temelli ve insani yöntemlerle çözme imkanını yitirmiştir. Ancak yaşanan bu trajedi yalnızca etik ve hukuki çerçevede değil, aynı zamanda derin jeopolitik kodlar üzerinden de değerlendirilmeyi gerektirmektedir. Filistin meselesi günümüzde sadece bir bölgesel çatışma değil; aynı zamanda küresel sistemin çok kutuplu yapısına yön veren

²¹⁹ Dugin, "İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı".

dinamiklerden biri hâline gelmiştir. Sünni ve Şii Müslüman toplulukları, Türkler ve İranlılar gibi tarihsel olarak çeşitli kamplarda yer alan aktörler, bu mesele etrafında ortak bir tavır geliştirmeye başlamışlardır. Bu durum, İslâm dünyası içinde nadir görülen bir birliktelik zeminini ortaya çıkarmakta ve kolektif kimlik bilincini güçlendirmektedir.²²⁰

Dugin'in belirttiğine göre, Batı dünyasının, özellikle de ABD ve Avrupa'nın, İsrail lehine sergilediği koşulsuz ve tek taraflı destek; Gazze'de açıkça işlenen insan hakları ihlallerine rağmen sürmektedir. Bu tutum, İslâm dünyasında derin bir infiale yol açmakta ve Batı ile İslâm dünyası arasındaki jeopolitik ve medeniyet temelli ayrışmayı daha da keskinleştirmektedir. Tıpkı Ukrayna krizinde olduğu gibi, Batı'nın seçici hassasiyet politikaları, uluslararası kamuoyunda meşruiyet krizi yaratmaktadır. Dugin'e göre Filistin meselesi, yalnızca Ortadoğu'daki dinî-siyasi fay hatlarını değil; aynı zamanda Yemen, Suriye, Irak ve Libya gibi çatışma sahalarını da doğrudan etkilemektedir. Bunun yanı sıra Endonezya, Malezya, Pakistan ve Bangladeş gibi nüfusu büyük ölçüde Müslüman olan ülkelerde de toplumsal duyarlılığı tetiklemektedir. Benzer biçimde Avrupa, Amerika, Rusya ve Afrika kıtalarındaki Müslüman halklar da Filistin meselesi karşısında kayıtsız kalmamaktadır. Bugün itibariyle Gazze, Batı Şeria ve Ürdün Vadisi'ndeki Filistin halkı; tüm siyasi ayrılıklarına rağmen, varoluşsal haklarını ve toplumsal onurlarını korumak adına ortak bir direnç sergilemektedir. Bu toplumsal seferberlik, sadece bir etnik ya da dini aidiyetin değil, aynı zamanda adalet arayışının küresel bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.²²¹

Dugin'in görüşlerine göre Filistin topraklarında sınırsızca devam eden soykırım ve zulüm yalnızca belirli bir halka ya da Araplara karşı yapılan bir zulüm değildir. Doğrudan İslâm dünyasına ve İslâm medeniyetine karşı yapılmış bir meydan okumadır. Görülmektedir ki Batı aslında Filistin'le değil İslâm dünyasıyla savaşa girmiştir. İslâm dünyası kendi içinde süregelen tüm mezhepsel çatışmaları bir kenara bırakmış İsrail ve onu koşulsuz destekleyen Batı ve Amerika karşısında yekvücut olmuştur. Dugin'e göre meydana gelen bu medeniyet ve jeopolitik krizden çıkmanın yolu çok kutuplu dünya düzeninin yeryüzünde hâkim olmasıdır. Bu nedenle Dugin, Müslümanları Filistin meselesinde nasıl Batı'nın karşısında birlik oldularsa dünyada adil düzenin oluşması ve idare edilmesi içinde birlik olmaya ve Rusya merkezli oluşturulmaya çalışılan çok

²²⁰ Dugin, "İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı".

²²¹ Dugin, "İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı".

kutuplu sisteme destek vermelerini istemektedir.²²²

Dugin'in Gazze'de yaşanan zulme dair söylemleri incelendiğinde, onun meseleyi insani değerler veya evrensel adalet perspektifinden değil, daha çok kendi jeopolitik vizyonunun bir uzantısı olarak ele aldığı görülmektedir. Filistin halkının yaşadığı trajediyi Amerika merkezli tek kutuplu düzene karşı geliştirdiği Avrasyacı ideolojiyi güçlendirmek için bir örnek olarak kullanması, yaklaşımının insancıl kaygılardan ziyade stratejik hedeflerle şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle Dugin'in Gazze meselesine bakışı, evrensel adalet arayışından uzak, Rusya'nın çıkarları ve çok kutuplu dünya düzeni fikri doğrultusunda ideolojik bir çerçeveye oturmaktadır.

²²² Dugin, "İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı".

SONUÇ

Bu çalışma, Alexandr Dugin'in düşünce dünyasını, hayatını ve eserlerini inceleyerek onun İslâm coğrafyasına bakışını ortaya koymayı amaçlamıştır. Özellikle Avrasyacılık ideolojisi, Dördüncü Siyaset Teorisi ve çok kutupluluk anlayışı üzerinden yapılan değerlendirmeler, Dugin'in İslâm coğrafyasını nasıl konumlandığını anlamaya imkân tanımıştır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki Dugin'in düşünceleri, gelenekselci felsefeden, özellikle René Guénon ve Julius Evola gibi isimlerden, ayrıca Platoncu metafizik ve Heideggerci varlık anlayışından beslenmektedir. Moderniteyi ve Batı merkezli tek kutuplu düzeni eleştiren Dugin, bireycilik, materyalizm ve sekülerizm yerine toplum, kültür ve din temelli bir siyasal vizyon önermektedir. Bu vizyonun teorik çerçevesini ise Liberalizm, Marksizm ve Faşizme alternatif olarak sunduğu Dördüncü Siyaset Teorisi oluşturmaktadır.

Dugin'in düşünce sistematğinde en merkezi unsur ise Avrasyacılık ideolojisidir. Klasik Avrasyacılıktan ilham alarak geliştirdiği Yeni Avrasyacılık, Batı hegemonyasına karşı kültürel çoğulluğu ve çok kutupluluğu esas alan bir medeniyet projesi şeklinde kurgulanmaktadır. Bu çerçevede, her medeniyetin kendi öz kimliğiyle var olabileceği bir küresel düzen tahayyül edilmektedir. Ancak bu düzen tasavvurunda Rusya'nın merkezi bir role yerleştirildiği açıktır.

İslâm coğrafyası, Dugin'in bu projeksiyonunda özel bir öneme sahiptir. Ona göre İslâm medeniyeti, köklü değerleriyle Batı karşısında Avrasyacı blok için güçlü bir kültürel dayanak oluşturmaktadır. İran, ideolojik yapısı ve tarihsel sürekliliği sebebiyle Avrasyacılığın doğal müttefiki olarak konumlandırılırken; Türkiye hem coğrafi hem de kültürel kimliğiyle potansiyel bir eksen ülke olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, Dugin'in İslâm coğrafyasını sadece bir inanç alanı değil, aynı zamanda stratejik bir jeopolitik unsur olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Bununla birlikte, Dugin'in İslâm coğrafyasına bakışı mutlak anlamda tarafsız değildir. Bu bakış açısı, daha çok Rusya'nın milli menfaatleri doğrultusunda şekillenmektedir. İslâm medeniyetine yönelik övgü dolu ifadeleri, esasen Avrasyacılığın güçlendirilmesine hizmet eden bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Dugin'in İslâm coğrafyasına yaklaşımı gerçek anlamda bağımsız bir medeniyet tasarımı değil, Rusya merkezli çok kutuplu düzen tahayyülünün bir parçası olarak okunmalıdır.

Bu bulgular ışığında, Dugin'in Avrasyacılık ideolojisi teorik düzlemde Batı

hegemonyasına karşı alternatif bir vizyon sunmakla birlikte, pratiğe uygulanabilirliği tartışmalıdır. Çünkü evrensel bir felsefi sistem iddiasında bulunan bu yaklaşım, özünde Rusya'nın jeopolitik çıkarlarını önceleyen bir ideolojik proje niteliği taşımaktadır. Bu nedenle Avrasyacılık, bağımsız ve tarafsız bir dünya düzeni önerisi olmaktan çok, Rusya'nın küresel siyasetteki konumunu tahkim etmeye yönelik bir strateji olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, yalnızca Dugin'in entelektüel mirasını betimlemekle sınırlı kalmayıp aynı zamanda onun Avrasyacılık ideolojisini İslâm coğrafyası bağlamında ele alarak literatürde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Zira mevcut akademik yazında Dugin'in düşünceleri genellikle Rus dış politikası ya da Avrasyacılık ideolojisi çerçevesinde incelenmiş, ancak onun İslâm coğrafyasına bakışı çoğunlukla yüzeysel şekilde ele alınmıştır. Bu tez, söz konusu boşluğu derinlemesine analizlerle gidermekte ve Dugin'in değerlendirmelerinin tarafsız bir medeniyet perspektifi olmaktan çok, Rusya'nın jeopolitik çıkarlarıyla yakından bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, hem Dugin'in siyaset ve felsefe anlayışına yönelik disiplinler arası bir bakış sunarak hem de İslâm dünyasıyla ilişkilendirilmiş Avrasyacılık düşüncesini eleştirel bir çerçevede tartışarak akademik literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca araştırmanın ulaştığı sonuçlar, yalnızca Dugin'in çalışmalarına değil, aynı zamanda günümüz uluslararası ilişkilerinde ideoloji, jeopolitik ve medeniyet tasavvurları arasındaki etkileşimi inceleyen çalışmalara da yeni açılımlar sunmaktadır.

Bu tez aynı zamanda, yalnızca bir jeopolitik analiz çalışması değil, siyaset felsefesi alanına da katkı sunan bir inceleme olarak değerlendirilebilir. Dugin'in ortaya koyduğu “Dördüncü Siyaset Teorisi” ve “Yeni Avrasyacılık” gibi kavramsal çerçeveler, modern siyaset felsefesi içerisinde Liberalizm, Marksizm ve Faşizm gibi geleneksel ideolojilerin ötesine geçme iddiası taşımaktadır. Bu yönüyle Dugin'in teorileri, siyaset felsefesindeki paradigmalara sorgulanmasına yönelik özgün bir girişim olarak okunabilir. Ayrıca çalışmada, Dugin'in siyaset teorileri ile İslâm düşünce geleneğinde yer alan siyasal yaklaşımlar arasında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmıştır. Nitekim Fârâbî'nin erdemli şehir anlayışı veya İbn Sînâ'nın siyaset tasavvuru, toplumun birlikteliğini ahlaki ve metafizik ilkeler üzerine inşa etme çabasını yansıtırken; Dugin'in teorileri de toplum, kültür ve geleneği merkeze alarak moderniteye karşı alternatif bir siyasal düzen önermektedir. Bu bağlamda, doğrudan bir benzerlikten ziyade, “geleneğe

dönüş” ve “toplumun birlikteliğini ahlaki bir zeminde koruma” gibi ortak temaların varlığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu tez, hem modern siyaset felsefesi içindeki yeni ideoloji tartışmalarını hem de İslâm felsefesinde köklü bir geçmişi olan siyaset düşüncesini karşılaştırmalı bir perspektiften ele alarak özgün bir katkı sunmaktadır. Böylece çalışma, Dugin’in siyaset teorilerinin yalnızca Rusya merkezli jeopolitik bir strateji değil, aynı zamanda evrensel felsefi tartışmalar bağlamında da okunabileceğini ortaya koymaktadır.

Tüm bu değerlendirmelerin ışığında, bu konuda ileride çalışma yapmayı düşünen araştırmacıların yalnızca Dugin’in eserlerine odaklanmakla yetinmemeleri, Batı ve İslâm dünyasında üretilmiş eleştirel literatürü de dikkate almaları büyük önem arz etmektedir. Ayrıca Avrasyacılık, çok kutupluluk ve Dördüncü Siyaset Teorisi gibi kavramların hem tarihsel hem de felsefi bağlamlarıyla ele alınması, Dugin’in siyaset düşüncesinin dayanak noktalarının daha iyi anlaşılmasına imkân verecektir. Bununla birlikte, onun İslâm coğrafyasına yönelik söylemleri incelenirken, bu söylemlerin bağımsız bir medeniyet tasarımı mı işaret ettiği yoksa Rusya merkezli bir stratejinin aracı mı olduğu sorusu göz ardı edilmemelidir. Bu yaklaşımla yapılacak çalışmalar, yalnızca Dugin’in entelektüel dünyasını daha kapsamlı şekilde anlamayı değil, aynı zamanda günümüz uluslararası ilişkilerinde giderek önem kazanan Avrasyacılık tartışmalarını da daha sağlıklı bir şekilde değerlendirmeyi mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- AA, Anadolu Ajansı. “Rus stratejist Dugin: 15 Temmuz'da kahraman lider ve kahraman Türk halkı kazandı”. Erişim 15.04.2025. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/rus-stratejist-dugin-15-temmuzda-kahraman-lider-ve-kahraman-turk-halki-kazandi/1206063>
- Adımlar Dergisi. “Dugin’in Efendi Hazretlerini Ziyareti”. Erişim 19 Nisan 2025. <https://adimlardergisi.com/2024/12/03/duginin-efendi-hazretlerini-ziyareti/>
- Akçapa, Mevlüt- Yıldırım Yusuf. *Dünya Politikasında Avrasya Aktörler ve Stratejiler* Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2022.
- Akengin, Hamza-Yaşar, Ayşe. “Suriye’nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Suriye-Rusya İlişkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/32 (2018), 42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbc/issue/41366/462918>
- Akpınar, Fuat. *Amiri’nin Siyaset Felsefesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Akpınar, Mahmut – Kılıç, Semih. “Hicaz’ın Suudi Arabistan Dış Politikasına Etkileri”. *Dini Jeopolitik Yaklaşımıyla Orta Doğu*. ed. Engin Akçay vd. 207-224. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Anadolu Vakfı. Anadolu Eğitim Kültür ve Bilim Vakfı. İslâm Dünyasının Jeopolitiği Raporu. Ankara: Ay Yayınları, 2017. https://anadoluvakfi.org/wp-content/uploads/2021/08/İslâm_dunyasi_jeopolitigi_raporu.pdf
- Annak, Engin. *Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkilerinde Aleksander Dugin’in Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Andres, Josa – Leost Fernandez. “Alexander Dugin’in Avrasya İdeolojisi: Jeopolitik ve Popülizm Arasında”. *Göçebe. Sosyal ve Hukuki İncelemelerin Eleştirisi*, 46/2 (2015), 51-60.
- Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*. Ankara: Serbest Kitaplar Yayınları, 32. Basım, 2022.

- (AVİM), Avrasya İncelemeleri Merkezi. “Dugin’den Ermeni Basınına: Tüm Karabağ Azerbaycan’a Ait”. Erişim 30 Haziran 2025.
<https://avim.org.tr/tr/Bulten/DUGIN-DEN-ERMENI-BASININA-TUM-KARABAG-AZERBAYCAN-A-AIT>
- Aydın, Aydın – Bakıncak, Emir. “Uluslararası Güç Dengesi ve İki Kutupluluk Arasındaki İlişki”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17/1(2016), 98.
- Barry, Norman. *Modern Siyaset Teorisi*. çev. Mustafa Erdoğan-Yusuf Şahin. Ankara: Liberte Yayınları, 4. Basım, 2018.
- Cengiz, Recep. “Avrasyacılık Tartışmaları: Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi Örneği”. *Türk Dünyası Araştırmaları* 116/229 (Ağustos 2017), 84.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tda/issue/60085/869909>
- Cesari, Jocelyne. *When Islam and Democracy Meet: Muslims in Europe and in the United States*. New York: Palgrave Macmillan, 2004.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma, 3. Basım, 1999.
- Cleveland, William- Bunton, Martin. *A History of the Modern Middle East*. Amerika Birleşik Devletleri: Westview Press, 2009.
- Copleston, Frederick. *A History of Philosophy*. New York: Image Books Doubleday, 1993.
- Çaman, Mehmet Efe. “Suriye Örneğinde Türkiye ve Rusya Arasındaki Jeopolitik İhtilafının İdeolojik Nedenleri”. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* 3/2 (2015), 63-98. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/203091>
- Dugin, Alexandr. *Dördüncü Siyaset Teorisi*. çev. Orhan Efe Özenç. İstanbul: Kronoloji Yayınları, 2022.
- Dugin, Alexandr. *Dünya Adasında Son Savaş: Çağdaş Rusya’nın Jeopolitiği*. çev. Arzu Yazıcıoğlu. İstanbul: Pınar Yayınları, 2019.
- Dugin, Alexandr. *Foundations of Geopolitics*. Rusya: Arktogeja, 1997.

- Dugin, Alexandr. *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*. çev. Erdem Ergen. Ankara: Kaynak Yayınları, 2017.
- Dugin, Alexandr. “İşte Yeni Dünya Düzenine Dair Görüşüm ve Gazze Savaşı”, *Şarkul Avsat*. Erişim 29 Ocak 2025. <https://turkish.aawsat.com/d%C3%BCnya/4656216-alexander-dugin-i%C3%BC87%C5%9Fte-yeni-d%C3%BCnya-d%C3%BCzenine-dair-g%C3%B6r%C5%9F%C3%BCm-ve-gazze-sava%C5%9F%C4%B1>
- Dugin, Alexandr. “Kuşak ve Yol Girişimi: Avrasya’nın Yolu”, *Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 1/4 (2020), 12-13. Erişim 01 Şubat 2025. <https://briqjournal.com/rus-stratejist-dr-alexander-dugin-kusak-ve-yol-girisimi-avrasyanın-yolu>
- Dugin, Alexandr. *Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning*. Radix: Washington Summit Publishers, 2014.
- Dugin, Alexandr. *Moskova-Ankara Eksenli Avrasya Hareketinin Temel Görüşleri*. çev. Leonid Bahrevski. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2007.
- Dugin, Alexandr. *Nursultan Nazarbayev’in Avrasya Misyonu*. çev. Lazzat Urakova, Nehriban Gençkal. Ankara: Yeni Avrasya Yayınları, 2006.
- Dugin, Alexandr. *Political Platonism: The Philosophy Of Politics*. PDF: Arktos Yayınları, 2019. <https://dokumen.pub/political-platonism-the-philosophy-of-politics-9781912079902-9781910524398-9781912079896.html>
- Dugin, Alexandr. *Politica Aeterna. Политический платонизм и (Чёрное Просвещение)*. Moskova: Akademicheskii Proyekt, 2020.
- Dugin, Alexandr. *Putin’e Karşı Putin*. çev. Adnan Yıldız. İstanbul: Pınar Yayınları, 2022.
- Dugin, Alexandr. *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*. çev. Vügar İmanov. İstanbul: Küre Yayınları, 2014.

- İmanov, Vugar. *Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=t0yeZUeXObj2-7MW3BSrvg&no=VqI1qmMRE6I6PW8zkZ6V0w>
- Kanat, Celal A. *Platon ve Aristoteles'te Devlet ve Toplum Felsefesi*. İstanbul: Doruk Yayınları, 2013.
- Korkut, Şenol. *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*. Ankara: Atlas Yayınları, 2018.
- Kurt, Dugin. "Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri". *Güvenlik Stratejileri*, 15/31(08.2019), 425-462. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/826277>
- Külünk, Abdurrahman. *Avrasyacılık Düşüncesi ve Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikasına Etkisi*. İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=T2yUWZbZ4W4LutGzGQFitw&no=iYB-NOYDWLhkbEzGHFqEmQ>
- Larulle, Marlène. "Russia's Ideological Construction in the Context of the War in Ukraine", *Ifri Studies* 46 (Mart 2024), 5-36.
- Millerman, Michael. *Beginning with Heidegger: Strauss, Rorty, Derrida, Dugin and the Philosophical Constitution of the Political*. Toronto: Toronto University, Doktora Tezi, 2018.
- Narin, Yiğit. "Avrasyacılık Tuzağı: Oltadaki Balığı Çalmak," *Medium*, (15 Eylül 2019).
<https://rumelifeneri.medium.com/avrasyac%C4%B1%C4%B1k-tuza%C4%9F%C4%B1-oltadaki-bal%C4%B1%C4%9F%C4%B1-%C3%A7almak-9001c484db65>
- Nasr, Seyyed Hossein. *The Essential Frithjof Schuon*. Bloomington: World Wisdom, 2005.

Olguner, Fahrettin. *Batı ve İslâm kaynakları Işığında Platon*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

Osmanoğlu, Ömer. “Metafizik ve Ahlakla İlişkisi Bakımından Orta Çağ İslâm Siyaset Düşüncesi”, *Dem* 2/5 (2010), 106-111.
https://scholar.google.com.tr/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=PLSAymkAAAAJ&citation_for_view=PLSAymkAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

Özkan, Ahmet. “Alexandr Dugin’in Afganistan ve Suriye Özelinde Bölgesel ve Küresel Güvenlik Analizleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 76 (2023) 182-196. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2817928>

Sedgwick, Mark. *Against the Modern World*. New York: Oxford University Press, 2004.

Sorgu, Murat. *Alexandr Dugin ve Yeni Avrasyacılık*. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Şahin, Seval. *Rusya’nın Yeni Avrasyacılık İdeolojisi Bağlamında Türk Dış Politikası*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
<https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/426729?show=full>

Toku, Neşet. *Siyaset Felsefesine Giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2015.

Tolstoy, Dmitry. “Dugin’s Fourth Political Theory: Between Fascism and Esotericism”, *Journal of Political Ideologies*, 23/1 (2018), 75-93.
<https://www.tandfonline.com/journals/cjpi20>

Tüysüzoğlu, Göktürk. “Çok Kutupluluk Tartışmaları ve Karadeniz Havzası’nın Bölgesel Görünümü”. *Akademik incelemeler dergisi*, 8/3 2013, 241-273.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademikincelemeler/issue/1543/18950>

Umland, Andreas. “Alexandr Dugin’s transformation from a lunatic fringe figure into a mainstream political publicist, 1980–1998: A case study in the rise of late and

post-Soviet Russian fascism". *Journal of Eurasian Studies* 1(2010), 144-152.
https://www.academia.edu/255234/Alexandr_Dugin_s_Transformation_from_a_Lunatic_Fringe_Figure_into_a_Mainstream_Political_Publicist_1980_1998_A_Case_Study_in_the_Rise_of_Late_and_Post_Soviet_Russian_Fascism

Upton, Charles. "Dugin Against Islam – Part I," *Crescent International*. (01/02/2025).
<https://crescent.icit-digital.org/articles/dugin-against-İslâm>

Upton, Charles. "Dugin Against Islam – Part II," *Crescent International*. (01/02/2025).
<https://crescent.icit-digital.org/articles/dugin-against-İslâm-part-ii>

Upton, Charles. "Dugin Against Islam – Part III," *Crescent International*. (01/02/2025).
<https://crescent.icit-digital.org/articles/dugin-against-İslâm-part-iii>

Urhan, Veli. *Siyaset Felsefesi: Kavramlar, Klasik ve Modern Dönem*, Ankara: Fol Yayınları, 2020.

Pew Research Center, "ABD’de Hıristiyanlığın Gerilemesi Hızla Devam Ediyor", Erişim 13 Haziran 2025. <https://www.pewresearch.org/religion/2019/10/17/in-u-s-decline-of-christianity-continues-at-rapid-pace/>

Russel, Bertrand. *Felsefe Sorunları*. çev. Vehbi Hacıkadıroğlu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1993.

Whitehead, Alfred North. *Process and Reality an Essay in Cosmology*. Corrected Edition, ed. David Ray Griffin and Donald W. Sherburne. New York: The Free Press, 1978.

Yılmaz, Salih. "Yeni Avrasyacılık ve Rusya", *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi* 34/16 (2015), 111-120.
https://scholar.google.com.tr/citations?view_op=view_citation&hl=tr&user=Q5UPt9UAAAAJ&citation_for_view=Q5UPt9UAAAAJ:LkGwnXOMwfcC

ÖZGEÇMİŞ

